

जिल्ला विकास समिति
चितवन

आ. व. २०७१/०७२ को
सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन

कार्तिक २४, २०७२

कार्यकारी सारांश

स्थानीय निकाय (आर्थिक प्रशासन) नियमावली, २०६४ को नियम २०१ मा स्थानीय निकायहरू (जिल्ला विकास समिति, महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका, नगरपालिका र गा.वि.स.हरू) ले वर्षमा एक पटक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको प्रथम चौमासिक भित्र सामाजिक परीक्षण गरी सक्नु पर्ने प्रावधान भए अनुरूप सामाजिक परीक्षण कार्यविधि, २०६७ को अधिनमा रही जिल्ला विकास समिति, मकवानपुरको आ.व.०७१।०७१ को सामाजिक परीक्षण गरिएको छ ।

सामाजिक जिम्मेवारी पूरा गरे नगरेको सम्बन्धमा अनुसन्धानात्मक ढंगबाट अध्ययन तथा विश्लेषण गर्न आवश्यक सूचना तथा जानकारी संकलन गर्ने सिलसिलामा स्थानीय निकायसँग सम्बन्धित विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन तथा समीक्षा गरिएको थियो । त्यस्तै, जिविसका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुख, आयोजना प्रमुख, विषयगत कार्यालय प्रमुख लगायत सम्बन्धित कर्मचारी तथा सरोकारवालाहरू सँग अर्धसंरचित (Semi-structured) अन्तर्वार्ता लिनुका साथै छलफल पनि गरिएको थियो । प्राप्त सूचना तथा जानकारीहरूबाट स्थानीय निकाय सामाजिक परीक्षण कार्यविधि, २०६७ को अनुसूची २ र ३ मा उल्लिखित ढाँचामा आधारित प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार गरी सम्पूर्ण सरोकारवाला सहितको समावेशी उपस्थितिमा प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गरिएको थियो । प्रस्तुति पछि छलफलमा उठेका विविध प्रश्नोत्तरलाई समेटि अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको हो । यसमा जिविस र विषयगत कार्यालय/गैह्र सरकारी संस्थाहरूको विवरण सामाजिक परीक्षण कार्यविधि २०६७, अनुसूची २ र ३ बमोजिमको विवरण समेत संलग्न गरिएको छ ।

जिविस, चितवनको सामाजिक जिम्मेवारी सम्पादनतर्फ यस सामाजिक परीक्षणबाट देखिएका सवल पक्षहरू यसप्रकार छन् - सार्वजनिक सुनुवाई र सामाजिक परीक्षण गरिएको, उपभोक्ता समूह मार्फत सबै योजनाको सार्वजनिक परीक्षण भएको, सडक संजाल नजोडिएको एकमात्र गाविस चण्डीभन्ज्याङ्गमा सडक संजाल जोड्न कामको कार्यान्वयन भएको, जिविस अन्तर्गतका घर घडेरीको संरक्षण, व्यवस्थापनका र उचित सदुपयोगार्थ बृहत्तर योजना तयार गरी सुविधा सम्पन्न भवनहरू र सहिद मंच निर्माण गर्ने कार्यको थालनी भएको, पूर्वाधार विकासका कार्यहरूको गुणस्तरको निमित्त स्वीस प्राविधिक प्रयोगशाला स्थापना गरी गुणस्तर अनिवार्य रूपमा परीक्षण गर्ने पद्धतिको थालनी गरिएको, सहभागितामूलक योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिको सुरुवात गरिएको, पारदर्शी र आन्तरिक सुशासन कायम गर्नका निमित्त कार्यालयमा सिसि टिभि, डिजिटल होर्डिगबोर्ड राखिएको, सार्वजनिक परीक्षण, योजनाहरूको प्रि तथा पोष्ट फोटोको अनिवार्यता, योजनाहरूको होर्डिगबोर्ड राख्ने पद्धति बसालिएको छ । लक्षितवर्गहरूका आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न रकम विनियोजन भएको, संगठन संरचना र कार्य विवरण सहितको कर्मचारी दरबन्दी स्वीकृत गरी कर्मचारीहरूलाई कार्यविवरण उपलब्ध गराइएको, समय समयमा कर्मचारी बैठक बस्ने र बैठकका निर्णयहरू कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समेत हुने गरेको, अनुगमन, जाँचपास तथा फरफारक, राजश्व परामर्श, पर्यटन विकास, सामाजिक परिचालन समितिहरू गठन भई क्रियाशील रहेका, बजेट तर्जुमा उपसमिति गठन भई सरोकारवालाहरू, सरोकार पक्ष, राजनीतिक दल, विषयगत कार्यालयहरू समेतको राय सुझाव समेत लिई बजेट तर्जुमा हुने गरेको, आ.व.०७०।०७१ मा भन्दा आर्थिक वर्ष २०७१।०७२ मा आन्तरिक आम्दानी (५५.७ प्रतिशत) बृद्धि भएको, व्यक्तिगत घटना दर्ता तथा पञ्जीकरण सम्बन्धी इकाई स्थापना भई कार्य र नियमित प्रतिवेदन भै रहेको, गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिएको गुनासाहरू समाधान गर्ने गरिएको, सूचना अधिकारी तोकिएको प्रवाह गर्ने कार्य सम्पादन गर्ने गरेको, पारदर्शिताको लागि वार्षिक आय व्यय सार्वजनिक, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षणलाई नियमित गरिएको, गैसहरूको योजनालाई जिल्ला विकास वार्षिक योजनामा समावेश गर्ने गरिएको देखिएका छन् ।

त्यसैगरी जिल्ला विकास समितिको जिल्ला विकास समितिको आवधिक योजनाको अवधि समाप्त भइसकेको, प्रचलित सहभागितात्मक योजना तर्जुमाका चरणहरू सबै अवलम्बन हुने गरेको भएतापनि सूचक अनुसार वार्षिक योजना तयार हुन नसकेको, मौखिक गुनासाहरूलाई तत्काल समाधान गर्ने गरिएको भएपनि त्यसको अभिलेख राख्ने नगरिएको, लक्षित वर्गको लागि विनियोजित रकम अपेक्षित मात्रामा खर्च हुन नसकेको, जिल्ला विकास समितिको आन्तरिक आम्दानी / राजस्वका स्रोतहरूबारे विज्ञात संभाव्यताको अध्ययन तथा प्रक्षेपण गराई प्रक्षेपण गर्ने नगरेको, गैसहरूको योजनालाई जिल्ला विकास वार्षिक योजनामा समावेश गरिएपनि समन्वय, अनुगमन तथा मूल्यांकन हुन नसकेको, जिम्मेवारी सरी आएको समेत बेरुजू आ.ब. २०७१/०७२ मा जम्मा ०.८५ प्रतिशत मात्र बेरुजू फर्छ्यौट हुन सकेको छ । सामाजिक जवाफदेहिता पूरा भए नभएको सुनिश्चितताका लागि सामाजिक परीक्षणको परिपाटीको विकास भएको सन्दर्भमा जिल्ला स्थित सरोकारवाला निकायहरू मध्ये केही सामाजिक जिम्मेवारीका बारेमा सबै सुस्पष्ट भै केहीमा सामाजिक उपलब्धि सूचक अनुसार देखिने गरी अभिलेखीकरण नभएको, एउटै विषय क्षेत्रमा धेरै निकायहरूबाट कार्यक्रम सञ्चालन भएपनि ती निकायहरूबाट सम्पादन भएका कार्यहरूको क्षेत्रगत/विषयगत एकीकृत प्रगति तयार हुने नगरेको, आदि यस सामाजिक परीक्षणबाट देखिएका चुनौती तथा कमी कमजोरीहरू हुन् ।

आगामी दिनमा जिल्ला विकास समिति चितवनले सामाजिक जिम्मेवारी पूरा गर्दा निम्नानुसारका कदम चाल्न उपयुक्त हुने सुझाव प्रस्तुत गरिएको छ :

- आवधिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमा अधुरो रहेकोमा पुरा गर्नुपर्ने,
- वार्षिक योजना आवधिक जिल्ला विकास योजनाको उद्देश्य र सूचक अनुसार तयार गर्नु पर्ने,
- विषयगत तथा क्षेत्रगत गुरुयोजनाहरूको कार्यान्वयन र अद्यावधिक गर्दै जानु पर्ने,
- लक्षित वर्गहरूको लागि विनियोजन गरिएको बजेट खर्च हुन नसक्नुको कारण पहिचान र निराकरण गरी अल्पकालीन भन्दा दीर्घकालीन रूपमा उपयोगी हुने क्षेत्रमा खर्च केन्द्रित गर्ने र बजेटको प्रतिफलको असर र प्रभाव आवधिक रूपले आँकलन र मापन गर्न उपयुक्त हुने,
- बेरुजू फर्छ्यौटतर्फ विशेष जोड दिनु पर्ने (खर्चमा नियमितता र फर्छ्यौटमा तदारुकता हुनु पर्ने),
- सालबसाली रूपमा कार्य सम्पन्न हुन नसक्ने र फर्छ्यौट नहुनेगरी सीमा नघाई पेशकी दिने कार्यलाई निरुत्साहित गर्नु पर्ने,
- सार्वजनिक सुनुवाई र सामाजिक परीक्षणका निष्कर्षहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन तथा सार्वजनिक परीक्षणलाई सम्पूर्ण आयोजनासम्म लैजानु पर्ने,
- कार्यालयमा के कस्ता प्रकारका गुनासाहरू आए ? त्यसको सम्बोधन कसरी गरियो ? आएका र सम्बोधन गरिएका गुनासाहरू देखिने गरी गुनासो दर्ता तथा सो उपर भएको कार्यवाहीको अभिलेख राख्नु पर्ने,

- कार्य सम्पादन गर्दा न्यूसकास को सूचकलाई ध्यानमा राखी नेटवर्क बनाई कार्य गर्न बेश हुने । साथै, कर्मचारीको मासिक बैठकमा समेत न्यूसकास अनुसार कार्य भए नभएको समीक्षा गरी तदनुरूप कार्य गर्नु पर्ने,
- कर्मचारीको कार्य सम्पादन मूल्यांकन गर्दा न्यूसकासको सूचक, कार्य योजना अनुसारको कार्य सम्पादनलाई पनि आधार लिने परिपाटीको सुरुवात र कार्यसम्पादनको आधारमा दण्ड र पुरस्कारको प्रणाली स्थापित गर्नुपर्ने,
- राष्ट्रिय निकुञ्ज प्रवेश पर्यटन शुल्कबाट रोयल्टी प्राप्त हुने व्यवस्था गर्नु पर्ने,
- पहाडि क्षेत्रमा एकीकृत वस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनु पर्ने,
- चुरे संरक्षित क्षेत्र भित्र विकास निर्माण सम्बन्धी कार्यहरूलाई सहज तुल्याउनु पर्ने,
- सामाजिक जवाफदेहिता सुनिश्चितताका लागि सरोकारवाला निकायहरू आफ्नो सामाजिक जिम्मेवारीका बारेमा सुस्पष्ट हुनु पर्ने,
- सम्पादित क्रियाकलापहरूको सामाजिक उपलब्धि सूचक अनुसार देखिने गरी तयार गर्नु पर्ने,
- एउटै विषय क्षेत्रमा धेरै निकायहरूबाट सञ्चालन भएका कार्यक्रमको क्षेत्रगत/विषयगत एकीकृत प्रगति र डाटा वेस तयार हुनु पर्ने,
- लक्षित वर्गको लागि संचालित कार्यक्रम अन्तर्गत Hardware part र software part समेतको प्रगति वर्ग, क्षेत्र, जाती, लिङ्ग, समूह अनुसार विनियोजित बजेट संग तादात्म्यता राख्ने गरी विषयगत एकीकृत प्रगति तयार गर्नु पर्ने,

जिल्ला विकास समिति, चितवनको आ.व. २०७१/०७२ को

सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन

१. पृष्ठभूमि

सामाजिक परीक्षण सन् १९५० को दशक देखिनै प्रचलनमा आएको विषय हो । करीव एक दशक अघिदेखि भारत र यसका छिमेकी मुलुकहरुमा सामाजिक परीक्षणप्रति चासो देखिएको र तत्सम्बन्धी कृयाकलाप समेत हुदै आएको पाईन्छ । नेपालमा पनि बिगत केही वर्ष देखि यसको अभ्यास गरिदै आएको छ । सामाजिक परीक्षण प्रजातान्त्रिक स्थानीय सरकारले सम्बन्धित सरोकारवाहरु सवैको सम्मति र समझदारीमा यथाशक्य सम्पन्न गर्नुपर्छ भन्ने सिद्धान्तमा आधारित छ । सामाजिक परीक्षण घटना होइन, एउटा प्रकृया हो ।

सामाजिक परीक्षण संगठनको नैतिक कार्य सम्पादन मापन गर्ने, बुझ्ने, प्रतिवेदन गर्ने पद्धतिका साथै अन्तत ती कुराहरु सुधार गर्ने पद्धति पनि हो । सामाजिक परीक्षणले दूर दृष्टि (Vision/goal) लक्ष्य र वास्तविकता बीचको, कुशलता र प्रभावकारिता (Efficiency and effectiveness) बीचको खाडल साँघुरो पार्न मद्दत गर्दछ । सामाजिक परीक्षण सामाजिक कार्यसम्पादनमा सुधारगर्न संगठनलाई बुझ्ने, मापन गर्ने, प्रतिवेदनको जाँच गर्ने प्रविधि (Technique) पनि हो ।

साधारण अर्थमा 'सामाजिक परीक्षण कुनै पनि सेवा प्रदायक संस्थाको सामाजिक कार्य सम्पादनको परीक्षण गर्ने कार्य हो । यसबाट सरोकारवालाहरुले ती संस्थाबाट सामाजिक कार्य सम्पादनमा भविष्यमा गर्न सक्ने सुधारको आशा समेत राख्दछन् । किनकि सामाजिक परीक्षण संगठनको नैतिक कार्य सम्पादन मापन गर्ने, बुझ्ने, प्रतिवेदन गर्ने पद्धतिका साथै अन्तत ती कुराहरु सुधार गर्ने पद्धति पनि हो । स्थानीय निकायहरुले एक आर्थिक वर्षमा सम्पादन गर्नु पर्ने समग्र सामाजिक जिम्मेवारी पूरा गरे नगरेको सम्बन्धमा लेखाजोखा गर्ने कार्य गरिन्छ । सोही लेखाजोखा गर्ने कार्यनै सो आर्थिक वर्षको सामाजिक परीक्षण हो ।

स्थानीय निकाय आर्थिक प्रशासन नियमावली, २०६४ मा सामाजिक परीक्षणलाई "सामाजिक जिम्मेवारीको लेखाजोखा" भनेर परिभाषित गरिएको छ । सार्वजनिक सरोकारको क्षेत्रमा कार्य गर्ने जिम्मेवारी पाएका सार्वजनिक निकायहरु जनउत्तरदायी हुनु पर्ने र यस प्रकारको उत्तरदायित्व निर्वाहकालागि सेवाप्रदायक सार्वजनिक जिम्मेवारी लिएका, सार्वजनिक स्रोत र साधन उपयोग गर्ने,राज्यको अधिकार प्रयोग गर्न अख्तियारी पाएका सेवाप्रदायकहरु सेवाग्राही प्रति जवाफदेही हुनु पर्दछ । सो जवाफदेहिता निर्वाहगर्ने औजारका रुपमा सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई एवं सार्वजनिक खर्च प्रवाहिकरण सभै जस्ता विषयहरुलाई अङ्गिकार गर्न थालिएको छ । जसलाई जनउत्तरदायित्व निर्वाहको रुपमा पनि लिने गरिन्छ ।

वित्तीय लेखापरीक्षण र सामाजिक परीक्षण बीच केही समानताहरु पनि छन् । केही भिन्नताहरु पनि छन् । यी दुवैमा अभिलेख र प्रक्रियाको जाँच गरिन्छ । यी दुई बीचको तात्विक फरक छ । सामाजिक परीक्षणमा व्यवस्थापन, बोर्ड

सदस्य, कर्मचारी, सेवाग्राही, समुदाय, नीति निर्माताहरूलाई सामाजिक कार्य सम्पादनको लेखाजोखाको अवसरमा सहभागी गराईन्छ, । वित्तीय लेखापरीक्षणमा भने यसरी सबैलाई सहभागी गराइ रहन आवश्यक मानिदैन । यसमा लेखापरीक्षकले समग्र कारोवारलाई स्वीकृत चार्ट अफ एकाउन्टस्, प्रचलित आर्थिक तथा वित्तीय कानूनले निर्धारण गरेको नर्म्स, कार्य स्तर र प्रकृत्या अनुसार परीक्षण गर्दा पहिचान गरिएका कमी कमजोरीहरूलाई प्रतिवेदनमा समेट्छन् । यसरी लेखापरीक्षणबाट पहिचान भै औल्याइएका कमी कमजोरी वा अनियमितताहरूलाई बेरुजू भनिन्छ । बेरुजू यस कारणले पनि भन्ने गरिन्छ, कि ती कारोवारहरू स्थापित सारवान कानूनी प्रावधान एवं कार्यविधि जनित प्रकृत्या संग मेल खादैनन् । तसर्थ लेखापरीक्षकले लेखापरीक्षण पछि दिने प्रतिवेदनमा लेखापरीक्षकको राय समेत समावेश भएको हुन्छ । लेखापरीक्षण प्रतिवेदनमा औल्याइएका अनियमितता तथा कमी कमजोरीहरूलाई बेरुजूको संज्ञा दिने गरिन्छ । यो प्रतिवेदन उक्त संस्थाको तालुक निकायमा पनि दिनु पर्दछ । बेरुजू स्थापित कानून र प्रकृत्याको परिपालनाका विषयमा लेखिने प्रतिवेदन पनि हो जुन तालुक निकायलाई निर्देशन गर्ने उपकरण र सम्बन्धित निकायलाई भविष्यमा सुधारका निम्ति पृष्ठपोषणको रूपमा पनि रहन्छ ।

तर सामाजिक परीक्षण भने समाजिक उत्तरदायित्व बहन गर्नु पर्ने सार्वजनिक निकायले सामाजिक जिम्मेवारी कसरी निर्वाह गरेको छ भन्ने कुरा सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउनु पर्ने व्यवस्थाका कारण सार्वजनिक परीक्षण गर्नु पर्ने गरी स्थानीय निकाय (आर्थिक प्रशासन) नियमावली, २०६४ को नियम २०१ मा सो प्रावधान राखिएको हो । सोही प्रावधान अनुसार स्थानीय निकायहरू (जिल्ला विकास समिति, महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका, नगरपालिका र गा.वि.स.हरू) ले वर्षमा एक पटक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको प्रथम चौमासिक भित्र सामाजिक परीक्षण गराई सक्नुपर्ने गरी कार्यविधि निर्धारित गरिएको छ ।

सामाजिक परीक्षणका लागि स्थानीय निकाय सामाजिक परीक्षण कार्यविधि, २०६७ को व्यवस्था गरिएको छ । सो व्यवस्था अनुसार स्थानीय निकायले आफ्नो निकायसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध नभएका दुई विज्ञको समूहलाई सामाजिक परीक्षकको रूपमा सेवा करारमा लिनु पर्दछ । सेवा करारमा लिदा स्नातकोत्तर योग्यता भएका विज्ञ उपलब्ध भएको कुनै परामर्शदाता संस्था, कम्पनी वा फर्मलाई समेत सामाजिक परीक्षकको रूपमा सेवा करारमा लिन सकिन्छ । सामाजिक परीक्षण कार्यको सहयोग तथा समन्वयका लागि स्थानीय निकायले आफ्नो संस्थामा एक समन्वय समितिको गठन समेत गर्न सक्ने व्यवस्था छ । तर, समन्वय समितिको गठन बाध्यात्मक भने छैन ।

सामाजिक परीक्षकले सम्बन्धित निकायले पुरा गर्नु पर्ने सामाजिक जिम्मेवारी के के हुन् ? ती सामाजिक जिम्मेवारी पूरा गरे नगरेको सम्बन्धमा अनुसन्धानात्मक ढंगबाट अध्ययन तथा विश्लेषण गरी सरोकारवालाहरू र पत्रकारहरू सहितको समावेशी उपस्थितिमा प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नु पर्ने व्यवस्था छ । अन्तिम प्रतिवेदन तयार पार्दा प्रारम्भिक प्रस्तुतिमा उठेका सवाल र जवाफलाई समेटेर प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्दछ ।

सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदनलाई स्थानीय निकायले आफ्नो योजना तर्जुमाको विभिन्न चरणमा, सामाजिक तथा जनसंख्या समितिमा र जिल्ला परिषद्मा समेत पेश गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ । यसरी स्थानीय निकायबाट के कस्ता कामहरू भए र ती कामहरूबाट के कति सामाजिक उपलब्धि हासिल भए ? वा भएनन्, तीनको प्रभाव के प्यो ? भन्ने विषय सामाजिक परीक्षणको विश्लेषणबाट आंकलन गर्ने गरिन्छ । तसर्थ सामाजिक जिम्मेवारीको लेखाजोखा गर्नको लागि सामाजिक परीक्षण विधि निकै प्रभावकारी भएको देखिन्छ । सामाजिक परीक्षणको सैद्धान्तिक पक्षको

अनुसरण, सामाजिक परीक्षण कार्यविधिको महत्वपूर्ण पाटो भएकाले यसको सफल कार्यान्वयनबाट आफ्नो सामाजिक विकासको उत्तरदायित्व पूरा गर्न स्थानीय निकायलाई ठुलो टेवा पुग्ने गर्दछ । स्थानीय निकायहरूलाई भविष्यको रणनीति तथा योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने कार्यका लागि यसका निष्कर्षहरूले सघाउँछन् । तसर्थ सामाजिक परीक्षण कार्यविधि, २०६७ बमोजिम जिल्ला विकास समिति चितवनको आ.व.०७९।०७२ को सामाजिक परीक्षण गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

२. उद्देश्य :

विशेषतः सामाजिक परीक्षणको प्रमुख सिद्धान्त ग्रामीण गरीब सेवाग्राहीका चाहना र प्राथमिकतालाई ध्यानमा राखेर विभिन्न नीतिगत निर्णयको विश्लेषण र जाँचबुझ गर्ने, अपेक्षित सामाजिक उद्देश्य अनुरूप कार्यसम्पादनमा निरन्तर सुधार गर्नुका साथै सेवाग्राहीहरूको सार्वजनिक सेवामा समयमै पहुँच नपुगेकोमा अवसरमूल्यको आँकलन (Estimation of opportunity Cost) गर्नु पनि हो । स्थानीय विकासका लागि आवश्यकता र उपलब्ध साधन तथा भौतिक र वित्तीय साधन बीचको अन्तरको समीक्षा गर्ने, सेवाग्राहीहरू र स्थानीय सामाजिक सेवा प्रदायकहरूमा उत्पादनशील सेवाको विषयमा चेतना जगाउने, स्थानीय विकास कार्यक्रमहरूमा कार्यकुशलता तथा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्नु पनि सामाजिक परीक्षणको उद्देश्य हो ।

यस सामाजिक परीक्षणको प्रमुख उद्देश्य जिल्ला विकास समिति चितवनले आर्थिक वर्ष २०७९।०७२ मा सम्पादन गरेका कार्यक्रम र त्यसको सामाजिक उपलब्धि तथा कार्यसम्पादनको लेखाजोखा गर्नु हो भने विशिष्ट उद्देश्यहरू यसप्रकार छन् ।

- जिल्ला विकास समिति, मकवानपुरबाट आर्थिक वर्ष २०७९/०७२ मा सार्वजनिक अधिकार, सार्वजनिक साधन र स्रोतको उपयोग गरी यस जिल्लामा सामाजिक उत्तरदायित्व पूरा गर्नका लागि सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमबाट प्राप्त भएको सामाजिक उपलब्धिको लेखाजोखा गर्ने
- सामाजिक जिम्मेवारी पुरा गर्ने क्रममा भोगेका समस्या, चुनौति तथा कमी कमजोरीहरूको विश्लेषण गर्ने
- सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्न सक्ने संस्थागत क्षमताको विश्लेषण गर्ने
- सुधारको लागि आगामी दिनमा चाल्नुपर्ने कदमहरूको पहिचान गर्ने

३. सामाजिक परीक्षण अध्ययन विधि :

सामाजिक परीक्षणको कार्यलाई अनुसन्धानात्मक ढंगबाट अगाडि बढाउने क्रममा देहाय बमोजिमका विधिहरूको प्रयोग गरिएको थियो ।

३.१ सन्दर्भ सामग्री समीक्षा र अध्ययन

- स्थानीय निकाय सम्बन्धी ऐन, नियम, कार्यविधिहरू र निर्देशिकाहरू
- गत आर्थिक वर्षको सामाजिक परीक्षणको प्रतिवेदन
- स्थानीय निकायको सामाजिक जिम्मेवारी, लक्ष्य, उद्देश्य
- आवधिक तथा वार्षिक योजना (विषयगत कार्यालयहरूको समेत)
- सामाजिक उपलब्धि, कार्य सम्पादन, परिणाम र प्रभाव सम्बन्धी अभिलेख तथा सूचना

- नागरिक बडापत्र
- वार्षिक तथा चौमासिक प्रतिवेदनहरू
- विगतको न्यूसकासको नतिजा,
- जिविसका अन्य प्रकाशनहरू (जस्तै- ब्रोसर आदि)

३.२ अन्तर्बार्ता तथा छलफल

यस कामका सन्दर्भमा जिविसका कार्यरत पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुख, आयोजना प्रमुख, विषयगत कार्यालय प्रमुखसँग अर्धसंरचित (Semi-structured) अन्तर्बार्ता तथा छलफल गरिएको थियो । प्रमुख समस्या, चुनौती तिनीहरूको सम्पादनको अवस्था र भावी कार्यदिशाका बारेमा गहन अध्ययन गरी बुँदागत रूपमा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

४. अध्ययनका सीमा

जिविसको सामाजिक परीक्षण भएकाले जिल्लामा कृयाशील भई जिल्ला विकासमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा योगदान दिने विषयगत कार्यालय तथा केही गैह्रसरकारी संस्थाहरूबाट भएका प्रयास तथा उपलब्धिलाई समेत यस अध्ययनमा समावेश गर्ने प्रयास भएको छ । छोटो समयवधि र सीमित स्रोतको परिधिभित्र रहेर कार्य सम्पन्न गर्नुपर्ने भएकाले यस किसिमका सम्पूर्ण संस्थाहरूलाई समावेश गर्न सकिएको छैन । साथै, अधिकांश सूचनाहरू द्वितीय श्रोतबाट संकलन भएका र केही प्राथमिक श्रोतबाट प्राप्त सूचनाहरू सूचनादाताको मौलिक विचारबाट पनि प्रभावित भएका हुन सक्दछन् ।

५. बृहत् छलफल (प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुति तथा छलफल) कार्यक्रमको विवरण

५.१ प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुतिको तयारी

सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन प्रस्तुतिको कार्यक्रममा उपस्थित भई अन्तरक्रियामा सहभागी हुन जिल्लाका प्रमुख सरोकारवालाहरू तथा वास्तविक उपभोक्ताका प्रतिनिधिहरू (निवर्तमान पदाधिकारीहरू, नागरीक समाज, राजनैतिक दलहरू, प्रमुख करदाताहरू, पुर्व जनप्रतिनिधिहरू, पीछडिएका वर्ग, बालबाबालिका, महिला प्रतिनिधि, स्थानीय गैसस, टोल विकास संस्था, वडा नागरीक मन्च तथा सामुदायिक संस्थाहरू, बुद्धिजीवीहरू आदि) लाई पत्राचार गरी आमन्त्रण गरिएको थियो । यसैगरी स्थानीय पत्रिकामा सार्वजनिक सुचना प्रकाशन गरी सरोकारवालाहरू लगायत सम्पुर्ण सर्वसाधारण नागरीकलाई समेत सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन प्रस्तुतिको कार्यक्रममा उपस्थित हुन आमन्त्रण गरिएको थियो (अनुसूची २) ।

५.२ प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुति तथा छलफल

- क) मिति : २०७२ कात्तिक २४ गते
- ख) स्थान : जिविस चितवनको सभाहल
- ग) समय : ११:०० देखि २:३० बजेसम्म

कार्यक्रम सञ्चालन विधि

सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन, अन्तरवार्ता, छलफल बाट प्राप्त सूचना तथा नतिजाको आधारमा विषय विज्ञ सामाजिक परीक्षकद्वारा तयार गरिएको सामाजिक परीक्षण प्रारम्भिक प्रतिवेदन सार्वजनिक बहस कार्यक्रमको आयोजना गरी प्रस्तुत गरिएको थियो । सो कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा स्थानीय निकाय सामाजिक परीक्षण कार्यविधि, २०६७ ले निर्देशित गरे बमोजिमका विधिहरूको अनुसरण गरिएको थियो । यसप्रकार कार्यक्रममा तपसिल बमोजिका कृयाकलापहरू समाविष्ट गराइएका थिए ।

- सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन प्रस्तुति कार्यक्रममा सहभागीहरूको उपस्थिति पुस्तिका (सहभागीहरूको नाम, पद, ठेगाना तथा प्रतिनिधित्व गरेको संस्था समेत उल्लेख गरी) राखिएको थियो ।
- कार्यक्रमको प्रारम्भमा सहभागीहरूलाई कार्यक्रमको उद्देश्य, सञ्चालन विधि, समय र आचारसंहिताबारे जानकारी प्रदान गरिएको थियो ।
- सामाजिक परीक्षकबाट अनुसूची-२ र अनुसूची-३ बमोजिमको ढाँचामा तयार गरिएको विवरण प्रस्तुत गरिएको थियो ।
- प्रतिवेदन कार्यक्रममा विवरण प्रस्तुत भएपछि, सामाजिक परीक्षण समन्वय समितिको तर्फबाट कार्यक्रमका सहभागीहरू समक्ष निम्न प्रकारका प्रश्नहरू क्रमशः राखी खुला छलफलको माध्यमबाट सहभागीहरूको प्रतिक्रिया तथा सुझाव आह्वान गरिएको थियो :-
- स्थानीय निकायले गरेका नीतिगत निर्णय तथा प्रक्रियागत सुधारले पारेको प्रभाव (सूचकको आधारमा),
- स्थानीय निकायले गरेका विकास योजनाहरूमा जनसहभागिताको स्थिति,
- स्थानीय निकायले समयमा सेवा सुविधा दिन नसकेको अवस्थामा जनताले भोग्नु परेका समस्याहरू,
- स्थानीय निकायको तर्फबाट पेश गरेको विवरण प्रतिको विश्वसनीयता ,
- बालबालिका, महिला, दलित, जनजाति, गरिब, जेष्ठ नागरीक, तथा पीछडिएका वर्गलाई मूलधारमा ल्याउन गरेका प्रयासहरूको प्रभावकारिता,
- स्थानीय निकायले दिएको सेवाको गुणस्तर, दस्तुर, सेवा दिन लगाएको समय र कार्य सम्पादनको स्तर ,
- सामाजिक उत्तरदायित्व पूरा गर्न स्थानीय निकायको वर्तमान कार्य तथा कार्यशैलीमा सुधार ल्याउन प्राप्त सुझावहरू,
- सहभागीहरूले कार्यक्रममा राखेका विचार, सुझाव तथा प्रतिक्रियाहरूलाई सामाजिक परीक्षण समन्वय समितिका पदाधिकारीहरू तथा सामाजिक परीक्षकले टिपोट गरिएको थियो । सहभागीले राखेका जिज्ञासा तथा विचारमा जि.वि.स.विषयगत कार्यालय, गैसस तथा सामाजिक परीक्षकहरूले स्पष्ट पार्नु भएको थियो ।
- सामाजिक परीक्षण कार्यक्रममा उठेका विषयवस्तुहरूको आधारमा सामाजिक परीक्षकले सारसंक्षेप तयार गरी प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ ।

कार्यक्रमको विस्तृत विवरण

२०७२ साल कात्तिक २४ गते चितवन जिल्ला विकास समितिको आ.व. २०७१/०७२ को सामाजिक परीक्षणको प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरणको कार्यक्रम दिउसो ११:३० बजे सुरुवात भएको थियो । नि.स्थानीय विकास अधिकारी एवं प्रमुख जिल्ला इन्जीनियर श्री सञ्जिव श्रेष्ठको अध्यक्षतामा भएको सो कार्यक्रम जिविसका सामाजिक विकास अधिकृत श्री विष्णु श्रेष्ठले सञ्चालन गर्नुभएको थियो । कार्यक्रमलाई अगाडि बढाउने क्रममा शुरुमा जिविसका सामाजिक विकास अधिकृत विष्णु श्रेष्ठ ले प्रमुख सरोकारवालाहरू तथा वास्तविक उपभोक्ताका प्रतिनिधिहरू (वर्तमान

पदाधिकारीहरू, नागरीक समाज, प्रमुख करदाताहरू, पुर्व जनप्रतिनिधिहरू, पीछडिएका वर्ग, वालबावालिका, महिला प्रतिनिधि, स्थानीय गैसस, वडा नागरीक मन्च तथा सामुदायिक संस्थाहरू, बुद्धिजीवीहरू लगायत उपस्थित सम्पूर्ण महानुभावहरू लाई आसन ग्रहण गराउनु भयो भने वरिष्ठ आन्तरिक लेखापरीक्षक श्री बिसुराम कुवरले आगन्तुक महानुभावहरूलाई स्वागत मन्तव्य राख्नु भएको थियो । स्वागत मन्तव्यको क्रममा श्री कुँवरले स्थानीय निकायमा सामाजिक परीक्षणको महत्व र उपादेयताका विषयमा प्रकास पार्नु भएको थियो । तत्पश्चात् परामर्शदाता संस्था को तर्फबाट प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरणको कार्यक्रम शुरु भयो ।

पहिलो प्रस्तुतिमा सामाजिक परीक्षक श्री कृष्णप्रसाद भण्डारीले सामाजिक परीक्षणको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि, उद्देश्य, प्रक्रिया, जनउत्तरदायित्व निर्बाहमा सामाजिक परीक्षणले खेल्ने भूमिका तथा उपादेयताका बारेमा प्रष्ट्याउँदै प्रस्तुतीकरण कार्यक्रमलाई बढीभन्दा बढी अन्तरकृयात्मक बनाउन सहभागी सम्पूर्णलाई अनुरोध गर्नुभयो । साथै, सो कार्यक्रमको अनुमानित समय तथा सहभागीहरूले पालना गर्नुपर्ने आचारसंहिताका बारेमा समेत उहाँले जानकारी गराउनु भएको थियो ।

दोस्रो प्रस्तुतिमा सामाजिक परीक्षक श्री भण्डारीले सामाजिक परीक्षण कार्यविधि, २०६७ को अनुसुची २ र ३ अनुसार तयार गरिएको प्रारम्भिक प्रतिवेदनलाई प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । प्रस्तुतिकरणको क्रममा चितवन जिल्लामा आ.व. २०७१/०७२ मा सञ्चालन भएका कार्यक्रमबाट भएका सामाजिक उपलब्धिहरूको विश्लेषणात्मक टिप्पणी समेत गर्नुभएको थियो । तत्पश्चात सामाजिक परीक्षकले चितवन जिल्लामा आ.व. २०७१/०७२ मा कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा भोगेका कठिनाई, सामाजिक परीक्षणबाट देखिएका सवल तथा दूर्बल पक्षहरूको समेत चर्चा गर्दै आगामी दिनमा चितवन जिविसले सुधारको लागि चाल्नुपर्ने कदम तथा सुभावहरू समेत प्रस्तुत भएको थियो । समग्रमा प्रस्तुतिकरणमा समावेश भएका विषयवस्तुहरू यसप्रकार थिए ।

- कार्यक्षेत्रको परिचय
- चितवन जिविसको प्राथमिकता तथा लक्ष्यहरू
- गतवर्षको मुख्य मुख्य उपलब्धिहरू
- यसवर्षको मुख्य मुख्य उपलब्धिहरू
- सरोकारपक्षको चाहना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत स्था तथा प्रकृयागत सुधारहरू
- सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने क्षमता
- आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेका समस्याहरू
- आगामी दिनमा सुधारको लागि चाल्नुपर्ने कदम तथा सुभावहरू

परामर्शदाता टोलीको प्रस्तुति सकिएपछि सहभागीहरूलाई सो प्रस्तुतिकरणको सम्बन्धमा आफ्ना विचार, सुभाव तथा प्रतिक्रिया राख्न अनुरोध गरिएको थियो । जिज्ञासु सहभागीहरूले आफ्ना आफ्ना विचार राखिसकेपछि अन्त्यमा जिल्ला शिक्षा अधिकारी श्री दामोदर आचार्य ले मन्तव्य राख्नु भयो । कार्यक्रमको अन्त्यमा प्रमुख जिल्ला इञ्जिनियर श्री सञ्जीव श्रेष्ठले सामाजिक परीक्षणले औल्याएका कमी कमजोरीहरूलाई भविष्यमा नदोहोरिने गरी सुधार गर्ने र यसबाट प्राप्त हुने सल्लाह सुभावलाई आगामी दिनमा पूर्ण रुपमा पालना गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै कार्यक्रमको

समापन गर्नुभयो । सहभागीहरूले राखेका विचार, प्रतिक्रिया तथा सुझावको सारसंक्षेप अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

६. स्थानीय निकाय र विषयगत कार्यालय/गैह्र सरकारी संस्थाहरूको विवरण

कार्यविधिको अनुसूची २ र ३ बमोजिमको विवरण संलग्न गरिएको छ ।

७. सामाजिक परीक्षणबाट देखिएका सबल पक्षहरू

- सार्वजनिक सुनुवाई ३ पटक गरेको
- सामाजिक परीक्षण गरिएको,
- उपभोक्ता समूह मार्फत सबै योजनाको सार्वजनिक परीक्षण भएको,
- सडक संजाल नजोडिएको एकमात्र गाविस चण्डीभन्ज्याङ्गमा सडक संजाल जोड्न कामको सुरुवात भै कार्यान्वयन भएको,
- जिविस अन्तर्गतका घर घडेरीको संरक्षण, व्यवस्थापनका र उचित सदुपयोगार्थ बृहत्तर योजना तयार गरी सुविधा सम्पन्न भवनहरू र सहिद मंच निर्माण गर्ने कार्यको थालनी भएको,
- पूर्वाधार विकासका कार्यहरूको गुणस्तरको निमित्त स्वीस प्राविधिक प्रयोगशाला स्थापना गरी गुणस्तर अनिवार्य रूपमा परीक्षण गर्ने पद्धतिको थालनी गरिएको,
- सहभागितामूलक योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिको सुरुवात गरिएको,
- पारदर्शी र आन्तरिक सुशासन कायम गर्नका निमित्त कार्यालयमा सिसिटिभि, डिजिटल होर्डिगबोर्ड, सार्वजनिक परीक्षण, योजनाहरूको प्रि तथा पोष्ट फोटोको अनिवार्यता, योजनाहरूको होर्डिगबोर्ड राख्ने पद्धति बसालिएको,
- महिला, बालबालिका, आदिवासी जनजाति, दलित, अपांगता लगायत लक्षितवर्गहरूका आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न रकम विनियोजन भएको ।
- सँगठन संरचना र प्रत्येक शाखा र इकाईको कार्य विवरण सहितको कर्मचारी दरबन्दी स्वीकृत गरिएको
- कार्यविवरण तयार गरी कर्मचारीहरूलाई उपलब्ध गराइएको
- आवश्यकतानुसार समय समयमा कर्मचारी बैठक बस्ने गरेको र बैठकका निर्णयहरू कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समेत हुने गरेको,
- जिल्ला विकास समितिको कार्यलाई सहयोग पुऱ्याउन अनुगमन, जाँचपास तथा फरफारक, राजश्व परामर्श, पर्यटन विकास, सामाजिक परिचालन समितिहरू गठन भई क्रियाशील रहेका,

- बजेट तर्जुमा उपसमिति गठन भई तथा सरोकारवालाहरू लगायत प्रमुख सरोकार पक्ष, राजनीतिक दल, विषयगत कार्यालयहरू समेत सँग छलफल तथा राय सुभाब समेत प्राप्त गरी बजेट तर्जुमा हुने गरेको,
- आ.ब.०७०।०७१ को आन्तरिक आय रकम २०८८२ (हजार) भएकोमा आर्थिक वर्ष २०७१।०७२ मा रकम ३७५८१ (हजार) आन्तरिक आय भएकोले अघिल्लो आर्थिक वर्षमा भन्दा (५५.७ प्रतिशत) आन्तरिक आम्दानी वृद्धि भएको,
- व्यक्तिगत घटना दर्ता तथा पञ्जीकरण सम्बन्धी इकाई स्थापना भई सेवा समय तोकिएको कार्य भइरहेको तथा नियमित रूपले निर्धारित ढाँचामा प्रतिवेदन भै रहेको,
- गुनासोको लागि गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिएको गुनासाहरू समाधान गर्ने गरिएको,
- सूचना अधिकारी तोकिएको सूचना प्रवाह गर्ने कार्य सम्पादन गर्ने गरेको,
- पारदर्शिताको लागि वार्षिक आय व्यय सार्वजनिक, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षणलाई नियमित गरिएको,
- गैसहरूको योजनालाई जिल्ला विकास वार्षिक योजनामा समावेश गर्ने गरिएको,

८. सामाजिक परीक्षणबाट देखिएका चुनौती वा कमी/कमजोरीहरू

- जिल्ला विकास समितिको आवधिक योजनाको अवधि समाप्त भइसकेको,
- प्रचलित सहभागितात्मक योजना तर्जुमाका चरणहरू सबै अवलम्बन हुने गरेको भएतापनि सूचक अनुसार वार्षिक योजना तयार हुन नसकेको,
- गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिएको मौखिक गुनासाहरूलाई तत्काल समाधान गर्ने गरिएको भएपनि त्यसको अभिलेख राख्ने नगरिएको,
- लक्षित वर्गको लागि विनियोजित रकम अपेक्षित मात्रामा खर्च हुन नसकेको,
- जिल्ला विकास समितिको आन्तरिक आम्दानी /राजस्वका स्रोतहरूबारे विज्ञबाट संभाव्यताको अध्ययन तथा प्रक्षेपण गराई प्रक्षेपण गर्ने नगरेको,
- गैसहरूको योजनालाई जिल्ला विकास वार्षिक योजनामा समावेश गरिएपनि समन्वय, अनुगमन तथा मूल्यांकन हुन नसकेको,
- आ.ब. ०७१।०७२ का लागि केन्द्र तर्फ रु ६,०२,३५,९५७।०० र कोष तर्फ ९,७५,२४,५२५। गरी कुल बेरुजू रु १५,७७,५०,४८२।०० जिम्मेवारी सरी आएको,

- आ.व. २०७१।०७२ मा जम्मा १३,४७,०००।०० बेरुजू फर्छ्यौट भएकोले जम्मा ०.८५ प्रतिशत मात्र बेरुजू फर्छ्यौट हुन सकेको छ । बेरुजू फर्छ्यौट सन्तोषजनक भएको देखिएन ।
- सामाजिक जवाफदेहिता पूरा भए नभएको सुनिश्चितताका लागि सामाजिक परीक्षणको परिपाटीको विकास भएको सन्दर्भमा जिल्ला स्थित सरोकारवाला निकायहरु मध्ये केही सामाजिक जिम्मेवारीका बारेमा सबै सुस्पष्ट भै केहीमा सामाजिक उपलब्धि सूचक अनुसार देखिने गरी अभिलेखीकरण नभएको,
- एउटै विषय क्षेत्रमा धेरै निकायहरुबाट कार्यक्रम सञ्चालन भएका देखिन्छन् । तर ती निकायहरुबाट सम्पादन भएका कार्यहरुको क्षेत्रगत/विषयगत एकीकृत प्रगति तयार हुने नगरेको,

९.सामाजिक जिम्मेवारी पूरागर्न आगामी दिनमा चाल्नुपर्ने कदम वा सुझावहरु

- आवधिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमा अधुरो रहेकोमा सो तुरुन्त पुरा गर्नुपर्ने,
- वार्षिक योजना तयार गर्दा आवधिक जिल्ला विकास योजनाको उद्देश्य र सूचक अनुसार तयार गर्नु पर्ने,
- विषयगत तथा क्षेत्रगत गुरुयोजनाहरुको कार्यान्वयन तथा समय सापेक्ष अद्यावधिक गर्दै जानु पर्ने,
- लक्षित वर्गहरुको लागि विनियोजन गरिएको बजेट खर्च हुन नसक्नुको कारण पहिचान र निराकरण गरी अल्पकालीन भन्दा दीर्घकालीन रुपमा उपयोगी हुने क्षेत्रमा खर्च केन्द्रित गर्ने र वजेटको प्रतिफलको असर र प्रभाव आवधिक रुपले आँकलन र मापन गर्न उपयुक्त हुने,
- बेरुजू फर्छ्यौटतर्फ विशेष जोड दिनु पर्ने (खर्चमा नियमितता र फर्छ्यौटमा तदारुकता हुनु पर्ने),
- सालबसाली रुपमा कार्य सम्पन्न हुन नसक्ने र फर्छ्यौट नहुनेगरी सीमा नघाई पेशकी दिने कार्यलाई निरुत्साहित गर्नु पर्ने,
- सार्वजनिक सुनुवाई र सामाजिक परीक्षणका निष्कर्षहरुलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन तथा सार्वजनिक परीक्षणलाई सम्पूर्ण आयोजनासम्म लैजानु पर्ने,
- कार्यालयमा के कस्ता प्रकारका गुनासाहरु आए ? त्यसको सम्बोधन कसरी गरियो ? आएका र सम्बोधन गरिएका गुनासाहरु देखिने गरी गुनासो दर्ता तथा सो उपर भएको कार्यवाहीको अभिलेख राख्नु पर्ने,
- कार्य सम्पादन गर्दा न्यूसकास को सूचकलाई ध्यानमा राखी नेटवर्क बनाई कार्य गर्न बेश हुने । साथै, कर्मचारीको मासिक बैठकमा समेत न्यूसकास अनुसार कार्य भए नभएको समीक्षा गरी तदनुरूप कार्य गर्नु पर्ने,
- कर्मचारीको कार्य सम्पादन मूल्यांकन गर्दा न्यूसकासको सूचक, कार्य योजना अनुसारको कार्य सम्पादनलाई पनि आधार लिने परिपाटीको सुरुवात र कार्यसम्पादनको आधारमा दण्ड र पुरस्कारको प्रणाली स्थापित गर्नुपर्ने,

- राष्ट्रिय निकुञ्ज प्रवेश पर्यटन शुल्कबाट रोयल्टी प्राप्त हुने व्यवस्था गर्नु पर्ने,
- पहाडि क्षेत्रमा एकीकृत वस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनु पर्ने,
- चुरे संरक्षित क्षेत्र भित्र विकास निर्माण सम्बन्धी कार्यहरूलाई सहज तुल्याउनु पर्ने,
- सामाजिक जवाफदेहिता सुनिश्चितताका लागि सरोकारवाला निकायहरू आफ्नो सामाजिक जिम्मेवारीका बारेमा सुस्पष्ट हुनु पर्ने,
- सम्पादित क्रियाकलापहरूको सामाजिक उपलब्धि सूचक अनुसार देखिने गरी तयार गर्नु पर्ने,
- एउटै विषय क्षेत्रमा धेरै निकायहरूबाट सञ्चालन भएका कार्यक्रमको क्षेत्रगत/विषयगत एकीकृत प्रगति र डाटा वेस तयार हुनु पर्ने,
- लक्षित बर्गको लागि संचालित कार्यक्रम अन्तर्गत ज्वचमधबचभ उबचत र कयातधबचभ उबचत समेतको प्रगति बर्ग, क्षेत्र, जाती, लिङ्ग, समूह अनुसार विनियोजित बजेट संग तादात्म्यता राख्ने गरी विषयगत एकीकृत प्रगति तयार गर्नु पर्ने,

स्थानीय निकाय सामाजिक परीक्षण कार्यविधि- २०६७ को अनुसूची २ बमोजिमको जिविस चितवनको आर्थिक वर्ष २०७१।०७२ को समाजिक परीक्षण प्रतिवेदन

१. चितवनको परिचय

चितवन जिल्ला नारायणी नदीको पूर्व भागमा राप्ति उपत्यकाको नामले समेत परिचित जिल्ला हो । यो जिल्लाको उत्तरी विन्दु दारेचोक गा.वि.स.को कुरिनटार, दक्षिणविन्दु अयोध्यापुरी गा.वि.स. को वांदरभुला, पूर्वी विन्दु लोथर गा.वि.स.को चौरस डाँडा र पश्चिमी विन्दु, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको नारायणी नदीको किनारी भागहरु पर्दछन् । यो जिल्ला लगभग समकोण त्रिभुजको आकारमा रहेको छ, जसको पूर्व तथा दक्षिण तर्फ फराकिलो र पश्चिम तथा उत्तरतर्फ साँगुरिएको देखिन्छ । पूर्व पश्चिम लम्वाई वढीमा ८८ कि.मि रहेको छ भने उत्तर दक्षिण चौडाई वढीमा ५० कि.मि र कम्तिमा २ कि.मि. रहेको छ ।

जिल्लाको भौगोलिक अवस्थिति

विश्व मानचित्रमा यस जिल्लाको अवस्थिति उत्तरी अक्षांश २७^० २१'४५" देखि २७^० ५२' ३०" सम्म र पूर्वी देशान्तर ८३^० ५४' ४५" देखि ८४^० ४८' १५" सम्ममा पर्दछ । समुद्र सतहवाट १४१ मिटर देखि १९४७ मिटरको उचाई सम्मको सतह भएको यो जिल्ला मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्रको नारायणी अञ्चलमा तराईको भावर प्रदेश देखि महाभारत पर्वत सम्म फैलिएको छ ।

क्षेत्रफल (Area)

देशको कूल भूभागको १.५२५ क्षेत्रफल ओगट्ने यस जिल्लाको क्षेत्रफल स्थानीय श्रोत नक्साङ्कन परियोजना (Local Resource Mapping Project : LRMP) अनुसार २२०५.९० वर्ग कि.मी. छ भने सन् १९८६मा स्थलरूपी (Topographical) महाशाखा अनुसार २२०८ वर्ग किमी देखिन्छ । तर जि.वि.स. द्वारा रेखाङ्कित नक्सा अनुसार यस जिल्लाको क्षेत्रफल २२३८.३९ वर्ग कि.मी. छ ।

राजनीतिक एवम् प्रशासनिक विभाजन

यस जिल्लामा हाल उप महानगरपालिका १ वटा, नगरपालिका ५ वटा, गा.वि.स. १६ वटा रहको छन् । राजनीतिक रूपमा यस जिल्लालाई ५ निर्वाचन क्षेत्र र १३ वटा इलाकाहरुमा विभाजन गरिएको छ ।

जिल्ला सीमाना

चितवन जिल्लाको पश्चिममा नवलपरासी र तनहुँ जिल्ला, उत्तरमा गोर्खा र धादिङ जिल्ला पूर्वमा मकवानपुर र पर्सा जिल्लाहरु पर्दछन् भने दक्षिणमा भारतको विहार प्रान्त पर्दछ । ठोरी नाकालाई कालोपत्रे सडकले जोडि व्यवस्थित गर्न सकिएमा चितवन जिल्ला प्रमुख व्यापारिक केन्द्र बन्न सक्ने प्रबल संभावना छ ।

जनसांख्यिक स्थिति

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ का अनुसार चितवन जिल्लाको घरधुरी संख्या १३२४६२ र कूल जनसंख्या ५७९९८४ छ । जसमध्ये महिला जनसंख्या ३००८९७ तथा पुरुष जनसंख्या २७९०९७ रहेको छ । सोही जनगणना अनुसार वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर २.०६ प्रतिशत रहेकोले सो हिसाबले यस जिल्लामा हालको जनसंख्या ६१६५७१ भएको अनुमान गर्न सकिन्छ । जनघनत्व भने २६१ व्यक्ति प्रति कि.मि. रहेको छ ।

राजमार्ग ८८.७० कि.मि. पर्ने चितवन जिल्लामा सामुदायिक विद्यालयहरु ३९१, संस्थागत विद्यालयहरु १६६ समेत गरी जम्मा ५५७ वटा विद्यालयहरु रहेका छन् । यस जिल्लामा स्नातकोत्तर तह सम्म पठनपाठन हुने क्याम्पस एवं कलेजहरु प्रशस्तै छन् । नेपालको पहिलो कृषि र वन विज्ञान विश्वविद्यालय पनि चितवन जिल्लामा नै छन् । जिल्लाको साक्षरता प्रतिशत ७९.९८ (औषत) रहेकोमा महिला ७०.६८ प्रतिशत र पुरुष ८३.८७ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

यस जिल्लामा ब्राह्मण, क्षेत्री, नेवार, थारु, चेपाङ (प्रजा), कामी, मगर, गुरुङ, दमाई, बोटे, दराई आदि विभिन्न जनजातीहरुको बसोबास रहेको पाइन्छ । नेपालबाट सन् २००४मा प्रकाशित मानव विकास प्रतिवेदन अनुसार चितवन जिल्लाको मानव विकास सूचकांक ०.५८१ रहेको छ । उक्त प्रतिवेदन अनुसार चितवन जिल्ला मानव विकास सूचकांकहरुमा नेपाल राष्ट्रकै तुलनामा अग्रस्थानमा रहेको पाइन्छ ।

भौगोलिक विभाजन

चितवन जिल्लालाई २ प्रकारको भौगोलिक क्षेत्रमा विभाजन गर्न सकिन्छ । सो अनुसार, यस जिल्लाको कूल भूभागको ३८.७५ प्रतिशत भू-भाग उपत्यका तथा मैदानी भागमा पर्दछ भने २०.६५ प्रतिशत भूभाग पहाडी क्षेत्रमा पर्दछ । भौगोलिक क्षेत्र क्षेत्रफल विवरण:

क्र.सं.	क्षेत्र	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रतिशत
१	मैदानी भाग	८६७.३५	३८.७५
२	पहाडी भाग	४६२.२५	२०.६५
३	राष्ट्रिय निकुञ्ज	९०८.७९	४०.६०
	जम्मा	२,२३८.३९	

स्रोत : जिल्ला पार्श्वचित्र , जिल्ला विकास समिति, चितवन

स्थल स्वरूप तथा भू-स्वरूप (Topography & Physiography)

स्थल स्वरूप

नेपालको धरातलीय स्वरूपको आकृति र उचाईमा विविधता रहे जस्तै चितवन जिल्लाको भू-स्वरूपमा पनि विविधता रहेको छ । समुद्री सतहवाट १२१ देखि १९४७ मीटर सम्मको उचाईमा रहेको यस जिल्लाको अधिकांश भू-भाग समथर मैदानी भए पनि केही भूभाग विकट पहाडि क्षेत्रमा पर्दछन् ।

नेपालको सरकार, भूमिसुधार तथा व्यवस्था मंत्रालय, स्थलरूप नापी महाशाखाद्वारा सन् १९८६ मा संचालित स्थानीय श्रोत नक्सांकन योजना अनुसार नेपाललाई कूल ६ भू-स्वरूपीय क्षेत्रमा विभक्त गरिएको छ । यी ५ क्षेत्रहरूमध्ये चितवनमा दुई क्षेत्रहरू पर्दछन्: सिवालिक क्षेत्र र मध्य पहाडि क्षेत्र

जिल्लाको कूल क्षेत्रफलको करिब ८० प्रतिशत भूभाग ढाक्ने शिवालिक क्षेत्रमा मुख्यतया: दुई भूभागहरू पर्दछन्: चुरे पर्वत र उपत्यकाको मैदानी भाग । चुरे पर्वत भूभाग वढीमात्रामा चितवन जिल्लाको दक्षिणमा रहेको छ । यसको सामान्य उचाई २५० मीटरदेखि ८६६ मीटरसम्म रहेको छ । यसको पूर्व पश्चिम लम्वाई करिब ८० कि.मी. रहेको छ यसले कूल भूभागको २५ प्रतिशत भाग ओगटेको छ । यसको भिरालोपना उत्तर तर्फ केही मैदान र दक्षिणतर्फ केही भिरालो रहेको छ । यस क्षेत्रमा माटोको वनावट केही खुकुलो भएको हुनाले यो क्षेत्र मानवीय वसोवास तथा खेतिपातिको लागि अनुपयुक्त छ । यस क्षेत्रको अधिकांश भूभाग शाही चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जले ढाकेको छ ।

मध्य पहाडी क्षेत्र पहाडी प्रदेश वा महाभारत क्षेत्रको नामले पनि चिनिन्छ । यो भू-भाग चितवन जिल्लाको उत्तरमा रहेको छ । सामान्यतया यसको उचाइ २५० मी. देखि १९४५ मी. सम्म रहेको छ । यसमा चुनायुक्त चट्टानी वस्तु तथा क्वार्ट्जाईट, निस आदि चट्टानहरू रहेका छन् । यो भूभाग पूर्व पश्चिम भई प्राय नागवेली आकारमा फैलिएको छ । यसले जिल्लाको कुल भूभागको २० प्रतिशत भाग ओगटेको छ । यसलाई स्वरूपको आधारमा सामान्यतया दुई भागमा बाँडिएको छ: महाभारत पहाडी क्षेत्रको उत्तर तथा त्रिशूली नदीको किनारी क्षेत्रमा रहेको सामान्यतया २५० देखि ५०० मीटर सम्मको उचाइको नदीवेशी तथा टार, एवं ५०० देखि १९४५ मीटरको उचाइमा रहेको पहाडी भूभाग-महाभारत श्रेणी ।

जिल्लाको भूस्वरूप

नेपालको धरातलीय स्वरूपको आकृति र उचाईमा विविधता रहे जस्तै चितवन जिल्लाको भूस्वरूप तथा उचाईमा पनि विविधता रहेको छ । १४१ मीटर को उचाई देखि १९४३ मीटर सम्मको उचाईमा भावर, चुरे, मैदान, टार, नदीवेशी, महाभारत पहाड आदि भूस्वरूप रहेको छन । साधारणतया यहांको भूस्वरूपलाई त्यसको आकृति र स्वभाव तथा बनौट अनुसार निम्न भागमा बाडीएको छ ।

- क) चुरे पर्वत
- ख) उपत्याकाको मैदानी क्षेत्र वा दुन प्रदेश ।
- ग) महाभारत पर्वत तथा पहाडी प्रदेश ।

भू उपयोग

विवरण	क्षेत्रफल	प्रतिशत
आवादी	३५५.०१ वर्ग कि.मी.	४६.२५
वन	३२९.३० वर्ग कि.मी.	४२.९
घाँसे मैदान	८.७ वर्ग कि.मी.	१.१३
वुट्यान	९.७४ वर्ग कि.मी.	१.२६
अन्य (नदी, वालुवा)	६४.७४ वर्ग कि.मी	८.४३

स्रोत: पार्श्वचित्र जिल्ला कृषि कार्यालय

नदी नाला

चितवन जिल्ला पहाडी तथा मैदानी जिल्ला हुनाले यहां धेरै नदी र खहरे खोलाहरु छन् । यहां नदी तथा खहरे खोलाहरु ५०० भन्दा पनि बढी छन् । तर यी नदीहरुको स्रोत अवस्था तथा उपयोगिता एकनासको छैन । यी नदीहरु मध्ये करिब ८८ प्रतिशत वर्षा याममा मात्र बग्ने नदीहरु हुन भने बाँकी १२ प्रतिशत मात्र हिउद तथा वर्षा बाह्रै महिना बगिरहन्छन् ।

ताल तलैया

चितवन जिल्लामा तालहरु नगण्य मात्रामा रहेका छन् । तथापि राष्ट्रिय निकुञ्ज भित्र तथा राप्ती नदीको नजिकको क्षेत्रमा ससाना तालहरु रहेका छन् । यी तालहरु विशेषतः राप्ती नदीको आफ्नो प्रवाहमार्ग परिवर्तन हुँदा निर्माण भएका छन् । त्यस्तै केही तालहरु घोलहरुमा लाम्चिएर कम गहिराईमा रहेका छन् । त्यस्तै केही तालहरु सुकेर लोप भएको देखिन्छ । यहाँका तालहरुमध्ये खगेरी नहरसंग जोडिएका घोलहरुमा निर्मित तालहरुको समूह मुख्य छ, जसलाई वीसहजार ताल भनिन्छ । यो ताल मनमोहक, आकर्षक र नौका विहारको लागि उपयुक्त छ ।

यस बाहेक, अन्य तालहरुमा मुण्डा ताल, देवी ताल, लामे ताल, तमोरघैला ताल, कसरा ताल, नन्दभाउजु ताल, अट्टाईसहजार ताल, विस हजार ताल, सत्रहजार ताल, मन्जुरा ताल, भिल्ले ताल, गडुवा ताल, अन्जना ताल, परशुराम कुण्ड, वैकुण्ठे कुण्ड आदि रहेका छन् । यी तालहरुलाई कुनै पनि प्रकारले उपयोगमा ल्याउन सकिएको छैन ।

सूचना तथा संचार

चितवन सञ्चार माध्यमहरुको विकास भएको जिल्लाको रुपमा चिनिन्छ । सञ्चारका सबै प्रकारका साधन तथा सुबिधाहरु यस जिल्लामा उपलब्ध छन् । उपलब्ध सञ्चार माध्यमहरुमा हुलाक, टेलिफोन, मोवाइल सेवा,

पत्रपत्रिका, पेजर, छापाखाना, एफ्. एम्. सेवा, टी.भि.च्यानल, एक्सप्रेस डेलिभरी, इमेल, ईन्टरनेट आदि छन् । यस अन्तर्गत हुलाक सेवा, टेलिफोन/टेलेक्स, इमेल, ईन्टरनेट, राष्ट्रिय तथा स्थानीय पत्रपत्रिका, रेडियो, पेजिड, सरकारी र निजी एक्सप्रेस डेलिभरी, स्थानीय एफ्.एम्.रेडियो, रेडियो नेपालको केन्द्रीय प्रसारण रिले स्टेशन, चलचित्र भवनहरु आदि सेवा सुविधाहरु उपलब्ध छन् ।

साक्षरता

जिल्लाको विभिन्न दशकको साक्षरता दर निम्न अनुसार रहेको छ ।

विवरण	२०२८	२०३८	२०४८	२०५८	२०६८	२०७२
कुल साक्षरता	२१.२	३३.६९	५३.१	७१.१	७६.९८	९५ प्र
T	३३.९	४६.२१	६५.७	७९.३	८३.८७	९९
महिला साक्षरता	७.४	२०.२८	४०.९	६३	७०.६८	९१

स्रोत: शाखा तथ्यांक कार्यालय, चितवन

पर्यटकीय आकर्षण

क) प्राकृतिक स्थलहरू : राष्ट्रिय निकुञ्ज, मध्यवर्ती क्षेत्र वन, सिराही चुली, कंकाली वन, कुमरोज वन, बाघमारा वन, रत्ननगरको लौरी घोल, सतनचुली, बीसहजारी ताल, वैकुण्ठताल, नन्दभाउजु ताल, पर्शुराम कुण्ड, नारायणी नदी आदि ।

ख) ऐतिहासिक स्थलहरू : उपरदाङ्गढी, सोमेश्वरगढी, कविलासगढी, परेवाकोट, कंकालीकोट आदि

ग) धार्मिक स्थलहरू : देवघाट, कालिकामन्दिर, विक्रमवावा मन्दिर, वागीश्वर मन्दिर, चित्रसारी मन्दिर, पञ्चपाण्डव, वाल्मीकि आश्रम आदि ।

घ) साँस्कृतिक क्षेत्रहरू : चेपाङ, थारु, वोटे, मुसहर, माभी, दर्राई, कुमाल आदिको रहन सहन भेषभूषा र जीवनशैली ।

२. स्थानीय निकायको प्राथमिकता तथा लक्ष्यहरू

दीर्घकालिन सोच : सुन्दर, समुन्नत र समतामुलक चितवनको स्थापना

विकासका निर्देशक सिद्धान्तहरू

१. सुशासन

- विकास कार्यहरू सञ्चालन गर्दा भए गरेका निर्माणहरू प्रति सरकारी अधिकारी र जनप्रतिनिधिहरू पूर्णरूपमा जिम्मेवार तथा जवाफदेही हुनु पर्ने,
- विकास कार्यहरूको कार्यान्वयन प्रकृया तथा लगानीमा पारदर्शिता अपनाउनु पर्ने,
- कार्यक्रमहरूको व्यवस्थापनमा सहभागितामुलक पद्धतीको अवलम्बन गर्ने,
- धनी-गरिब, महिला-पुरुष र जात-जातिका आधारमा भेदभाव नगरी विकास कार्यहरू सञ्चालन गर्ने,
- सबै जनताहरू विशेष गरी असक्त, अपाङ्ग, बृद्ध, विपन्न र दलितहरूले मानवोचित जीवन यापन गर्नका लागि आधारभूत सेवा सुविधा पाउन भन्ने कुरामा जोड दिइने,

२. साभेदारी तथा सहकार्य

- स्थानीय निकाय, विषयगत कार्यालयहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू र निजीक्षेत्र बीच साभेदारी र सहकार्यद्वारा विकास कार्यहरू सञ्चालन गरिने,

३. सामाजिक परिचालन

- सामाजिक परिचालनको माध्यमबाट समाजका प्रत्येक समुदायलाई विकासको मुलधारमा समेट्नु पर्ने,
- सन्तुलित विकासमा जोड दिइने,(भौगोलिक)
- जिल्ला भित्रका भौगोलिक रूपले विकट र दुर्गम क्षेत्रको समानुपातिक रूपले विकास गरिने,
- आर्थिक सामाजिक र पुर्वाधार क्षेत्रको सन्तुलित विकासमा जोड दिइने,

४. दिगोपना

- प्राकृतिक श्रोत सम्पदा र वातावरणमा नोक्सान नपुरयाइ विकास कार्य सञ्चालन गरिने,
- स्थानीय समुदायको सहभागितामा प्राकृतिक, जैविक विविधताको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरी वातावरणीय सन्तुलन कायम गरिने,

५. सस्थागत विकास

- स्थानीय निकाय, समुदायिक सस्था, सहकारी सस्था, गै.स.स.साथै निजी क्षेत्रको सस्थागत क्षमता विकासमा जोड दिइने,

कार्यनीतिहरू

- योजना तर्जुमा कार्यन्वयन तथा अनुगमन गर्दा सहभागितात्मक पद्धतिको अवलम्बन गर्ने,
- स्थानीय निकायहरूले विकास कार्यमा समन्वयकर्ताको भुमिका निर्वाह गर्ने,
- सबै किसिमको क्षेत्रहरूमा लैङ्गिक सम्बेदनशीलताका पक्षहरूलाई अवलम्बन गर्ने,
- छाडी परेका जाति, जनजाति र वर्ग बीचको आर्थिक र सामाजिक असमानता घटाउन लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,

- विकास कार्यका लागि रकम विनियोजन गर्दा भागवण्डाका आधारमा नभई प्राथमिकताका आधारमा गर्ने,
- भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी योजनाहरूको संभाव्यता अध्ययन गर्दा योजनाको आकार तथा संवेदनशीलतालाई हेरी वातावरणीय प्रभाव अध्ययन र मुल्याङ्कन गरी लागू गर्ने,
- सरकारी, निजी, सामुदायिक र गैरसरकारी सस्थाहरूको साभेदारी र सहकार्यहरू सञ्चालन गर्ने,
- आन्तरिक श्रोत र साधनहरूको अधिकतम उपयोग गर्ने,
- जिल्ला स्तरबाट संभव नहुने ठुलो योजनाहरूका लागि केन्द्रीयस्तर र दातृ सस्थाहरूको लगानी आकर्षित गर्न प्रयत्न गर्ने,
- जिल्लाका आर्थिक विकासका संभावित क्षेत्रहरूमा गरिबी निवारणमुखी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न विशेष जोड दिने,
- जिल्लाको वन सम्पदालाई प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न सामुदायिक वन कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिई समूहले आर्जन गरेको कोष सामाजिक तथा विकासका काममा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने,
- स्थानीय निकाय, विषयगत कार्यलयहरू, गैरसरकारी सस्थाहरूले आम्दानी र खर्चको पारदर्शिताको लागि सार्वजनिक लेखा परीक्षण पद्धति अवलम्बन गर्ने,
- गविस, सामुदायिक सस्था र गैरसरकारी सस्था मार्फत सामाजिक परिचालन गरी विकासका गतिविधिलाई अगाडि बढाउने,

राष्ट्रिय लक्ष्य : गरिबी निवारण

जिल्ला विकासका लक्ष्य

“चितवन जिल्लावासीको जीवनस्तरमा उल्लेखनीय सुधार.....।”

जिल्ला विकासका उद्देश्यहरू :

- जिल्लावासीको आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्ने,
- जिल्लावासीको सामाजिक अवस्थामा सुधार गर्ने,
- प्राकृतिक, जैविक विविधता तथा सामाजिक वातावरणको अवस्थामा सुधार गर्ने,
- विषयगत उद्देश्यहरू,
- बालबालिका तथा महिलाको स्थितिमा सुधार ल्याउने,
- स्वास्थ्य सुविधामा सबैको पहुँच वृद्धि भई स्वास्थ्य स्थितिमा सुधारको साथै जनसंख्या वृद्धि दरमा कमी ल्याउने,
- शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्ने,
- वन तथा वातावरणको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोग भई जनताको जीवनस्तरमा सुधार गर्ने,
- पुर्वाधारको विकास तथा विस्तार गर्ने,।
- व्यवस्थितरूपमा उद्योग तथा व्यापारको विकास गर्ने,

- स्थानीय विकाससँग सम्बन्धित निकायहरूको संस्थागत विकास गर्ने,
- चेपाङ, दलित तथा पिछडिएको अन्य जनजातिहरूको साथै अपाङ्गहरूको अवस्थामा सुधार ल्याउनु,
- धार्मिक, सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक क्षेत्रको सम्बर्द्धन तथा संरक्षण गर्ने,
- पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्ने,

जिल्ला विकासका योजना प्राथमिकीकरणमा प्रयोग गरिने सूचकहरू

- सर्वसाधारण जनतालाई तत्काल प्रत्यक्ष फाइदा हुने तथा रोजगार प्रवर्द्धन हुने र आयमूलक सेवा पुऱ्याउने,
- कृषि उत्पादन वृद्धि गर्न सघाउ पुग्ने खालका योजनाहरू,
- स्थानीय साधन, सीप र क्षमताको परिचालनबाट सञ्चालन हुन सक्ने,
- वातावरण संरक्षणमा सघाउ पुऱ्याउने,
- पिछडिएका तथा उत्पीडित जाति, जनजातिको उत्थान हुने,
- अशक्त, महिला र बालबालिकाको उत्थान हुने,
- बढी क्षेत्र र जनसंख्यालाई फाइदा हुने,
- कम लगानीमा बढी प्रतिफल प्राप्त हुने,
- बहु उपयोगी योजनाहरू,
- जनसहभागिताको अंश बढी भएको,
- स्थानीय स्तरबाटै मर्मत सम्भार र योजनाको निरन्तरताको व्यवस्था भएको,
- आर्थिक प्राविधिक स्रोतहरूको सम्भव भएको,
- संस्थागत विकास र सुशासनलाई टेवा पुऱ्याउने,
- परम्परागत सीप, संस्कृतिहरूलाई बढावा दिने,

सडक

सूचक	इकाइ	गतबर्ष सम्मको	यस बर्ष थप	हलसम्म सम्म लाभान्वित जनसंख्या
नयाँ टयाक खोल्ने	किमि	२२८	१९	१११५१२
कालोपत्रे	किमि	५५०	५	
बाटो ढलान	मिटर	१००	१२००	
नयाँ ग्राबेल	किमि	१८६०	१५५	
ग्राबेल मर्मत	किमि			
उच्चस्तरीय ग्राबेल	किमि			
नाली निर्माण	मिटर	२५७४	६१४	
ह्यूम पाइप जडान कार्य	वटा	१९३	७५	
हवाइ मैदान	वटा	२		

खानेपानी

सूचक	इकाइ	यस बर्ष थप	हलसम्म लाभान्वित जनसंख्या/स्थिति
नयाँ खानेपानी मर्मत	वटा	९	२९४४, योजना संख्या :५५ सम्पन्न संख्या :५५
सम्पन्न खानेपानी मर्मत	वटा	७	
ट्यूबेल धारा खरिद जडान	वटा	१२६	

खानेपानी ट्यांकी मर्मत	वटा	७	
खानेपानी पाइप खरिद	मिटर	१६३३६	
खानेपानी धारा संख्या	वटा	६	
सार्वजनिक शौचालय	वटा	९	
बलमैत्री शौचाल (विद्यालय)	वटा	१	
ढल निर्माण	मिटर	१००	
सरसफाई सर्भे	वटा	१	
सरसरफाई तालिम(४ वटा)	वटा	१	

आवास

सूचक	इकाइ	गत बर्ष सम्म	ययबर्ष सपन्न	हलसम्म लाभान्वित जनसंख्या / स्थिति स्थिति
क्याम्पस भवन	वटा		८	लाभान्वित जनसंख्या २९९२२ योजना संख्या :२०९ सम्पन्नसंख्या :२०५ क्रमागत :४
विद्यालय भवन	वटा		७०	
समामुदायिक भवन	वटा		६०	
नपा गाविस भवन	वटा		२	
मन्दिर	वटा		३८	
गुम्वा	वटा		२७	

भोलुगे पुल

सूचक	इकाइ	यस बर्ष सम्पन्न	हालसम्म लाभान्वित जनसंख्या/ स्थिति स्थिति
सडक पुल		१	लाभान्वित: ३४०७ योजना संख्या :३४सम्पन्न संख्या: २४
कल्भर्ट		१४	क्रमगत :१०
भोलुगे पुल		१७	
नियमित मर्मत तालिम (हेरालु) पारिश्रमिक		२	

ग्रामीण बिद्युतीकरण

सूचक	इकाइ	गतबर्ष सम्म	यस बर्ष थप सम्पन्न	हालसम्म लाभान्वित जनसंख्या/ स्थिति
सोलार वितरण (लोथर काउले सिद्धी)	स्थान		२७२	लाभान्वित:४१५० योजना संख्या :५ सम्पन्न संख्या :५
बिद्युत पोल वितरण कार्य	थान		१४४	
ट्रान्समिटर खरिद	थान		१	
सुधारिएको चुलो	थान		२००	

सिंचाई

सूचक	इकाई	गत वर्ष सम्म	यस वर्ष थप सम्पन्न	हलसम्म लाभान्वित जनसंख्या/स्थिति
कुलो	वटा		१९	लाभान्वित : ९२४७
बोरिंग	वटा		१०	योजना संख्या : ३८ सम्पन्न संख्या : ३१
सिंचित क्षेत्रफल	बिगाहा		५१३	क्रमागत : ७

नदी नियन्त्रण तथा तटबन्धन कार्यक्रम

सूचक	इकाई	गत वर्ष सम्पन्न	यस वर्ष थप सम्पन्न	हलसम्म लाभान्वित जनसंख्या/स्थिति
बिभिन्न खोला तटबन्धन तथा संरक्षण	मिटर		६३०	लाभान्वित : ६१६०
तारजाली वितरण	थान		१३०६	

प्रकोप व्यवस्थाजन

सूचक	इकाई	गत वर्ष सम्म	यस वर्ष थप सम्पन्न
भूकम्प पीडित सहयोग	बिभिन्न गाविस		१
आगलागी पीडित सहयोग	परिवार		२३

स्वास्थ्योपचार कार्यक्रम

सूचक	इकाई	गत वर्ष सम्म	यस वर्ष थप सम्पन्न	स्थिति
बिभिन्न १८ वटा संघसंस्था सहयोग र रक्तदान युनिट(बिभिन्न २६ संस्था)			२४४१	योजना संख्या: ३ सम्पन्न संख्या : ३

लक्षित बर्ग

लक्षित वर्ग सूचक	इकाई	यो बर्ष थप सञ्चालित कार्यक्रम संख्या	लाभान्वित जनसंख्या
पूर्वाधार सम्बन्धी(भवन, खानेपानी)	गोटा	४	१४०५०
सिप आयमूलक	वटा	२०	
चेतनामूलक	वटा	३४	
बिभिन्न तालिम कार्यक्रम	वटा	१२५०	

लक्षित बर्ग

लक्षित वर्ग	योजना संख्या	विनियोजित बजेट	कुल खर्च	प्रगति
महिला	१०	२०९२	१६८५	८०.५४
बालबालिका	१७	१५९२	१८०४	८८.४४
आदिबासी जनजाती	१५	१३५०	१३४९	९९.९३
दलित	११	१३१९	१३६०	१००
अपांग	५	३६०	३६०	१००
पिछडा बर्ग	३	२००	२००	१००
जम्मा	६१	६९१३	६३२१	९४.८३

मानव संशाधन तथा संस्थागत क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रम

सूचक	योजना संख्या	सम्पन्न संख्या	इकाई	यस बर्ष थप गरिएको संख्या	हालसम्म लाभान्वित संख्या
उपभोक्ता, नागरिक समाज, कर्मचारी, पदाधिकारी क्षमता विकास	४०	४०	जना	२७०७	२३०८२

सामाजिक परिचालन कार्यक्रम

सामाजिक परिचालन लागू भएका गा.वि.स.	: १६
वडा नागरिक मञ्च संख्या	: १४४
वडा नागरिक सहभागी संख्या	: ३३०१
नागरिक सचेतना केन्द्र संख्या	: १६
नागरिक सचेतना केन्द्रमा सहभागी संख्या	: ४०३
जिविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम लागू भएको गा.वि.स	: १६

४. सामाजिक जिम्मेवारी तथा कार्यसम्पादनको लेखा जोखा

स्वास्थ्य

सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र	गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
स्वास्थ्य चौकी एक घण्टा भित्र पैदल वा यातायातको सुविधा भएको घरधुरी		<ul style="list-style-type: none"> सडकनिर्माण स्तरोन्नति तथा नियमितस्वास्थ्य कार्यक्रमको निरन्तरताले 	<ul style="list-style-type: none"> ९८.९७ प्रतिशत घरधुरी समयमै उपचार पाउन सक्ने अवस्थामा सुधार आएको
५ बर्ष मुनीका बालबालिकाको प्रतिशत			<ul style="list-style-type: none"> ९.४२ प्रतिशत
खोपमा पहुच भएको जनसंख्या (एक बर्ष मुनीका बालबालिकाको आधारमा)		<ul style="list-style-type: none"> प्रचार प्रसारात्मक कार्यक्रम लगायतका नियमित कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा निरन्तरता 	<ul style="list-style-type: none"> ९६. प्रतिशत स्वास्थ्यप्रति स्थानीय वासिहरूको सचेतनामा वृद्धि
४ पटक गर्भवती जाँच गरिएको महिलाको संख्या (प्रतिशतमा)		<ul style="list-style-type: none"> नियमित कार्यक्रम तथा प्रचार प्रसारात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन 	<ul style="list-style-type: none"> ४८ प्रतिशत गर्भजाँच सेवा सहजता ।
दक्ष प्रसुतीकर्मीबाट प्रसुती गरिएका गर्भवती महिला संख्या		<ul style="list-style-type: none"> जनचेतना र प्रचार प्रसारत्मक कार्यक्रम सञ्चालन । 	<ul style="list-style-type: none"> ११८प्रतिशत(छिमेकी जिल्लाका नागरिकले समेत सेवा प्राप्त गरेको) आमा र शिशुको स्वास्थ्य संरक्षणको दिशामा सुधार
झाडा पखालाबाट मृत्यु हुने बालबालिका संख्या			<ul style="list-style-type: none"> नभएको । चेतनाको राम्रो उदाहरण
सव हेल्थपोष्ट वा हेल्थपोष्टबाट सेवा लिने घरधुरि परिवार संख्या		<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्य उपचार सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन । 	<ul style="list-style-type: none"> ९८९७२ घरधुरी स्वास्थ्य संस्थाबाट स्वास्थ्य सेवा लिने विषयमा स्थानीय नागरिकहरू सचेत भएका ।

शिक्षा

सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र	गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
आधा घण्टाभित्र प्राथमिक बिद्यालय		<ul style="list-style-type: none"> सडक सञ्जाल निर्माण भएको, 	<ul style="list-style-type: none"> सवै आधा घण्टा भित्र पुग्ने ।

नपुग्ने बालबालिकाको संख्या			
पूर्वप्राथमिक शिक्षामा खुद् भर्नादर	<ul style="list-style-type: none"> ● ६३ प्रतिशत 		<ul style="list-style-type: none"> ● डाटा अप्राप्य
प्राथमिक बिद्यालयमा पहुँच नभएका सो उमेर समूहका बालबालिका संख्या वा प्रतिशत		<ul style="list-style-type: none"> ● प्रचार प्रसार र अभियानमूलक कार्यको निरन्तरता । 	<ul style="list-style-type: none"> ● ९९.१२कोपहुँच भै ०.८८ प्रतिशतको मात्र पहुँच बाँकी,
कक्षा १मा खुद भर्नादर छात्र, छात्रा	<ul style="list-style-type: none"> ● ८८.८ 	<ul style="list-style-type: none"> ● साविक कार्यक्रमको निरन्तरता । 	<ul style="list-style-type: none"> ● ९९.९७ प्रतिशत सुधार आएको,
प्राथमिक तहमा कक्षा छाड्ने, कक्षा दोहर्न्याउने र कक्षा उत्तिर्ण हुने दर	<ul style="list-style-type: none"> ● ३ प्रतिशत छाड्ने, ● ९ प्रतिशत दोहर्न्याउने ● ८८ प्रतिशत उत्तिर्ण, 	<ul style="list-style-type: none"> ● बिद्यालयमा पठन पाठनका लागि बालबालिकालाई आकर्षित गर्ने वातावरण निर्माण र प्रयत्न, 	<ul style="list-style-type: none"> ● ६.६८ प्रतिशत कक्षा छाड्ने दर बृद्धि, ● ४.७८ प्रतिशत दोहर्न्याउने दरमा सुधार , ● ८८.५४प्रतिशत उत्तिर्ण दरमा सुधार
प्राथमिक तहमा तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या		<ul style="list-style-type: none"> ● बिभिन्न किसिमको तालिम तथा शिप अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● तालिम प्राप्त शिक्षक १८९०
प्रतिकक्षा कोठा बिद्यार्थी संख्या		<ul style="list-style-type: none"> ● कक्षा कोठा थप्न निरन्तर प्रयास गरीएको, 	<ul style="list-style-type: none"> ● १:२४जना
बाह्य सहयोगमा निर्मित बिद्यालय कोठा संख्या			<ul style="list-style-type: none"> ● यस वर्ष छैन ।
दलित बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच		<ul style="list-style-type: none"> ● दलित बालबालिकाको पहुँचका लागि विभिन्न चेतनामूलक तथा बिद्यालय प्रोत्साहन कार्यत्रक्रमहरु सञ्चालन , 	<ul style="list-style-type: none"> ● सामुदायिक बिद्यालयमा १२०५५ जना, संस्थागत बिद्यालयमा ३१०५ जना, बाल विकास तथा पूर्व प्रा.वि.मा ३२०० जना समेत १८३६० जना दलित बाल बालिका तथा छात्र छात्राहरु अध्ययनरत रहेका ।

खानेपानी तथा सरसफाई

सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र	गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
खानेपानी पुगेको परिवार संख्या वा प्रतिशत		उपभोक्ता समितिहरू मार्फत् पनि विभिन्न आयोजनाहरू सञ्चालन	८८.०६ प्रतिशत उपलब्ध हुन नसकेको
सौचालय भएको संख्या वा प्रतिशत	कच्ची सौचालय समेत गरी सबै घरधुरी ।	खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा अभियान, गरिब परिवारलाई सौचालय निर्माणमा सहयोग	सबै घरधुरी । पक्की सौचालय निर्माण ९०.८५ कच्ची ९.१५ प्रतिशत । साविकमा भन्दा पक्क थपिन गई सुधार आएको ।
सुधारिएको चुलो	-	-	कार्यक्रम छैन ।

बालबालिका, महिला तथा समावेशी क्षेत्र: सामाजिक सुरक्षा (जेष्ठ नागरिक, अपाङ्ग, एकलमहिला, पीछडिएको क्षेत्र तथा लोपोन्मुख जाति)

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
<ul style="list-style-type: none"> ३७५२९ जनालाई सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने तथा अपाङ्गता भएकाहरू कोसूची अध्यावधिक गरिएको 	<ul style="list-style-type: none"> परिचयपत्र तथा सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणलाई नियमित गरिएको थप ७२८ जनालाई अपाङ्ग परिचयपत्र वितरण 	<ul style="list-style-type: none"> जेष्ठ नागरिक, जेष्ठ नागरिक उपचार खर्च, एकल महिला, लोपोन्मुख, अशक्त, अपाङ्ग, बाल संरक्षण ४५३८३ जनालाई सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने तथा अपाङ्गता भएकाहरू को सूची अध्यावधिक गरिएको

बालबालिका, महिला तथा समावेशी क्षेत्र :सामाजिक सुरक्षा (जेष्ठ नागरिक)

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
	<ul style="list-style-type: none"> सक्रिय जेष्ठ नागरिक सवलीकरण कार्यक्रम दिव्यनगर, गुञ्जनगर, शारदानगर र पार्वतीपुरमा सञ्चालन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> चारै गाविसमा सक्रिय जेष्ठ नागरिक समिति र ३३ वटा उपसमिति पनि गठन, बचत तथा ऋण कार्यक्रमको सुरुवात, वेमौसमी तरकारी खेती सम्बन्धि तालिम, ऋण लगानी भएको । सक्रिय जेष्ठ नागरिक कार्यक्रमबाट १६० जना भन्दा बढि ज्येष्ठ नागरिकहरु लाभार्थी भएका,

बालबालिका, महिला तथा समावेशी क्षेत्र :सामाजिक सुरक्षा (एकलमहिला,)

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
	<ul style="list-style-type: none"> एकल महिलाको परिभाषा, समुह गठन, अवसर कोष, आधार महिला सहकारी बचत व्यवस्थाका साथै ऋण कार्यक्रम, एकल महिला सशक्तिकरणको लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम, एकल महिला सीप विकास अर्न्तगत क्रिष्टल तालिम सञ्चालन । 	<ul style="list-style-type: none"> अवधारणात्मक जानकारी, सीप अभिवृद्धि गरी आत्मबल बढाउनुका साथै आय बृद्धि क्रमश ४० जना र १५ जनालाई सेवा पुर्याएको,

जनचेतना तथा गरिवी निवारण (बालश्रम तथा बाल लकबहरुको अवस्था)

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
<ul style="list-style-type: none"> बालश्रम न्यूनीकरणमा उल्लेख्य उपलब्धि हासिल बालबालिका सडक जीवनबाट मुक्त <p>तथा दैनिक ३०० देखि ५०० रुपैयाँ सम्म आम्दानी गर्न सफल</p>	<ul style="list-style-type: none"> दियालो परिवार, युथक्लब, जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, यूनिसेफ नेपाल र केन्द्रीय बालकल्याण समिति समेतको सहकार्यमा १८ वर्ष मुनिका सडक बालबालिका र जोखिममा परेका बालबालिकाहरु सडक बाल बालिकाहरुको सामाजिकीकरण र पारिवारीक पुनर्एकिकरण एवं बालहेल्पलाईन कार्यक्रम लगायतका विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन 	<ul style="list-style-type: none"> १३५जना)सडक बालबालिकाहरुको यथार्थ अवस्था सार्वजनिक (चित्रण) कवाड व्यवसायीहरुद्वारा बालश्रम प्रयोग नगर्ने कुरामा प्रतिवद्ध बालश्रम अन्त्यका लागि प्रसारित सन्देशमूलक सूचनाहरुबाट बाल अधिकार सम्बन्धि चेतना अभिवृद्धि, सडक बालबालिकाहरु सडक जीवनबाट मुक्त हुन विकल्पको

	गरेको ।	खोजी गर्ने कार्यको थालनी ।
<p>बालश्रम न्यूनीकरणमा उल्लेख्य उपलब्धि हासिल</p> <ul style="list-style-type: none"> केही बालबालिका सडक जीवनबाट मुक्त केही सडक बालबालिका तथा तिनका परिवार दैनिक ३०० देखि ५०० रुपैयाँ सम्म आमदानी गर्न सफल केही बालबालिकाहरू लाई पारिवारिक पुनर्एकिकरण बालश्रमको विरुद्धमा पालन गर्ने आचार संहिताको पहिलो मस्यौदा निर्माण । 	<p>बालमैत्री व्यवहार अपनाउन अनुशिक्षण । अन्तरक्रिया संचालन ।</p> <p>बालश्रम विरुद्धको समन्वय समितिबाट बालश्रमका पीडकहरू दण्डित गराउन बालश्रम, नीति, आचार संहिताको निर्माण र कार्यान्वयन,</p> <p>सीप विकास तालिम, आयआर्जनका गतिविधि, औपचारिक अनौपचारिक शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा र मनोविमर्श सेवा एवं बालहेल्पलाईनका माध्यमबाट बालश्रमिकहरूलाई पारिवारिक पुनर्एकिकरणमा सहयोग पुर्याउने कार्यक्रम कार्यान्वयन,।</p>	<ul style="list-style-type: none"> बालमैत्री व्यवहार अपनाउन प्रतिवद्धता व्यक्त । बालश्रमको अन्त्य र बाल संरक्षण सम्बन्धी आचार संहिता निर्माण । २३ जनाले लघु उद्यमशिलता सम्बन्धी तालिम प्राप्त गरेका २१ जनाले लघु व्यवसाय संचालन गरी नियमित बचतकालागि दियालो बचत तथा ऋण सहकारी संस्थामा आवद्ध । १५ जनालाई मनोविमर्श सेवा प्रदान गरि १२ जना सामान्य अवस्थामा फर्कन सफल ।
		<ul style="list-style-type: none"> १० जनालाई शैक्षिक सहयोग प्रदान र विद्यालयमा निरन्तरता । १५ जना सडकका, ३४ जना जोखिमका बालबालिकाहरू पारिवारिक पुनर्एकिकरण, जोखिममा परेका १२ जना बालबालिकाहरूको पारिवारिक पुनःमिलनको सिफारिस । २० जना सडक बालबालिकाहरू परिवारमा फर्कने तयारीमा । ६५ जना सडक बालबालिकाहरू प्राथमिक उपचार र स्वास्थ्य सेवाबाट लाभान्वित,
	<p>बाल संरक्षण र बालश्रम उन्मूलन कार्यक्रम</p> <p>निकृष्ट प्रकारका श्रममा संलग्न बालबालिकाहरूको दिगो सामाजिक, आर्थिक पुनर्एकिकरणका श्रम क्षेत्रबाट मुक्त गरि घर परिवार र समुदायमा पुनः स्थापित गर्ने,</p>	<p>बालश्रमिक पहिचान : यस वर्ष १९४ जना बाल श्रमिकहरूको पहिचान गरी दर्ता प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिएको ।</p> <p>ख) घटना व्यवस्थापन/आवश्यकता लेखा जोखा:</p> <p>ग) मनोविमर्श सेवा : ३० जना</p>

		<p>बालश्रमिकलाई परामर्श सेवा प्रदान गरि पुर्ववत अवस्थामा फर्केका ।</p> <p>घ) विद्यालय भर्ना : यस वर्ष ४९ जना बालश्रमिकहरु विद्यालय भर्ना भई अध्ययनलाई निरन्तरता दिएका छन् ।</p> <p>ङ) पारिवारिक आयआर्जन : २० परिवारले दैनिक रु ५००/- देखि रु ७००/- सम्म खुद आम्दानी गर्न सफल रहेका छन् ।</p> <p>च) ब्यवसायिक तालिम तालिम लिएका १० जना मध्ये ८ जना रोजगारमा संलग्न ।</p> <p>छ) सहकारीमा आवद्ध :</p> <p>ज) पारिवारिक पुनर्एकिकरण :</p>
	<p>कुपोषणको न्यूनिकरणका लागि सामुदायिक सचेतना अभिवृद्धि गर्न, कुपोषित बच्चाहरुको औषधोपचार, पोषणयुक्त आहार, राम्रो हेरविचार गरी पोषण पुनर्स्थापना गर्ने तथा पोषण सम्बन्धि परामर्श सेवा उपलब्ध गराउन पोषण पुनःस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन ।</p>	<p>निशुल्क पोषण स्वास्थ्य शिविरको आयोजना, शिक्षा, सूचना तथा संचार सामाग्री वितरण, पोषण पुनर्स्थापन गृह मार्फत १४७ जना बालबालिकाहरुले सेवा सुविधा उपभोग गरी स्वास्थ्य लाभ गर्नुका साथै ३३१ जनाले स्वास्थ्य र पोषण शिक्षा, प्रजनन स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी परामर्श सेवा प्राप्त गरीलाभ लिएका ।</p>
	<p>विद्यालय बाहिर जोखिम परिस्थितिमा रहेका १० देखि १८ वर्ष उमेर सम्मका बालबालिका</p> <p>खेल्लै सिक्ने केन्द्रर घुम्ति सिकाई थालोको थालनी</p>	<p>सहयोगी कार्यकर्ता तालिम सम्पन्न, अध्ययनमा सहभागिता, अतिरिक्त क्रियाकलाप, खेल्लै सिक्ने केन्द्रको वार्षिक लक्ष्य ६० जना बालबालिकालाई सेवा पुर्याउने रहेकोमा ७९ जना बालबालिका लाभान्वित भएका ।</p>

जनचेतना तथा गरिवी निवारण :महिला हिंसा

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
महिला हिंशा विरुद्ध १६ दिने अभियान कार्यक्रम सञ्चालन पुरानै कार्यक्रमको निरन्तरत महिला हिंशा विरुद्ध सचेतना वृद्धि भएको ।	एक्सन एड समेतको सहयोगमा उलदो सयोकरोड अभियान १ पटक, <ul style="list-style-type: none"> अन्तराष्ट्रिय श्रमिक महिला दिवस, घटना दर्ता तथा सेफ सिटि, संयुक्त लालपुर्जा अभियान, हिंसामा परेका महिलाहरूसंग त्रैगिङ्ग हिंसाको विषयमा बैठक 	१०४ वटा महिला हिंसाको घटनाहरु आएकोमा कानुनी प्रकृत्यामा समुदायमा ४८ मेलमिलाप भएको प्रहरी चौकिहरुमा ४२ वटा महिला हिंसाको घटनाहरु समाधान भएका, अदालतमा १४ वटा दर्ता भएको छ। ६ जनाले न्याय पाएका, सरोकारवालाहरूसंगको महिला हिंसा सम्बन्धी बैठक पछि ७८ जना अगुवा पुरुषहरुले महिला हिंसाको विरुद्ध आवाज उठाउन थालेका,
	सामुदायिक शिशु स्याहार केन्द्र स्थापना, आफनो व्यवसाय सुधार तथा शुरुवात तालिम आदि विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन	<ul style="list-style-type: none"> सार्वजनिक स्थानमा महिला तथा किशोरी माथिहुने हिंसाको विरुद्ध सेफसिटिक अभियानबाट सेफ बुथराखि करीव ७००जना, चालक र सहचालकहरु ३०जनालाई सचेत गराईएको । शिशुस्यहार केन्द्रबाट २३ जना बालवालिकाहरुलाई सेवा दिईएको, समुदायमा ७५ जोडीलाई संयुक्त लालपुर्जा विषयमा अभिमुखिकरण दिइएकोमा ३८ जोडी संयुक्त लालपुर्जा लिने र ४५ जना एकल लिनेलाई सम्मान गरिएको , हिंसामा परेका महिलाहरुको लागि बास्केड फन्ड स्थापना गरिएको

जनचेतना तथा गरिवी निवारण :स्वरोजगारका प्रयासहरु

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
<ul style="list-style-type: none"> सिलाई मेसिन खरीद तथा वितरण, नेतृत्व विकास तालिम, पत्रकारिता तालिम, ड्राईभिड तालिम, लोकसेवा पुर्व तयारी कक्षा सञ्चालन नागरीक सचेतना केन्द्रमार्फत स्वरोजगारमूलक तालिम तथा 	<ul style="list-style-type: none"> जिविकोपार्जन सुधार तथा क्षमता अभिवृद्धि जस्ता कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनमा ल्याइएका । 	<ul style="list-style-type: none"> कल्याणपुर माडीमा सामुहिक जैविक तरकारी खेति सम्बन्धि काम अघि बढिरहेको । मेघौलीमा साईकल मर्मत पसल संचालन २ जना महिलालाई एडभान्स सहित मोटरसाईकल मर्मत तालिम प्रदान राप्ती व्यवसाय संचालन भएको पटिहानीमा सिलाई तालिम र सामुहिक

<p>व्यवसाय सञ्चालनका लागि ऋण सहयोग,</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय शान्ति समितिबाट स्वरोजगारमूलक तालिम सञ्चालन, आफ्नै व्यवसाय सञ्चालनगर्ने वानीको विकास हुन थालेको, यस तालिमबाट २४० जना लाभान्वित भएका, 		<p>सिलाई केन्द्र खोल्ने बातावरण तयार</p> <ul style="list-style-type: none"> गुञ्जनगरमा घरेलु तथा साना उद्योगबाट रु. ४५,०००। पर्ने मसला मिल प्रदानगरेपछि सामुहिक मिलबाट सामुहिक व्यवसाय सञ्चालन,
---	--	--

जनचेतना तथा गरिवी निवारण :गरिवी निवारणका प्रयासहरु

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
<p>लक्षित वर्ग कार्यक्रम,सामाजिक परिचालनका कार्यक्रमबाट, क्षमता विकास , सीपमूलक तालिम, र ऋण लगानी ।</p> <p>लक्षित वर्ग कार्यक्रम सिलाई मेसिन खरीद तथा वितरण, नेतृत्व विकास तालिम, पत्रकारिता तालिम, ड्राईभिड तालिम, लोकसेवा पुर्व तयारी कक्षा, लगायतका कार्यक्रमबाट १६७१ जना लाभान्वित,</p>	<ul style="list-style-type: none"> (एस एस के संस्था) गरिवी उन्मुलन बञ्चितीकरणमा परेका समुदायलाई शसक्तिकरण गर्न कोराकमा साना किसान उद्यमी सवलिकरण परियोजना माडी नगरपालिकामा क्षमता अभिवृद्धि तथा सचेतिकरण कार्यक्रम अन्तर्गत स्मार्ट खेति तथा जिविकोपार्जन सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गरिएको । विभिन्न लक्षित कार्यक्रम अन्तर्गत आय आर्जन, सिप अभिवृद्धि, सामूहिक तरकारी खेती कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएका । 	<ul style="list-style-type: none"> कोराकमा लाभान्वित परिवार संख्या :- ७०५, माडीमा लाभान्वित जोखिम तथा संकटासन्नतामा रहेका समुदायहरु लाभान्वित भएका, घाँसमा आधारित भई व्यवस्थित खोर निर्माण गर्दै बाखा पालन गर्ने क्रम बढ्दो आय बृद्धिभै गरिवी न्यूनीकरणमा योगदान गरेका । नियमित छलफल तथा तालिमहरुको प्रभावले गर्दा महिला गतिशिलतामा बृद्धि भई आय आर्जन गर्न सहयोग गरेको,
<ul style="list-style-type: none"> लक्षित वर्ग कार्यक्रम सामाजिक परिचालनका कार्यक्रम क्षमता विकास सीपमूलक तालिम र ऋण लगानी । 	<ul style="list-style-type: none"> श्रम नेपालबाटसाना किसान उद्यमी सवलिकरण परियोजनाको माध्यमबाट ३४१ घरपरिवारका महिलाहरुलाई २३ वटा समुहमा आवद्ध गराई नियमित बचत तथा छलफल बैठक संचालन गरेको । १४६९३ वटा बाखा तथा ७००० कुखुरालाई ३-३ महिनामा जुका नाम्लेको औषधि ३ पटक खुवाएको, जिल्ला पशु सेवा कार्यालय सँग 	<ul style="list-style-type: none"> तरकारी खेति तथा बाखा पालन बाट आमदानीमा उल्लेख्य बृद्धि भएको छ । विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा स्थानियहरुको चासो तथा सचेतिकरणमा बृद्धि शीपमा बृद्धि, स्वस्थ पशु तथा कुखुराको उत्पादनबाट आय, जीवनस्तरमा बृद्धि हुन गै गरिवी न्यूनीकरणमा योगदान पुगेको ।

	समन्वयगरि बाखालाई पि पि आर भ्याक्सिन लगाईएको । साथै खोर व्यवस्थापन, आधारशीला, तथा उद्यमशील तालीमहरु दिएको	
--	---	--

जनचेतना तथा गरिवी निवारण : सामाजिक परिचालन

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
३६ वटै गाविसमा सामाजिक परिचालन कार्यक्रमको कार्यान्वयन, सम्पूर्ण गाविसमा नागरीक सचेतना केन्द्रको स्थापना, सम्पूर्ण वडामा वडा नागरिक मञ्च गठन	<ul style="list-style-type: none"> नागरीक सचेतना केन्द्रहरू मार्फत् क्षमता विकास, आयआर्जन, स्वास्थ्य परीक्षण, सचेतीकरण लगायत विभिन्न विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन १२० जनाका लागि सामाजिक परिचालनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएका । 	<ul style="list-style-type: none"> गठन भएका सामाजिक परिचालन समिति, वडा नागरिक मञ्च, नागरिक सचेतना केन्द्रले प्रभावकारी रूपमा कार्य गर्न थालेको सामाजिक विसंगतिमा कमी, व्यवसाय सञ्चालनमा सहज, स्थानीय तहमा वचत गर्ने वानीको विकास १२० जना लाभान्वित भएका,

जनचेतना तथा गरिवी निवारण : वातावरण सुधारका प्रयासहरू

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
<ul style="list-style-type: none"> ठूला आयोजनाहरूको प्रकृति अनुसार वातावरणीय परीक्षण तथा प्रभाव मूल्यांकन गर्ने गरिएको, जिल्लास्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समितिको गठन खुला दिसामुक्त जिल्ला विश्व वातावरण दिवसमा सचेतनामूलक कार्यक्रम विभिन्न संघ संस्थाहरू द्वारा वृक्षारोपणका कार्यहरू सञ्चालन भएको फलस्वरूप सरसफाई तथा वातावरण संरक्षणप्रतिको सचेतनामा वृद्धि । 	<ul style="list-style-type: none"> जैविक विविधतामा पर्न सक्ने नकारात्मक असरलाई न्यूनीकरण गर्ने, प्रभावकारी दिगो भूउपयोग व्यवस्थापन स्थापित गर्ने, मौसम परिवर्तनबाट पर्ने नकारात्मक असर अनुकूल बन्न मानव तथा जैविक समूदायलाई सक्षम बनाउन केयर नेपालबाट हरियो वन कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक वनमा कबुलियती वन विकास, वायो ग्यास सहयोग, सुधारिएको चुलो, फायरलाईन निर्माण तथा मर्मत, विक्षारोपणमा सहयोग पुर्याई वातावरण सुधारमा योगदान । बिद्यालयमा मौसम परिवर्तन सम्बन्धी कक्षा, वनमा हुने आग लागिका विषयमा आम सञ्चारका माध्यमहरूलाई ध्यानाकृष्ट गराएको ।

जनचेतना तथा गरिवी निवारण : एच.आई.भि र एड्स

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
------------------	--------	---------

<p>थप ४७ जना सहित १६१ जना संक्रमितको पहिचान</p> <p>एच.आई.भि एड्स सम्बन्धी सचेतनामा वृद्धि भएको</p> <p>बास्केट फन्डमा ५ लाख जम्मा</p> <p>उपचार सहज भएका</p>	<p>विभिन्न गै.स.स. र यिएसएआईडी / साथ-साथ प्रोजेक्टको सहयोगमा छहारी महिला समूहबाट एचआईभी संक्रमितहरु पोजिटिभ प्रिभेन्सनका लागि क्षमता अभिवृद्धि, एचआईभी तथा यौनरोग रोकथाम, समुदाय परिचालन, समन्वय, सम्पर्क तथा वकालत सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएको :</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● सामुदायिक परिचालन मार्फत नयाँ एचआईभी संक्रमित पहिचान गरि पोजिटिभ प्रिभेन्सन कार्यक्रममा सभावेश, ४४ जना ● भेट गरिएका एचआईभी संक्रमितहरुलाई एक एक पुन शैक्षिक भेट २८२ जना ● हेरचाह, सहयोग र उपचारमा एचआईभी संक्रमितहरुलाई रेफरल २८२ जना ● एचआईभी संक्रमितका परिवार सदस्यहरुलाई भि.सि.टि सेवाको लागि रेफरल ४२ जना ● संक्रमितहरु र उनका परिवारका सदस्यहरुलाई कण्डम वितरण ९७४६ गोटा ● लान्छना तथा भेदभाव न्युनिकरण २१० जना ● जनचेतना मुलक समुदाय केन्द्रिय क्रियाकलापहरु (राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवसहरु मनाउने तथा अन्तरकृयाहरु) २ वटा ● सी.एच.वि.सी.मार्फत एच.आई भी संक्रमित भेट २६३ जना
	<p>एकिकृत परिवार नियोजन, एच आइ भि रोकथाम, उपचार तथा स्याहार कार्यक्रम ।(साथ-साथ परियोजना अर्न्तगत)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● कण्डम वितरण: १,८८,०४९ वटा ● यौनरोग परिक्षण : ९०२ जना ● एचआईभि परिक्षण : ८५५मा (९ जना संक्रमित) ● लक्षित समुह छलफल: ११० जना लाभान्वित

जनचेतना तथा गरिवी निवारण :विकासमा समान सहभागिता

गत वर्षको अवस्था	प्रयास	उपलब्धि
<p>महिला (१०), बालबालिका (१०) तथा ज्येष्ठ नागरिक एकलमहिला जन जाति एवं पछाडि पारिएका (१५) समेत लक्षित कार्यक्रम कम्तीमा ३५% हुनुपर्ने ।</p>	<p>पुरानै व्यवस्था र कार्यक्रमको निरन्तरता</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● महिला सहभागिता बढेको, योजना तर्जुमा कार्यमा महिला, बालबालिका, आदिवासी, जनजाति, पीछाडिएका सबैको प्रतिनिधित्व भएको ।

५. जि.वि.स. चितवनको बर्तमान अवस्थाको लेखाजोखा

- गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिएको
- सार्वजनिक सुनुवाई गरेको ३ पटक
- सामाजिक परीक्षण गरिएको,
- उपभोक्ता समूह मार्फत सबै योजनाको सार्वजनिक परीक्षण भएको,
- सडक संजाल नजोडिएको एकमात्र गाविस चण्डीभन्ज्याङ्गमा सडक संजाल जोड्न कामको सुरुवात भै कार्यान्वयन भएको,
- जिविस अन्तर्गतका घर घडेरीको संरक्षण, व्यवस्थापनका र उचित सदुपयोगार्थ बृहत्तर योजना तयार गरी सुबिधा सम्पन्न भवनहरु र सहिद मंच निर्माण गर्ने कार्यको थालनी भएको,
- पूर्वाधार विकासका कार्यहरुको गुणस्तरको निमित्त स्वीस प्राविधिक प्रयोगशाला स्थापना गरी गुणस्तर अनिवार्य रुपमा परीक्षण गर्ने पद्धतिको थालनी गरिएको,
- सहभागितामूलक योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिको सुरुवात गरिएको,
- पारदर्शी र आन्तरिक सुशासन कायम गर्नका निमित्त कार्यालयमा सिस्टिभि डिजिटल होर्डिगबोर्ड,सार्वजनिक परीक्षण, योजनाहरुको प्रि तथा पोष्ट फोटोको अनिवार्यता, योजनाहरुको होर्डिगबोर्ड राख्ने पद्धति बसालिएको,
- महिला, बालबालिका, आदिवासी जनजाति, दलित, अपांगता लगायत लक्षितवर्गहरुका आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न रकम विनियोजन भएको ।
- सँगठन संरचना र प्रत्येक शाखा र इकाईको कार्य विवरण सहितको कर्मचारी दरबन्दी स्वीकृत गरिएको
- कार्यविवरण तयार गरी कर्मचारीहरुलाई उपलब्ध गराइएको
- आवश्यकतानुसार समय समयमा कर्मचारी बैठक बस्ने गरेको र बैठकका निर्णयहरु कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समेत हुने गरेको,
- जिल्ला विकास समितिको कार्यलाई सहयोग पुऱ्याउन अनुगमन, जाँचपास तथा फरफारक, राजश्व परामर्श, पर्यटन विकास, सामाजिक परिचालन समितिहरु गठन भई क्रियाशील रहेका,
- बजेट तर्जुमा उपसमिति गठन भई तथा सरोकारवालाहरु लगायत प्रमुख सरोकार पक्ष, राजनीतिक दल, विषयगत कार्यालयहरु समेत सँग छलफल तथा राय सुझाव समेत प्राप्त गरी बजेट तर्जुमा हुने गरेको,

- आ.ब.०७०।०७१कोआन्तरिक आय रकम.२०८८२ (हजार)भएकोमा आर्थिक वर्ष २०७१।०७२ मा रकम ३७५८१ (.हजार) आन्तरिक आय भएकोले अधिल्लो आर्थिक वर्षमा भन्दा(५५.७ प्रतिशत) आन्तरिक आम्दानी बृद्धि भएको,
- व्यक्तिगत घटना दर्ता तथा पञ्जीकरण सम्बन्धी इकाई स्थापना भई सेवा समय तोकी कार्य भइरहेको तथा नियमित रूपले निर्धारित ढाँचामा प
- आ.ब. ०७१।०७२ का लागि केन्द्र तर्फ रु ६,०२,३५,९५७।०० र कोष तर्फ ९,७५,२४,५२५। गरी कुल बेरुजू रु १५,७७,५०,४८२। ०० जिम्मेवारी सरी आएको,
- आ.ब. २०७१।०७२ मा जम्मा १३,४७,०००।०० बेरुजू फर्छ्यौट भएकोले जम्मा ०.८५ प्रतिशत मात्र बेरुजू फर्छ्यौट हुन सकेको छ । बेरुजू फर्छ्यौट सन्तोषजनक भएको देखिएन ।
- सामाजिक जवाफदेहिता पूरा भए नभएको सुनिश्चितताका लागि सामाजिक परीक्षणको परिपाटीको विकास भएको सन्दर्भमा जिल्ला स्थित सरोकारवाला निकायहरु मध्ये केही सामाजिक जिम्मेवारीका बारेमा सबै सुस्पष्ट भै केहीमा सामाजिक उपलब्धि सूचक अनुसार देखिने गरी अभिलेखीकरण नभएको,
- एउटै विषय क्षेत्रमा धेरै निकायहरुबाट कार्यक्रम सञ्चालन भएका देखिन्छन् । तर ती निकायहरुबाट सम्पादन भएका कार्यहरुको क्षेत्रगत/विषयगत एकीकृत प्रगति तयार हुने नगरेको,

६. जिल्ला विकास समितिले गत वर्ष भोगेका समस्याहरु

- नदीकटान र जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरुको कमी भएको,
- राष्ट्रिय निकुञ्ज प्रवेश शुल्क रकमको पर्यटन रोयल्टी प्राप्त हुन नसकेको,
- सडक संजालको तुलनामा मर्मत सम्भारको बजेटको कमी रहेको,
- चुरे संरक्षित क्षेत्रभित्र परकोले पूर्व स्वीकृति लिनु पर्ने प्रकृया भण्डारिलो भै निकासी कर संकलन गर्नमा कठिनाई भएको,
- विभिन्न निकायले योजना कार्यान्वयन गर्दा तर्जुमा चरणका निकायहरु सग समन्वय नराखी काम गर्दा अपनत्व र दिगोपनको अभाव रहेको,
- फरक फरक निकायले एउटै विषय क्षेत्रमा गरेको कामको निकायगत र विषयगत एकीकृत प्रगति राख्ने व्यवस्था अपनाउन नसकेको,
- दातृ निकायबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरु सम्बद्ध सरकारी निकायहरुलाई जानकारी दिने नगरेको,
- आ.ब.को अन्त्यसम्म पनि बजेट र कार्यक्रम प्राप्त भै रहदा पूर्व निर्धारित प्रक्रियाको उल्लंघन हुन गएको,

७. सुधारकालागि चाल्नु पर्ने कदम वा सुभाबहरु

- आवधिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमा अधुरो रहेकोमा सो तुरुन्त पुरा गर्नुपर्ने,
- वार्षिक योजना तयार गर्दा आवधिक जिल्ला विकास योजनाको उद्देश्य र सूचक अनुसार तयार गर्नु पर्ने,
- विषयगत तथा क्षेत्रगत गुरुयोजनाहरुको कार्यान्वयन तथा समय सापेक्ष अद्यावधिक गर्दै जानु पर्ने,
- लक्षित वर्गहरुको लागि विनियोजन गरिएको बजेट खर्च हुन नसक्नुको कारण पहिचान र निराकरण गरी अल्पकालीन भन्दा दीर्घकालीन रुपमा उपयोगी हुने क्षेत्रमा खर्च केन्द्रित गर्ने र बजेटको प्रतिफलको असर र प्रभाव आवधिक रुपले आँकलन र मापन गर्न उपयुक्त हुने,
- बेरुजू फर्छ्यौटतर्फ विशेष जोड दिनु पर्ने (खर्चमा नियमितता र फर्छ्यौटमा तदारुकता हुनु पर्ने),
- सालबसाली रुपमा कार्य सम्पन्न हुन नसक्ने र फर्छ्यौट नहुनेगरी सीमा नघाई पेशकी दिने कार्यलाई निरुत्साहित गर्नु पर्ने,
- सार्वजनिक सुनुवाई र सामाजिक परीक्षणका निष्कर्षहरुलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन तथा सार्वजनिक परीक्षणलाई सम्पूर्ण आयोजनासम्म लैजानु पर्ने,
- कार्यालयमा के कस्ता प्रकारका गुनासाहरु आए ? त्यसको सम्बोधन कसरी गरियो ? आएका र सम्बोधन गरिएका गुनासाहरु देखिने गरी गुनासो दर्ता तथा सो उपर भएको कार्यवाहीको अभिलेख राख्नु पर्ने,
- कार्य सम्पादन गर्दा न्यूसकास को सूचकलाई ध्यानमा राखी नेटवर्क बनाई कार्य गर्न बेश हुने । साथै, कर्मचारीको मासिक बैठकमा समेत न्यूसकास अनुसार कार्य भए नभएको समीक्षा गरी तदनुरूप कार्य गर्नु पर्ने,
- कर्मचारीको कार्य सम्पादन मूल्यांकन गर्दा न्यूसकासको सूचक, कार्य योजना अनुसारको कार्य सम्पादनलाई पनि आधार लिने परिपाटीको सुरुवात र कार्यसम्पादनको आधारमा दण्ड र पुरस्कारको प्रणाली स्थापित गर्नुपर्ने,
- राष्ट्रिय निकुञ्ज प्रवेश पर्यटन शुल्कबाट रोयल्टी प्राप्त हुने व्यवस्था गर्नु पर्ने,
- पहाडि क्षेत्रमा एकीकृत वस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनु पर्ने,
- चुरे संरक्षित क्षेत्र भित्र विकास निर्माण सम्बन्धी कार्यहरुलाई सहज तुल्याउनु पर्ने,
- सामाजिक जवाफदेहिता सुनिश्चितताका लागि सरोकारवाला निकायहरु आफ्नो सामाजिक जिम्मेवारीका बारेमा सुस्पष्ट हुनु पर्ने,
- सम्पादित क्रियाकलापहरुको सामाजिक तिवेदन भै रहेको,

- गुनासोको लागि गुनासो सुन्ने अधिकारी तोक्री गुनासाहरू समाधान गर्ने गरिएको,
- सूचना अधिकारी तोक्री सूचना प्रवाह गर्ने कार्य सम्पादन गर्ने गरेको,
- पारदर्शिताको लागि वार्षिक आय व्यय सार्वजनिक, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षणलाई नियमित गरिएको, ।
- गैसहरूको योजनालाई जिल्ला विकास वार्षिक योजनामा समावेश गर्ने गरिएको,
- जिल्ला विकास समितिको आवधिक योजनाको अवधि समाप्त भइसकेको
- प्रचलित सहभागितात्मक योजना तर्जुमाका चरणहरू सवै अवलम्बन हुने गरेको भएतापनि सूचक अनुसार वार्षिक योजना तयार हुन नसकेको ।
- गुनासो सुन्ने अधिकारी तोक्री मौखिक गुनासाहरूलाई तत्काल समाधान गर्ने गरिएको भएपनि त्यसको अभिलेख राख्ने नगरिएको,
- लक्षित वर्गको लागि विनियोजित रकम अपेक्षित मात्रामा खर्च हुन नसकेको,
- जिल्ला विकास समितिको आन्तरिक आम्दानी /राजस्वका स्रोतहरूबारे विज्ञाट संभाव्यताको अध्ययन तथा प्रक्षेपण गराई प्रक्षेपण गर्ने नगरेको,
- गैसहरूको योजनालाई जिल्ला विकास वार्षिक योजनामा समावेश गरिएपनि समन्वय, अनुगमन तथा मूल्यांकन हुन नसकेको,
- उपलब्धि सूचक अनुसार देखिने गरी तयार गर्नु पर्ने,
- एउटै विषय क्षेत्रमा धेरै निकायहरूबाट सञ्चालन भएका कार्यक्रमको क्षेत्रगत/विषयगत एकीकृत प्रगति र डाटा वेस तयार हुनु पर्ने,
- लक्षित वर्गको लागि संचालित कार्यक्रम अन्तर्गत Hardware part र software part समेतको प्रगति वर्ग, क्षेत्र, जाती, लिङ्ग, समूह अनुसार विनियोजित बजेट संग तादात्म्यता राख्ने गरी विषयगत एकीकृत प्रगति तयार गर्नु पर्ने,

स्थानीय निकाय सामाजिक परीक्षण कार्यविधि- २०६७, अनुसूची ३ बमोजिम समावेश गरिएका विषयगत कार्यालय/गैह्र सरकारी संस्थाहरूको विवरण

क) जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, चितवन

१. विषयगत कार्यालयको नाम : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, चितवन

२. लक्ष्य : निर्वाहमुखि कृषि उत्पादन प्रणालीलाई विविधिकरण तथा व्यवसायिकरण गरी प्रतिस्पर्धात्मक एवं मर्यादित कृषि प्रणालीमा रूपान्तरण गरी दीगो कृषि विकासको माध्यमबाट कृषकहरूको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने

३ : मुख्य उद्देश्यहरू :

दीर्घकालिन उद्देश्यहरू

- कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा परिमाणात्मक एवं गुणात्मक वृद्धि गरी जिल्लामा खाद्य-पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने र निकासि योग्य उच्च मूल्यवान् वाली वस्तुहरू (HVC) को आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्धन गर्ने ।
- व्यवसायिक र प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीको विकास गर्ने ।
- कृषि व्यवसायिकरण एवं औद्योगिकरणको माध्यमबाट आय आर्जन तथा उत्पादनशिल रोजगारका अवसरहरू वृद्धि गरी कृषकहरूको जीवनस्तर सुधारमा टेवा पु-चाउने ।
- दीगो कृषि विकास र वातावरण संरक्षण बीच संतुलन कायम राख्दै प्राकृतिक स्रोत साधन संरक्षण संवर्धन तथा सदुपयोगका गर्ने ।

अल्पकालिन उद्देश्यहरू

- कृषि प्रसारका विभिन्न शैक्षिक पद्धतिहरूको माध्यमबाट उन्नत एवं परिमार्जित कृषि प्रविधिहरू बहुसंख्यक कृषकहरूको खेतवारीमा सर्वसुलभ रूपमा पु-याई आधुनिक एवं व्यवसायिक कृषि प्रणाली तर्फ कृषकहरूलाई उत्प्रेरित गर्ने ।
- कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा परिमाणात्मक एवं गुणात्मक वृद्धिका लागि आवश्यक पर्ने कृषि उत्पादन सामाग्री तथा सेवामा कृषकहरूको पहुँच बढाई सक्षम बनाउने ।
- स्थानीयस्तरमा मौसम अनुसार आवश्यकपर्ने गुणस्तरयुक्त बिउ बिजन, बोटविरुवा र स्रोत सामाग्रीहरूको दीगो आपूर्तिको व्यवस्था गर्ने ।
- कृषि उपजहरूको समुचित संरक्षण, भण्डारण र बजारीकरणमा आवश्यक सेवा टेवा पु-याउने
- दीगो कृषि विकास, वातावरण संरक्षण बीच संतुलन कायम राख्न जनचेतना जगाउने ।

जिल्लाको कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित परिचयात्मक विवरण

क्र.स.	विवरण	जम्मा	प्रतिशत	कैफियत
१	जिल्लाको जम्मा क्षेत्रफल हे.	२२१८००	१००	

२	कुल खेति योग्य जमिन हे.	४६८९४	२१.२	
३	कुल खेति गरिएको जमिन हे.	४४२९९	९४.५	
४	सिँचित क्षेत्रफल हे. • बर्षभरी • आँशिक	३२२१८.६ २३८२० ८३९८.६	७२.७ ५३.८ १८.९	कुल खेति योग्य जमिनको
५	जिल्लामा रियलस्टेट एवँ उद्योग धन्दा तथा घडेरिले ढाकेको खेति योग्य जमिनको क्षेत्रफल हे.			
६	बाढी पहिरो प्रभावित/नोक्शन भएको कृषि जमिनको क्षेत्रफल हे. धान खेती र माछा पोखरी मा	१५६ हे	०.३५	बघौडा, अयोद्धापुरी, गर्दी
७	अन्य			

४. आ.ब. २०७१/७२ मा संचालित विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको विवरण

क्रियाकलाप	लक्ष्य	प्रगति	नपुग प्रगति	प्रगति नपुगका कारण
प्रस्तावमा आधारित कृषि कार्यक्रम- कृषि प्रसार	५० वटा	४९ वटा	१ वटा	अन्नपुर्ण आई.पि.एम. कृषक समुह भण्डारा-५को आन्तरीक विवादका कारण धेरै पटक बैठक तथा छलफल गर्दा पनि सम्झौता गराई कार्यान्वयन गराउन नसकिएको
दिर्घकालिन कृषि योजना सहयोग तथा समन्वय कार्यक्रम	२१ जना	१६ जना	५ जना	प्राप्त २१ जनाको नामावली मध्ये ४ जना पुन विदेश गएका र १ जना सम्झौता पश्चात पनि विदेश गएको कारण १६ जना लाईमात्र सहयोग उपलब्ध

				गराउन सकिएको
अभियानमुखी मत्स्य विकास कार्यक्रम	80 हे.	46.2५ हे.	33.75 हे.	नेपाल सरकारबाट आ.ब.०७२/७३ मा प्रति हे. 3 लाख बराबरको अनुदान प्राप्त हुने हल्लाका कारण प्रस्ताव छनौट भएका कृषकहरु पनि सम्झौता गर्न आएनन्
सहकारी खेति साना सिँचाई तथा मल वीउ दुवानी कार्यक्रम (आकस्मिक कोष)	संख्या १	-	संख्या १	विभिन्न प्राकृतिक प्रकोप तथा भैपरि आउने समस्याहरुबाट सिँचाई प्रणालिमा क्षति पुग्दा आकस्मिक कोषबाट मर्मत सम्हार गर्नका लागि सहयोग दिनुपर्नेमा प्रतिवेदन अबधिमा कुनै पनि किसिमके त्यस खाले समस्या आईनपरेको हुँदा खर्च हुन सकेन

सँचालित कार्यक्रमहरुको मुख्य मुख्य उपलब्धी सुचक सहित

क्र.स.	आयोजनाहरु	उपलब्धी	सूचकहरु
१	कृषि प्रसार कार्यक्रम	लाभान्वित कृषक संख्यामा बृद्धि विउ उत्पादनमा बृद्धि विउ प्रशोधन मेशिनरी तथा औजार उपकरण सहयोग जिल्ला वीउ विजन समन्वय सिमिती सँगको सहकार्यमा गहुँ, मकै र मुसुरोको विजबृद्धी १ वटा विजबृद्धी पकेट क्षेत्र थप भएको रा.वि.वि.कं. लाई वीउ उपलब्ध गराएको	<ul style="list-style-type: none"> • ७९ कृषक समुह ४३ सहकारी र १० उद्यमिले अनुदान प्राप्त गरी जम्मा ५६२९ कृषक लाभान्वित भएका • गत वर्षको तुलनामा क्षेत्रफल १३६० हे बृद्धी र उत्पादन 1546 मे.टन बृद्धि • साना किसान कृषि सहकारी संस्था विरेन्द्रनगरलाई सिड ग्रेडिङ्ग मेशिन खरिदमा १लाख ७५ हजार र विजवृद्धि कम्पनि पिठुवालाई सिड ट्रिटर मेशिन खरिदमा १ लाख २५ हजार अनुदान प्रगति विज बृद्धि कृषक समुह शारदानगर र माधवपुर कृषि सहकारी संस्था पिठुवालाई डिजिटल व्यालेन्स र शिलर मेशिन खरिदका लागि ५० हजार अनुदान • धान -३० हे. गहुँ -क्षे.२० हे. उ. ५० मे.टन मकै क्षे ५० हे. उ. १०० मे.टन र मुसुरो क्षे.५० हे. उ.६० मे.टन • विरेन्द्रनगर

			<ul style="list-style-type: none"> • ४३८ मे.टन धान र ५०० मे.टन गहुँ
१	कृषि प्रसार कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> • ८५% अनुदानमा प्लाष्टिक क्रेट र डिजिटल व्यालेन्स वितरण • वजार पुर्वाधार निर्माण • प्रस्तावनामा आधारीत कृषि कार्यक्रम सम्पन्न • मकै छोडाउने मेशिन ५०% अनुदानमा वितरण • ईन्जिन सहितको रिपर मेशिन २५% अनुदानमा वितरण • प्लाष्टिक घर निर्माण ५० प्र. अनुदानमा • केराको विरुवा उत्पादनका लागी स्क्रिनिङ्ग हाउस निर्माण 	<ul style="list-style-type: none"> • ६९५ वटा प्लाष्टिक क्रेट र १० वटा डिजिटल व्यालेन्स • ४१५ वटा समुह / सहकारी/निजि फर्म लाई • १२ लाख अनुदानमा ३ वटा (तामिन कृषि सहकारी संस्था दारेचोक -४ साना किसान सहकारी संस्था कुरीनटार र हरियाली कृषक समुह पारसनगर) • ४९ वटा कृषक समुह/सहकारीहरुलाई २९ लाख ४० हजार अनुदान • २० वटा वितरण • १ वटा त्रिदेव गौशाला तथा कृषि फर्म भरतपुर ८ लाई • १०० वटा प्लाष्टिक घर निर्माण भई ०.७२ हे. मा तरकारी खेती भैरहेको रु. १ लाख ५० हजारको अनुदानमा जगतपुरमा १ वटा निर्माण
१	कृषि प्रसार कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> • अलैंचीको नयाँ क्षेत्र विस्तार • आलु वीठ उत्पादन • केराको क्षेत्रफल विस्तार • सुन्तलाजात फलफुल क्षेत्रफल विस्तार • अनुदानमा एरिएटर वितरण • घिठ सिमिको विजबृद्धी ५० प्र. अनुदानमा • स्प्रेयर वितरण ५० प्र. अनुदानमा • उत्कृष्ट कृषकहरु पुरस्कृत/ १ जना क्षेत्रिय तथा राष्ट्रिय स्तरमा समेत पुरस्कृत 	<ul style="list-style-type: none"> • २.२ हे. विस्तार (२००० विरुवा अनुदानमा वितरण) • १५० मे.टन • १० हे. क्षेत्रफल थप भएको • टिस्यू कल्चरको विरुवा ०.७९ हे.का लागी अनुदानमा वितरण • दारेचोक काउले र दाहखानीमा ९.१८ हे. थप • ८ वटा एरिएटर वितरण • शक्तिखोर गा.वि.स.मा ०.५ हे. वाट १ मे.टन वीठ उत्पादन • ७६ वटा ७६ जना सुन्तला र केरा कृषकहरुलाई • बालि विशेष प्रतियोगीता अन्तर्गत २४ जना, समुह ४ वटा, समुह सदस्य ४ जना, राष्ट्रपति उत्कृष्ट कृषक पुरस्कार ३ जना
२	सहकारी खेति साना सिँचाई तथा मल वीठ दुवानी कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> • साना सिँचाई आयोजना निर्माण सम्पन्न भएको • सिँचित क्षेत्रफल विस्तार 	<ul style="list-style-type: none"> • साना सिँचाई ५८ वटा, सहकारी सिँचाई १ वटा र सहकारी खेती स्किम १ वटा • १४३ हे नयाँ र १२६ हे. पुरानो गरी जम्मा २६९ हे. विस्तार
३	अभियानमूखि मकै भटमास	<ul style="list-style-type: none"> • क्षेत्रफल विस्तार • उत्पादन 	<ul style="list-style-type: none"> • १०३३ हे. • ८४७० मे.टन उत्पादन

	उत्पादन कार्यक्रम		<ul style="list-style-type: none"> ७ वटा कर्न सेलर अनुदानमा वितरण
४	अभियानमूखि मत्स्य विकास कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> मत्स्य पोखरीको क्षेत्रफल विस्तार 	<ul style="list-style-type: none"> नयाँ पोखरी निर्माण तर्फ ४६.२५ हे विस्तारवटा समुह सहकारी फर्म लाभान्वित यूवा लक्षित तर्फ ८ वटा पेलेटिङ्ग मिशन १ र एरिएटर १
५	अभियानमूखि तेलहनबाली उत्पादन आयोजना	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्र विस्तार वीउ प्रतिस्थापन वीउ उत्पादन आई.पि.एन.एस. कृषक पाठशाला 	<ul style="list-style-type: none"> ३०० हे. वाट ३०० मे.टन उत्पादन- खैरहनी, पिप्ले, बछ्यौली, जुटपानी, गुञ्जनगर, दिव्यनगर, जगतपुर, माडी २०० हे. वाट ३०० मे.टन उत्पादन-खैरहनी, पिप्ले, बछ्यौली, जुटपानी, गुञ्जनगर, दिव्यनगर, जगतपुर, माडी ४० हे. वाट २५ मे.टन (१० मे.टन संचित) -१० हे. शारदानगर, ५ हे. जगतपुर, १५ हे. गर्दी, १० हे. खैरहनी ४ वटा - गर्दी, खैरहनी, बछ्यौली, जगतपुर
६	यूवा लक्षित व्यवसायिक मौरी तथा च्याउ उत्पादन कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> च्याउ उत्पादनमा बृद्धि मौरी घर थप रोजगारी सिर्जना आम्दानिमा बृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> ७५ मे.टन थप च्याउ उत्पादन १२०० मौरी गोला तथा घर थप १०० जनालाई प्रत्यक्ष र २०० जनालाई अप्रत्यक्ष रोजगारी रु.१ करोड ५६ लाख २० हजार च्याउ विक्रिवाट आम्दानी
७	यूवा लक्षित व्यवसायिक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल विस्तार तथा थप उत्पादन रोजगारी सिर्जना 	<ul style="list-style-type: none"> १०१ हे क्षेत्रफल वाट ११७६ मे.टन तरकारी उत्पादन भएको ६० जना प्रत्यक्ष र ३०० जना अप्रत्यक्ष ६० जनालाई ३६ लाख अनुदान उपलब्ध गराईएको
८	बाली संरक्षण (राष्ट्रिय आई.पि.एम.) कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> ट्राईकोडर्मा उत्पादन शुरू अनुशरण तथा कृषक पाठशाला सञ्चालन 	<ul style="list-style-type: none"> ४०० के.जी. ट्राईकोडर्मा उत्पादन ज्ञानेश्वर आई.पि.एम. कृषक समुह तथा जैविक विषादी श्रोत केन्द्रलाई घुम्ती कोष सहयोग स्वरुप रु. ५० हजार नगद उपलब्ध गराईएको ८ वटा सम्पन्न
९	बीउ आलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> ३० मे.टन बीउ आलु उत्पादन बीउ आलु भण्डारण अनुदान 	<ul style="list-style-type: none"> ३ वटा क्लष्टरमा ३० वटा टि.पि.एस. आलु प्रदर्शन - रत्ननगर, फुलवारी तथा शिवनगरमा १० वटा र भ.न.पा.-५ मा १० वटा टि.पि.एस. वीयाँ आलु ५० प्र. अनुदानमा १.५ के.जी.

			<p>वितरण</p> <ul style="list-style-type: none"> आलु खेती प्रविधी विषयक जि.स्तरीय कृषक तालिममा २५ जना सहभागी ५३.००९ मे.टन वीउ आलुका लागी रु.७९ हजार ५ सय १४ अनुदान ६ वटा समुह सहकारीलाई उपलब्ध गराईएको
१०	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> भकारो सुधार भएको गड्यौली मल उत्पादन अनुदानमा प्रांगारिक मल वितरण 	<ul style="list-style-type: none"> २०० वटा ५० वटा भर्मि सेड निर्माण भई ५० मे.टन भर्मिकम्पोष्ट उत्पादन हुने ७० मे.टन
११	मसिना तथा वास्नादार धान उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> धान उत्पादन क्षेत्रफल विउ उत्पादन क्षेत्रफल जिङ्क सल्फेट वितरण ढेंचा वीउ वितरण 	<ul style="list-style-type: none"> ३५० हे. मा १७.५ मे.टन वीउ वितरण २४ हे.मा १.२ मे.टन वीउ वितरण ५.६१ मे.टन वितरण ३५ हे.मा ०.८८ मे.टन
१२	व्यवसायिक विजबृद्धि सहयोग तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> १ वटा विउ ग्रेडिङ मेशिन खरिद भई उपयेगमा आएको 	<ul style="list-style-type: none"> एकता विज बृद्धि कृषक समुह पटिहानिलाई १ लाख उपलब्ध गराईएको
१३	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> २ वटा सँकलन केन्द्र भवन निर्माण 	<ul style="list-style-type: none"> जनजागृत ता.त.तथा फ.उ.स.सं.लि.,भण्डारा-१ र आधुनिक ता.त.तथा फ.उ.कृ. स.सं.लि., पिप्ले-७
१४	दिर्घकालिन कृषि योजना सहयोग तथा समन्वय कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> तरकारी उत्पादन प्रवर्द्धन निशुःल्क धानको विउ र माछा भुरा वितरण ईजरायलबाट तालिम लिई फर्केका यूवा कृषक उद्यमिहरुलाई आर्थिक सहयोग 	<ul style="list-style-type: none"> चण्डिकाली कृ.स.संस्था ली. चण्डिभञ्ज्याङ्ग र सिमपानी सामुदायिक कृ.स.संस्था ली. काठले लाई १/१ लाख अनुदान उपलब्ध गराईएको गत वर्ष असार र असोज महिनामा वाढीबाट क्षति पुगेका माडीका ६३७ कृषकहरुलाई २१० हे.मा धानको वीउ र ७८ मत्स्य कृषकहरुलाई १लाख ४७ हजार माछाभुरा निशुःल्क वितरण
१५	रा.वी.वि.क. बाट अनुदानीत	<ul style="list-style-type: none"> विउ प्रतिस्थापनमा सह सहयोग पुगेको, समयमै सहज उपलब्धता 	<ul style="list-style-type: none"> १९६१ हे. मा २३० मे.टन गहुँ तथा ३७० मे.टन धानको वीउ डिलर तथा समुह सहकारी वाट कृषकहरुलाई वितरण

धान तथा गहुँको वीउ वितरण		
--------------------------------	--	--

५. सरोकार पक्षको चाहना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन बिगत एक वर्षमा गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत व्यवस्था तथा प्रकृयागत सुधारहरू

- संचालीत कार्यक्रमहरूको प्रभावकारीता तथा कार्यान्वयन अवस्था बारे सरोकारवाला एवं सञ्चारकर्मिहरू सहितको टोलीवाट अनुगमन मुल्यांकन गर्ने गरीएको
- क्षति पुर्ती सहितको नागरिक वडापत्र,
- सोधपुछ कक्ष,
- उजुरी तथा सुझाव पेटिका
- गुनासो सुन्ने नोडल अफिसर
- उपलब्ध गराईने अनुदानका कार्यक्रमहरूको विवरण सबैले देखे गरी **फ्लेक्स बोर्ड** राखिएको
- सञ्चार माध्यम बाट सुचना तथा समसामयिक विषय तथा सन्दर्भहरू सम्प्रेषण गरी सुसचित गर्ने गरीएको
- उपलब्ध गराईने अनुदानका कार्यक्रमहरूको विवरण **सार्वजनिक सुनुवाई** कार्यक्रम मार्फत सार्वजनिकिकरण गरीएको
- फोटो सहितको कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन

६. सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने क्षमता :

सामाजिक जिम्मेवारी क्षेत्र

जिल्ला खाद्य सुरक्षा सञ्जाल वुलेटीन प्रकाशन

अनुदान उपलब्ध गराईएका सामाग्रि तथा औजार उपकरणमा सम्बन्धित कार्यक्रम तथा अनुदान उल्लेख गरी लेखे तथा स्टिकर टाँस गर्ने व्यवस्था गरीएको

कार्य सम्पन्न प्रतिवेदनसाथ फोटो अनिवार्य गर्ने कार्यको शुरुवात गरीएको

व्यवसायिक कृषि क्षेत्रको डकुमेन्ट्री तयार गरीएको

सुचक सहितको कामको विवरण

जिल्लाको खाद्य सुरक्षा स्थिति अभिलेखिकरण भई सुचनामा

पहुँच सहज भएको

कार्यक्रम अनुगमन तथा कार्यान्वय

यस अघि नभएको, जिल्लाको व्यवसायिकता

प्रस्तावनामा आधारीत कृषि कार्यक्रम सञ्चालन

र प्रविधि बारे प्रचार प्रसार हुने

कृषक समुह/सहकारीहरूको आवश्यकता र

चाहना अनुरूपको कार्यक्रम संचालन गरी कृषि

उत्पादन, विषादी न्यूनिकरण, बजार

व्यवस्थापन आदी कार्यलाई सहजिकरण भएको

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेका समस्याहरू

समस्या	कार्यक्रम सञ्चालनका क्रममा देखा परेका समस्याहरू	समस्या देखा पर्नुका कारणहरू
नितिगत	यूवा लक्षित कार्यक्रमहरूको सञ्चालन का लागि तोकिएको क्षेत्रफल र क्लष्टर सम्बन्धी प्रावधान	तरकारीका लागि एकै सिजनमा १ विघामा खेती गर्नुपर्ने मौरी तथा च्याउमा २० जनाको क्लष्टर हुनुपर्ने
नितिगत	सेवा प्रवाहमा कठिनाई	कृ.से.के., रत्ननगरको कार्यालय भवन र.न.पा.को स्वामीत्वको जमिनमा रहेकोले न.पा.ले नै प्रयोग गरिरहेको
समस्या	कार्यक्रम सञ्चालनका क्रममा देखा परेका समस्याहरू	समस्या देखा पर्नुका कारणहरू
नितिगत	बजार व्यवस्थापनमा समस्या	नारायणगढ स्थित तरकारी तथा फलफुल थोक बजारको व्यवस्थापनका विषयमा भ.न.पा. र समिति विचको विवाद
प्राविधिक	रा.वि.वि.कम्पनिबाट वितरीत धानको सावित्रि जातमा उमारशक्ति कम रहेको, गहुँको एन.एल..२९७ जातमा जातिय शुद्धता नभएको	विउ उत्पादकको लापरवाही र उन्नत विउवाट प्राप्त अन्नलाई विउको रुपमा विक्रि हुनु
	गहुँको विउ तथा खायन बाली उत्पादनमा क्लष्टरको समस्या	राईस व्हिट सिस्टम
समस्या	कार्यक्रम सञ्चालनका क्रममा देखा परेका समस्याहरू	समस्या देखा पर्नुका कारणहरू

व्यवस्थापकिय	समयमै कार्य सम्पादन गर्न तथा लक्ष तथा उपलब्धि हाँशिल गर्न कठिनाई	वाली विकास अधिकृत काजमा रहनु
		कार्यक्रमहरु ढिलो गरी प्राप्त हुनु जस्तै प्राँगारीक मलमा अनुदान ईजरायलवाट फर्केका युवा कृषाकहरुलाई आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउने कार्यक्रम

द. भावी कार्यक्रम सञ्चालनका लागी चालुपर्ने कदमहरु तथा सुझावहरु

समस्या समाधान गर्नका लागि भएका प्रयास	चालुपर्ने कदमहरु तथा सुझावहरु
कार्यक्रम प्रमुख सँग समेत छलफल गरी जिल्लाको अवस्था अनुसार गर्ने प्रयाश गरीएको	कार्यविधी संसोधन गर्नुपर्ने क्षेत्रफलको पुरानै प्रावधान ठिक मौरीको तुलनामा तरकारीको अनुदान न्यून
स्थानिय स्तरमा विभिन्न तहमा छलफल तथा वार्ता गरिएको तर समाधान ननिस्किएको	संघिय मामिला तथा स्थानिय विकास मन्त्रालय सँग पहल गर्नुपर्ने
समस्या समाधान गर्नका लागि भएका प्रयास	ःम्ब्रमा पेश गर्नुपर्ने समस्याहरु
पटक पटक कृ.व्य.प्र.ब.वि.नि. मा जानकारी गराईएको र तहाँ बाट पहल हुँदा समेत समाधान ननिस्किएको	स्थानिय विकास मन्त्रालय मार्फत समाधान गर्नु पर्ने
रा.वि.वि.कम्पनिलाई मौखिक तथा लिखित जानकारी गराएको	
बालि उपचार शिविरमा प्राविधिक सल्लाह दिईएको	
कृषि विभाग, क्षे.कृ.नि., मा जानकारी गराईएको	
पटक पटक विभिन्न फोरमहरुमा जानकारी गराईएको	बार्षिक कार्यक्रम तथा कार्यविधिहरु समयमै स्विकृति

ख) जिल्ला पशु सेवा कार्यालय चितवन

१. विषयगत कार्यालय नाम : जिल्ला पशु सेवा कार्यालय चितवन

२. लक्ष्य

- सिमित भौतिक सुविधा र साधनहरूको परिधिभित्र रहि विद्यमान पशु धनको संरक्षण गर्दै स्थानीय पशुहरूमा नश्ल सुधारको माध्यमबाट गुणात्मक सुधार ल्याई पशु जन्य पदार्थको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने, उत्पादन लागत घटाउने, यूवा स्वरोजजगार यूवाहरूलाई रोजगारीको अवसर सृजना गर्ने र क्रमिक रूपमा पशुपालन व्यवसायलाई व्यवसायिककरण गर्ने ।

३. मूख्य उद्देश्य

दीर्घकालीन उद्देश्य र अल्पकालिन उद्देश्य

दीर्घकालिन उद्देश्य

- उन्नत र उत्पादनशिल पशु संख्या वृद्धि गर्ने ।
- कृषकको आयश्रोत वृद्धि गरी जीवनस्तर उठाउने ।
- पशुपालन व्यवसायलाई व्यवसायिकरण तर्फ उन्मुख गर्ने ।
- स्वस्थ पशुबाट स्वस्थ पशु जन्य उत्पादनको वृद्धि गरी राष्ट्रिय आवश्यकतालाई पूर्ति गर्ने र निर्यात प्रतिस्थापन गर्ने ।
- बेरोजगारी समस्या समाधान गरी रोजगारीको अवसर वृद्धि गर्ने
- पशुजन्य उत्पादनमा आधारित उद्योगको खोजी गर्ने ।

अल्पकालीन उद्देश्य

- उन्नत पशुपालन सम्बन्धी कृषकलाई जानकारी गराउने ।
- जिल्लाका पशुपंक्षिलाई स्वास्थ्य सेवा पुरयाउने ।
- संक्रमण रोग नियन्त्रण गर्ने र पशुधन सुरक्षित गर्ने ।
- नश्ल सुधार कार्यक्रम बारेमा जानकारी गराउने ।
- पशुजन्य उत्पादन दुध, मासु, फुल वृद्धि गर्न पशुपंक्षि पालक कृषकहरूलाई उत्प्रेरणा जगाउने ।
- पशुपालन पेशालाई समाजमा मर्यादित र दीगो बनाउने ।

४. आर्थिक वर्ष २०७१/०७२ मा सन्चालित विकास कार्यक्रम तथा आयोजनको विवरण

संचालित कार्यक्रम/आयोजनको नाम	लक्ष्य	उपलब्धि
पशु सेवा प्रसार कार्यक्रम	७०३११	१०० प्रतिशत
पशु विकास कार्यक्रम (पशु नश्ल सुधार राष्ट्रिय अभियान)	२०३०	१०० प्रतिशत

कवुलियति वन तथा पशु विकास कार्यक्रम	४६६८	१०० प्रतिशत
खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन आयोजना	१०	१०० प्रतिशत
एभियन इन्फ्लूयन्जा नियन्त्रण आयोजना	११	१०० प्रतिशत
पशुपक्षि वजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	५	१०० प्रतिशत

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेको समस्याहरू

- पशुपक्षि पालन कार्य व्यवसायिक रूपमा गैसकेकोले पशु सेवा केन्द्र/उपकेन्द्रहरूमा कर्मचारी दरबन्दी कम भएकोले अपेक्षित रूपमा कार्यक्रम लागू गर्न कठिनाई
- महामारी रोग फैलदा बजेट कम भएकोले रोग नियन्त्रण कार्यमा कठिनाई

८. भावी कार्यक्रम सञ्चालनको लागि चाल्नुपर्ने कदमहरू तथा सुझावहरू

- कर्मचारी दरबन्दी पुनरावलोकन गरी आवश्यक संशोधन तथा थप गर्नुपर्ने
- किसानहरूको समुह बनाएर उनीहरूको माग अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ।
- किसानले उत्पादन गरेको वस्तु सोभैँ उपभोक्ता सम्म पुर्चाउन वजारको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- प्राविधिक विकासको साथै कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गराउन पर्ने।
- जनशक्ति, मेशिन एवं औजारहरूमा बृद्धि गर्नु पर्ने ।
- महामारी रूपमा फैलने पशु रोग नियन्त्रण र घुम्ति शिविर जस्ता कार्यक्रममालाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्ने
- यस जिल्लामा विभिन्न अन्तरराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था, गैर सरकारी संस्था र अन्य संस्थाले पशु सेवासँग सम्बन्धित कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्दा जिल्ला पशु सेवा कार्यालयसँग अनिवार्य समन्वय गरी संचालन गर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने ।

(ग) खानेपानी तथा सरसफाई डिविजन कार्यालय, चितवन

१ . विषयगत कार्यालय नाम : खानेपानी तथा सरसफाई डिविजन कार्यालय, चितवन

२. लक्ष्य :

सामाजिक सेवाका क्षेत्रहरूमा पहुँच, उपयोग र गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने ।

३ : मुख्य उद्देश्य :

सबै जनतलाई आधारभूत स्तरको खानेपानी तथा सरसफाई सेवा उपलब्ध गराउने ।

४. आ.ब. २०७१/७२ मा संचालित विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको विवरण :

- जिल्लामा यस कार्यालयबाट आ.व.०७१/७२मा ३२ आयोजनाहरू संचालनमा रहेकोमा केवल ३ आयोजनाहरू मात्र सम्पन्न भएको छ ।
- जम्मा यस वर्ष २१३५४ जनालाई खानेपानी सुविधा उपलब्ध भएको छ ।
- अन्य निकायहरूबाट आ.व.०७१/७२ मा सम्पन्न आयोजनाहरूबाट थप ३८२० जना लाई खानेपानीको सुविधा उपलब्ध गराएको तथ्याङ्क उपलब्ध भएको छ ।
- हाल सम्म यस कार्यालयबाट जिल्लामा ६ वटा खानेपानी आयोजनाहरूको विस्तृत सर्भेक्षण र १७ गोटा खानेपानी आयोजनाहरूको संभाव्यता अध्ययन कार्य सम्पन्न भै सकेको छ ।

आ.व.०७१/७२ मा सम्पन्न आयोजनाहरूको विवरण				
आयोजनाको नाम	आयोजना सञ्चालन गर्ने निकाय	आयोजना स्थल	यस आ.ब. को लाभान्वित	कैफियत
		गा.बि.स.	वडा नं.	जनसंख्या
मेघौली सानासहरी खा.पा.आ.	खा.पा.तथा स.डि.	मेघौली	1 देखी 9	5145
स्याउलीवास खापाआ	खा.पा.तथा स.डि.	माडी	9	390
अमृतपानी खापाआ	खा.पा.तथा स.डि.	विरेन्द्रनगर	1,2,4,6	6271

आ.ब. ०७१/०७२ को अन्त सम्म सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरुबाट सम्पन्न खानेपानी आयोजनाहरुबाट
लाभान्वित जनसंख्याको विवरण

आयोजना संचालन गर्ने निकाय	आ.ब. २०७०/७१ को अन्त सम्म		आ.ब. २०७१/०७२ मा			हाल सम्मको लाभान्वित जनसंख्या		कैफियत	
			सम्पन्न आयोजना बाट		क्रमागत आयोजना बाट	संख्यामा			प्रतिशत मा
	आयोजना संख्या	जनसंख्या	आयोजना संख्या	जनसंख्या	आयोजना संख्या	जनसंख या			
खा.पा. तथा स.डि./सब डि.का.	40	3333	3	21354	33		243112	39.43	
जि.वि.स./गा.वि.स.	54	17042			2		17042	2.76	
खासकोष	68	42896	0				42896	6.96	
यनिसेफ	18	8472	0				8472	1.37	
अन्य संघ संस्था	43	17942	4	4860			22802	3.70	
अन्य (निजि श्रोत समेत)		3333		9850			208606	33.83	
जम्मा		506866		36064			542930	88.06	
जिल्लाको कुल जनसंख्या =	616571	२०६८ को प्रक्षेपित जनसंख्या (फक्टर १.०२०६)							
जिल्लाको कुल लाभान्वित जनसंख्या (संख्यामा) =	542930		3333						
जिल्लाको कुल लाभान्वित जनसंख्या (प्रतिशतमा) =	88.06								

५. सरोकार पक्षको चाहना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन विगत एक वर्षमा गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत व्यवस्था तथा प्रकृत्यागत सुधारहरू :

- संचालीत कार्यक्रमहरुको प्रभावकारीता तथा कार्यान्वयन अवस्था बारे सरोकारवाला एवं सञ्चारकर्मिहरु सहितको टोलीबाट अनुगमन मुल्यांकन गर्ने गरीएको
- सोधपुछ कक्ष,
- उजुरी तथा सुझाव पेटिका
- गुनासो सुन्ने नोडल अफिसर
- फोटो सहितको कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेका समस्याहरू

- $gix\#fj^*2\#in\#(j\#j>vv\#0yijnj\#w| \#>2nR\#$

- Jk#mk9#mgjrkj#
- firjkj#>Yr#z#2#v#
- kX#snqDzG#>inkgv#} i.qrv #jgB#w | #Md=| inj#u#v#
- vOu#unQ{Bv #w2ijwOu#vna#
- >grgij#mk9#w | #f dwrDnN#j {#}
- >2>nR#Aiw#v#>fu.ijg#eL#imzv#v#g#
- mbJ#jvir{Bg#>GhJ#firjkj{Bv #ggw#>hDv #vajR#
- nij@2Li3#rix } ijg#nrN#v#gvg#2#snv23#snqDz#j {#}

द. भावी कार्यक्रम सञ्चालनका लागी चालुपर्ने कदमहरू तथा सुभावहरू#

- >inkgv#} i.qrv #qix#mbJ#>2iv dmiq{B#>x#>gJrv #nr>#xj#nj##
- snhItp{BqR#firjkj#8j#g#mvQ#nej#nj#0k=w#> {qxijQ>ij#> {2Qmliev #nij#>vqj1Aiw#>2Li3#ie##
- xij3ijx2#w2Q#yijrij#>2>nR#w | #mUbw#>gJrv#>gwgR#|n#> {rix#n2risj# #
- >2>nR#Aiw#v#>fu.ijv #qix#eL#jvir{Bg#f j2z#xj##
- firjkj#>u.ij#virezQjes} vqR#fjmir#Bg#ijqj #xj#nj##

(घ) जिल्ला वन कार्यालय, चितवन

१. विषयगत कार्यालय नाम : जिल्ला वन कार्यालय, चितवन

२. लक्ष्य

- वन सम्पदाको वैज्ञानिक व्यवस्थापन, वन क्षेत्रको रेखांकन, नियन्त्रण र संरक्षण गर्दै वातावरणीय सन्तुलनलाई समेत कायम राख्दै सम्पदाको उचित प्रयोग गरी वन्य श्रोतलाई पुनः सिर्जना हुन दिने प्रकृया अपनाउने,
- वैज्ञानिक तथा आर्थिक दृष्टिकोणले बढी महत्वपूर्ण हुने वन्यजन्तु र वनस्पतिको लेखाजोखा गरी दीगो व्यवस्थापन गर्ने र
- सर्वसाधारणलाई आवश्यक पर्ने काठ, दाउरा, डालेघाँस, जडीबुटी तथा अन्य वन पैदावारको न्यायोचित रूपमा वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

३. मुख्य उद्देश्य

- वन विकास सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रम निर्माण, कार्यान्वयन र समन्वय गर्ने,
- वन व्यवस्थापन, वृक्षारोपण तथा प्राकृतिक सन्तुलन सम्बन्धी जानकारी सर्वसाधारणहरूलाई उपलब्ध गराई वन व्यवस्थापन कार्यमा जनसहभागिता परिचालन गर्ने
- वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनका लागि कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने ।

४. आर्थिक वर्ष २०७१/०७२ मा सन्चालित विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

सि.नं.	वार्षिक कार्यक्रम	भौतिक प्रगती(%)	आर्थिक प्रगती(%)	कैफियत
	सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम	९०.१९	८८.७९	
	राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण कार्यक्रम	९३.२०	९२.८९	
	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	८९.२६	८८.६६	
	कवुलियती वन तथा पशु विकास कार्यक्रम	९४.६०	९२.२९	
	वहुसरोकारवाला वन कार्यक्रम	७६.६५	६८.३३	

	वन्यजन्तु संरक्षणको लागि क्षेत्रिय सहयोग प्रवर्धन आयोजना	८०.१३	७७.९१	
	वरणडाभार संरक्षित वन कार्यक्रम		८०.४५	
	वृक्षसुधार, वृक्षारोपण तथा निजी वन कार्यक्रम	९०.६१	९०.६१	
	वर्गाई र उपल्लो कयरखोला नदी प्रणाली संरक्षण कार्यक्रम	१००	१००	
	जम्मा	८९.३३	८४.०५	

५. सरोकार पक्षको चाहना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन बिगत एक वर्षमा गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत व्यवस्था तथा प्रकृयागत सुधारहरू

- समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन अवधारणाहरू जस्तै सामुदायिक वन, कबुलियती वन, साभेदारी वनको रूपमा वन हस्तान्तरण गरिए पछि वन जंगलको थप अतिक्रमण हुन कम भएको तथा वन पैदावारको आपूर्ति बढेको ।
- कबुलियति वन तथा निजी वन विकास कार्यक्रम मार्फत् हरियाली कायम गर्ने, विपन्न परिवारको आय आर्जनमा टेवा पुऱ्याउनुको साथै वन पैदावारको उत्पादन बढाउन सकिएको ।
- वन विकासका कृयाकलापहरूमा जनसहभागिता जुटाउन सकिएको ।
- चुरे संरक्षण कार्यक्रमबाट चुरे तथा भावर क्षेत्रका खोला किनार तथा संवेदनशील भू-भागहरूको संरक्षणमा सुधार आएको ।
- चितवन जिल्लामा स्थानीय जनताको आवश्यकता अनुरूप वन पैदावारको माग परिपूर्ति गर्न जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समितिबाट वार्षिक कार्ययोजना तयार गरी वन विभागबाट स्वीकृत भई आए अनुरूपका कार्यहरू सञ्चालन हुँदै आएको
- चुरे क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वनहरूको व्यवस्थापन संरक्षणमुखि भए अनुरूप सामुदायिक वनबाट उत्पादन गरिने वन पैदावार सम्भव भएसम्म सामुदायिक वनका उपभोक्ता समूहको आन्तरिक खपतका लागि सिमित गरिँदै आएको ।

६. सामाजिक जिम्मेवारी वहन गर्ने क्षमता

सामाजिक जिम्मेवारी क्षेत्र	सूचक सहित कामको विवरण
समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन	समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन अवधारणाहरू जस्तै सामुदायिक वन, कबुलियती वन, साभेदारी वनको रूपमा वन हस्तान्तरण गरिए पछि वन जंगलको थप अतिक्रमण हुन कम भएको तथा वन पैदावारको आपूर्ति बढेको ।

कबुलियति वन तथा निजी वन विकास कार्यक्रम	कबुलियति वन तथा निजी वन विकास कार्यक्रम मार्फत् हरियाली कायम गर्ने, विपन्न परिवारको आय आर्जनमा टेवा पुऱ्याउनुको साथै वन पैदावारको उत्पादन वढाउन सकिएको ।
चुरे संरक्षण कार्यक्रम	चुरे संरक्षण कार्यक्रमबाट चुरे तथा भावर क्षेत्रका खोला किनार तथा संवेदनशील भू-भागहरुको संरक्षणमा सुधार आएको ।
सामाजिक विकासका लागि पूर्वाधार निर्माण बाटोघाटो, पुलपुलेसा, सिंचाई कुलो, विद्यालय भवन, स्वास्थ्य चौकि आदि निर्माण	सामुदायिक, कबुलियति वन उपभोक्ता समूहको क्षेत्रभित्र व जीविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउने क्रियाकलापहरुका अतिरिक्त सामाजिकविकासका लागि पूर्वाधार निर्माण, खानेपानी, सरसफाईका क्षेत्रमा कामकाज गरिदै आएको

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेको समस्याहरू

- वन क्षेत्रको संस्थागत तथा व्यक्तिगत अतिक्रमण,
- काठ दाउराको चोरी निकासी,
- वन डढेलो,
- वन क्षेत्रमा हुने विकास निर्माण कार्य र राजनैतिक प्रतिबद्धताको कमी,
- अनियन्त्रित चरिचरण,
- वन क्षेत्र भएर बग्ने खोलानालाबाट अनियमित रुपमा गरिने ढुंगा, गिट्टी, वालुवा संकलन तथा निकासी,
- वन्यजन्तुहरुको चोरी शिकार,
- पहाडी क्षेत्रमा परम्पराको रुपमा हुँदै आएको खोरिया फँडानी र
- वन क्षेत्रको जग्गा विभिन्न आयोगका नाममा वस्ती बसाई दर्ता गर्ने परिपाटी आदि ।
- मौजुदा ऐन, नियमावली र विभागीय वन नीतिहरू अन्य निकायहरू खास गरी स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, मालपोत ऐन, जग्गा नापजाँच ऐन आखि ऐन नियमहरू एक आपसमा बाभिएको
- वन संरक्षणका कार्यमा राजनैतिक प्रतिबद्धताको कमी
- भौतिक साधन तथा पूर्वाधारको कमी

८. भावी कार्यक्रम सञ्चालनको लागि चालुपर्ने कदमहरू तथा सुझावहरू

- हरियो रुख नकाट्ने परम्परा र सरकारद्वारा व्यवस्थित वनमा वन संबर्द्धन र व्यवस्थापनका कामहरु संचालन गर्ने,
- समावेशी एवं सहभागितमूलक वन व्यवस्थापनमा जोड दिई जिल्लाभरिका सबै उपभोक्तालाई वनप्रति अपनत्वको भावना अभिवृद्धि गराउने ।

- हस्तान्तरित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्दै वन उपभोक्ता समूहहरूमा पारदर्शिता र व्यवस्थापकीय पक्षलाई दिगो तथा मजबुत बनाउने ।
- विपन्न, महिला, दलित, जनजाति एवं पछाडि पारिएका वर्गलाई वन क्षेत्रको विकासमा समाहित गरी रोजगारीका अवसरहरूको सृजनाका साथै न्यायोचित वितरण प्रणालीको स्थापना गर्ने ।
- वन क्षेत्रका अतिक्रमण रोक्ने,
- जैविक विविधता संरक्षण, जलस्रोत संरक्षण, जमिनको उर्बरा शक्ति अभिवृद्धि गर्ने ।
- वातावरणीय सेवा र फाईदाहरूको स्पष्ट रूपमा लेखाजोखा गर्ने ।
- वन पैदावारको माग तथा आपूर्तिमा सामञ्जस्यता ल्याउने ।
- नदी, खोला नालाबाट भैरहेको ढुंगा गिटी, बालुवाको अत्याधिक दोहनलाई कम गरी महाभारत पर्वत, चुरे तथा भावर क्षेत्रको संरक्षण गर्ने ।
- वनक्षेत्रको विकास गरी विपन्न, महिला, दलित, जनजाति एवं पछाडि पारिएका वर्गलाई रोजगारीका अवसरहरूको सृजना, आय अभिवृद्धि गरी यसको न्यायोचित वितरणबाट मानवीय तथा आर्थिक गरिवी न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउन सकिने ।
- निजी वन विकासको कार्यक्रमबाट वन पैदावारको उत्पादन बढाउने ।
- सरकारी वनको वैज्ञानिक तथा दिगो व्यवस्थापनको माध्यमबाट स्थानीय जनताको वन पैदावारको आवश्यकता परिपूर्ति र रोजगारीका अवसरहरूको श्रृजना गरी राष्ट्रिय आयमा वृद्धि गर्ने,
- गैह्रकाष्ठ वन पैदावार तथा जडीवुटीहरूको विस्तार गरी गरिवी न्यूनीकरणमा टेवा पुऱ्याउने,
- खोरिया फाँडानी भएका क्षेत्रमा स्थानीय जनताकै सहभागितामा कवुलियति वन कार्यक्रम संचालन गरी स्थानीय जनताको जीविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउने,
- जिल्लामा रहेका धार्मिक स्थलहरू देवघाट, गणेशस्थान, बिक्रम बाबा, बागेश्वरी, चित्रसारी, गोद्धक, ईच्छाकामना जस्ता क्षेत्रलाई धार्मिक एवं पर्या-पर्यटन क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने ।
- महाभारत, चुरे तथा भावर क्षेत्रमा भू-क्षय तथा पहिरो नियन्त्रण गर्ने ।
- दूर्लभ वन्यजन्तु बाघ, गैँडा तथा चराहरूको बासस्थान भएका वन क्षेत्र एवं चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जसंग जोडिएका वन क्षेत्रहरूमा पर्या-पर्यटनको विकास गर्ने ।

(ड) दियालो परिवार

१. विषयगत कार्यालयको नाम : दियालो परिवार

२. लक्ष्य

- जनसशक्तिकरण मार्फत् आत्मनिर्भर र दीगो विकासको वातावरण सिर्जना गर्ने
- दियालो परिवारलाई सामाजिक क्षेत्रमा काम गर्ने आत्मनिर्भर र नाफा रहित संस्थाको रूपमाविकास गर्ने

३. मुख्य उद्देश्य

- बाल श्रमिकहरूको उद्धार एवम् पुनःस्थापना गर्ने ।
- जोखिमयुक्त परिस्थितिमा रहेका बालबालिकाहरूलाई परिवार केन्द्रित कार्ययोजना मार्फत्
- सुरक्षा प्रदान गर्ने ।
- कार्यक्रममा सहयोग पुऱ्याउने मुख्य सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- सामाजिक सशक्तिकरणको माध्यमबाट दलित, महिला, बालबालिका, आदिवासी, जनजाति, अल्पसंख्यक मधेसी एवम् पछाडि पारिएका वर्ग र समुदायहरूको अधिकारका लागि वकालत अभियान सञ्चालन साथै आर्थिक, सामाजिक विकास तथा भौतिक पूर्वाधार निर्माणको लागि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

४. आर्थिक वर्ष २०७१/०७२ मा संचालित विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रमको नाम	कार्यान्वयन स्थान	प्रगति
१	सडक बालबालिकाहरूको सामाजिकीकरण र पारिवारिक पुनर्एकीकरण एवं बाल हेल्पलाईन कार्यक्रम	चितवन जिल्ला	<ul style="list-style-type: none">● चितवनका सडक बालबालिकाहरूको जीवनका विषयमा गरिएको अध्ययन /सर्वेक्षण सार्वजनिक । (१०६ बालक र २९ जना बालिका गरि जम्मा १३५ जना)● बालमैत्री व्यवहार अपनाउन सुरक्षाकर्मीहरूद्वारा प्रतिबद्धता व्यक्त ।● बालश्रम अन्त्य र बाल संरक्षणका लागि आचार संहिता निर्माण भई उक्त आचार संहिता पालना गर्न सरोकारवालाहरूद्वारा दस्तखत सहित प्रतिबद्धता ।● लघु उद्यमशिलता तल्लिम प्राप्त २१ जना सडक बालबालिकाका परिवारद्वारा आय आर्जनका लागि लघु व्यवसाय सञ्चालन । दैनिक न्यूनतम रु. ५००/- खुद आय गर्न सक्षम ।● आफ्नो आम्दानीलाई बचत गर्न उक्त २१ जनाद्वारा दियालो बचत तथा ऋण सहकारी संस्थामा आबद्ध ।● ५ जना बालक र ५ जना बालिका गरि १० जना सडक बालबालिका विद्यालय भर्ना ।● १५ जना सडक बालकलाई मनोविमर्श सेवा प्रदान ।● १५ जना सडक बालबालिका र ३४ जना जोखिमका बालबालिकाहरूको परिवारमा पुनर्एकीकरण ।● १२ जना हराई फेला परेका बालबालिकाहरूलाई पारिवारिक पुनर्मिलनका लागि अन्य निकायमा सिफारिश ।

			<ul style="list-style-type: none"> २० जना सडक बालबालिकाहरु घर फर्कने तयारीमा ।
बालसंरक्षण र बालश्रम न्यूनिकरण कार्यक्रम	भरतपुर उप-महानगरपालिका को वडा नं. ८ देखि १४ सम्म	<ul style="list-style-type: none"> १०९ जना बालिका र ८५ जना बालक गरि जम्मा १९४ जना बालश्रमिकहरुको पहिचान र १५९ जनाको आवश्यकताको लेखाजोखा । १४ जना बालिका र १६ जना बालक गरि जम्मा ३० जना बालश्रमिकलाई प्रशिक्षित मनोविमर्शकर्ताद्वारा मनोविमर्श सेवा प्रदान । ५२ जना बालिका र ६९ जना बालक गरि जम्मा १२१ जना बालश्रमिकहरुद्वारा १० महिने शहरी बालशिक्षा कक्षा पुरा । बालक २२ जना र बालिका २७ जना गरि जम्मा ४९ जना बालश्रमिकहरु विद्यालय भर्ना । बालश्रमिकका २५ परिवारद्वारा आयआर्जनका लागि ब्यवसाय सञ्चालन । उक्त २५ मध्ये २० परिवारले दैनिक न्यूनतम रु. ७००/- खुद नाफा गर्न सक्षम । ७ जना किशोरी र ३ जना किशोर गरि १० जनाले ब्यवसायिक लालिम प्राप्त गरि ८ जना रोजगारमा संलग्न । बचत गर्ने बानीको विकासका लागि २५ जना प्रभात बचत तथा ऋण सहकारी संस्थामा आवद्ध । ३८ जना बालक र ३१ जना बालिका गरि जम्मा ६९ जना बालश्रमिकहरु पूर्ण रुपमा पारिवारिक पुनर्एकीकरण हुन सफल । भ.उ.म.न.पा. १२ स्थित नवरत्न टोल बालश्रम मुक्त टोलको रुपमा घोषणा भैसकेको छ भने अन्य ५ वटा टोल घोषणाको तयारीमा रहेका छन् । 	
पोषण पुनर्स्थापन कार्यक्रम	भरतपुर अस्पताल (चितवन र छिमेकी जिल्लाहरु)	<ul style="list-style-type: none"> चितवन जिल्लाका ५ स्थानमा आयोजित निशुल्क पोषण सम्बन्धि स्वास्थ्य शिविरबाट ५३१ जना बालबालिका लाभान्वित । गम्भीर रुपमा कुपोषणबाट ग्रस्त ७५ जना बालिका र ७२ जना बालक गरि जम्मा १४७ जना बालकालिकाहरु पोषण पुनर्स्थापन गृहको सेवा मार्फत स्वास्थ्य लाभ गर्न सफल । पोषण पुनर्स्थापन गृहमा भर्ना गरिएका बालबालिकाका १४७ जना आमाहरु र गृहमा भ्रमण गर्न आएका १८४ जना महिलाहरु गरि जम्मा ३३१ जनालाई स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धि शिक्षा र परामर्श एवं प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि चेतना प्रदान । १६ देखि ४८ वर्ष उमेर समूह भित्रका ती आमाहरुलाई गृहबाट प्रदान गरिएका पोषणयुक्त आहारका कारण बच्चा भर्ना गर्दाको समयमा भन्दा डिस्चार्जको समयसम्म आईपुग्दा नीजहरुको पनि तौल बढ्ने गरेको छ । 	
खेल्लै सिक्ने केन्द्र र घुम्टि सिकाई थलो	भरतपुर उप-महानगरपालिका	<ul style="list-style-type: none"> सहजकर्ताहरुका लागि सहजकर्ता तालिम र ई-पाटी तथा कम्प्युटर प्रयोग सम्बन्धि प्रशिक्षण प्रदान । खेल्लै सिक्ने केन्द्रको वार्षिक लक्ष्य ६० जना बालबालिकाहरुलाई सेवा पुऱ्याउने रहेकोमा हालसम्म ७९ जना बालबालिका लाभान्वित । घुम्टि सिकाई थलोबाट लाभान्वित हुने बालबालिकाको संख्या हाल १६ जना रहेका छन् भने २०७२ श्रावण २० बाट थप ३ स्थानबाट ३५ जना लाभान्वित हुने क्रममा छन् । खेल्लै सिक्ने केन्द्रमा अध्ययन गरेका ७९ जना मध्ये २१ जना विद्यालय भर्ना भएका छन् । १७ जना घर परिवारमा फर्किएका छन् भने ५ 	

			<p>जनाको बसाई सराई र ४ जनाले व्यवसाय सञ्चालन गरेका छन् ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • बालबालिकाहरूको सृजनात्मक क्षमता, जिज्ञासुपन र अनुसन्धानात्मक स्वभावलाई प्रोत्साहन गर्दै उनीहरूको सिकाईलाई थप मद्दत पुऱ्याउन खोजपूर्ण कार्य तथा अवलोकन भ्रमण र टेलिभिजन सि.डी.को प्रयोग र ईपाटीको प्रयोग हुँदै आएको छ । • त्यस्तै गरि खेल सामाग्रीको प्रयोग, बाल गीत-नाच, ज्ञानबद्धक तथा शिक्षाप्रद कथा लगायतका शिक्षण सामाग्री र विधीहरूको प्रयोगबाट कक्षालाई बालमैत्री र बालकेन्द्रित सिकाईको वातावरण सृजना गरिएको छ ।
	साना किसान उद्यमी सबलीकरण परियोजना	चण्डिभञ्ज याङ्ग गा.वि.स.	<ul style="list-style-type: none"> • २३९ घरधुरीलाई समेटी १० वटा मूल समूह र ५९३ घर परिवारलाई संलग्न गराई ३१ वटा उपहार समूह गरि जम्मा ४१ वटा समूह गठन । • २ वटा परियोजना व्यवस्थापन समिति र २ वटै पशुधन संरक्षण समिति (वीमा समिति) गठन । • गा.वि.स. सचिवको संयोजकत्वमा विषयगत सरकी कार्यालयहरू स्थानीय राजनैतिक दल र अन्य संघ-संस्थाको संलग्नतामा ३७ सदस्यीय परियोजना कार्यान्वयन तथा अनुगमन समिति गठन । • स्थानीय स्तरका ८ जना र अन्य ३ जना गरि ११ जना जनशक्तिहरू पशु र कृषी विकास सम्बन्धि कार्यकर्ताको रूपमा प्रशिक्षित । • लाभान्वित समूहका विशेषगरि महिलाहरूको सशक्तिकरण । • परियोजना क्षेत्रमा गठन भएका ३०० सदस्यहरूलाई प्रति सदस्य २ वटा बाखाका दरले ६०० वटा उन्नत जातका बाखा उपहार प्रदान तथा वितरण । समुदाय बाखा पालन व्यवसाय प्रति आकर्षित । • लक्षित क्षेत्रमा गठन भएका ४१ वटा समूहलाई प्रति समूह १ वटाका दरले ४१ वटा ब्याड बोका उपहार प्रदान तथा वितरण । • २७५ घरपरिवारलाई खोरगोठ सुधार तथा निर्माण गर्न आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराईएकोमा २१७ ले नयाँ खोर निर्माण गरेका छन् भने ५८ परिवारले आधुनिक खोर निर्माणको प्रकृत्यामा रहेका छन् । • लक्षित क्षेत्रका पशुपंछीलाई नियमित रूपमा नाम्ले जुकाको औषधी र खोप उपलब्ध हुँदै आएको छ । • परियोजना क्षेत्रमा मेन्दोला, भटमासे, किम्बु, सीओ श्री, मठ-नेपियर लगायतका विभिन्न जातका घाँसका बीउ बेर्नाहरू वितरण गरिएको छ र समुदाय घाँस खेतीमा आत्मनिर्भर उन्मुख हुँदै छन् । • ४ जना ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरूलाई नमूना उद्यमी बन्नका लागि प्रतिव्यक्ति रु. ३०,०००/- का दरले नगद र अन्य भौतिक सामाग्रीहरू उपलब्ध गराईएकोमा नीजहरूले व्यवसायिक बाखा पालन र ग्रामीण क्षेत्रमा भटनरी औषधी पसल सञ्चालन गर्दै आएका छन् । • समुदायलाई सितलचीनी खेती, अर्गानिक तरकारी खेती, जैविक विषादी उत्पादन जस्ता तालिमहरू मार्फत विशेषगरी तरकारी उत्पादन बृद्धी गर्न उत्प्रेरित गरिएको छ । • १० वटा मूल समूहमा रहेका २३९ घरधुरीलाई विभिन्न जातका फलफूलका बीउ बेर्नाहरू वितरण गरिएको छ । स्थानीय हावापानी सुहाउँदो फलफूललाई व्यवसायिक रूपमा खेतीगर्न नीजहरूलाई उत्साहित गरिएको छ । • २१ के.जी. सितलचीनीको बीउ वितरण गरिएको छ । • परियोजनासँग आवद्ध रहेका ३८ वटा समूहले मासिक बचत र अन्य

			आम्दानी गरि जम्मा रु. ५,६७,०६७/-संकलन गरेका छन् । उक्त संकलित रकम सदस्यहरुमा ऋणको रुपमा परिचालन गरिएको छ ।
--	--	--	--

५. सरोकारपक्षको चाहाना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन बिगत एक वर्षमा गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत व्यवस्था तथा प्रकृयागत सुधारहरु:

- मागमा आधारीत कार्यक्रमहरुको छनौट गरिने ।
- आगमी ५ वर्षको संस्थागत रणनीतिक योजना निर्माण ।

६. सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने क्षमता :

सामाजिक जिम्मेवारी क्षेत्र	सूचक सहितको कामको विवरण

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेको समस्याहरु

- सडक बालकहरुको समूहमा केही बालक बढी उदण्ड र दादागिरि हुनाले सुधार क्रममा रहेका अन्य बालबालिकाहरुलाई पूर्व स्थितिमा पुऱ्याउन खोज्नु ।
- सडक बालबालिकाहरु पर्याप्त खानाको व्यवस्था नभए कार्यक्रममा संलग्न नहुने ।
- धेरै समयसम्म एकै ठाउँमा बस्न नमान्नु, एकाग्रचितका नहुने,
- केही सडक बालकहरुले कवाडी सामान सङ्कलनको क्रममा मूल्यवान सामानहरु समेत उछिट्याउने गर्नाले संस्थाको प्रतिष्ठामा समेत आँच आउने गरेको ।
- केही सडक बालकहरुमा रहेको डेन्ड्राइड सुँधने र नशालु पदार्थ प्रयोग गर्ने लत छुटाउन गाह्रो,
- सडक बालकहरु बढी घुमन्ते हुने र अन्य बालश्रमिकहरु ज्याला बढिपाउने वित्तिकै अन्यन्त्र जाने आउने हुनाले व्यवहार सुधार र पूर्णस्थापनमा कठिनाई,
- केही कवाडि साहुहरु आफ्नो पेशा तथा व्यवसाय गुम्ला भन्ने पिरले सडक बालबालिकाहरु लाई पूर्णस्थापन गर्ने क्रममा असहयोगी,
- केही रोजगारदाताहरु श्रममा संलग्न बालबालिकाहरुको श्रम शोषण र दुर्व्यवहार गर्ने गरेको भेटिएको छ । तर बालश्रम शोषण विरुद्धका ऐन नियमहरुको कडाईकासाथ कार्यान्वयन नहुनुले आशातित् बालश्रम नियन्त्रणमा कठिनाई ,
- कार्यक्रमको निरन्तरता नहुँदा अनुशरण र अनुगमनमा समस्या सृजना भएको र बालबालिकालाई पुनः कार्यक्रमको मूलधारमा ल्याउन कठिनाई,

८. भावी कार्यक्रम सञ्चालनको लागि चाल्नुपर्ने कदमहरु तथा सुझावहरु :

- सडक बालबालिकाहरुको व्यवहार परिवर्तन, सिप विकास र पूनर्एकीकरणकालागि छोटो अवधिको भन्दा रणनीतिक हिसाबले लामो अवधिको कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने,
- कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा बीचमा नटुटाई निरन्तरता दिनु पर्ने ।

- कार्यक्रममा आयआर्जन लगायत व्यवसायिक तालिम समेत संलग्न गरेमा उचित हुने ।
- अत्यन्त खराब आचरण र दुर्व्यसनमा फँसेका बालबालिकाका लागि सुधार गृहमा राख्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने,
- सामाजिक मानसिकता र व्यवहार परिवर्तन गराउनुका साथै सामाजिक जागरणका क्रियाकलापलाई निरन्तरता दिनु पर्ने,
- श्रम क्षेत्रमा संलग्न बालबालिका र निजका अभिभावकहरूमा मनोसामाजिक समस्या समेत देखिने गरेकाले परामर्श सेवाको निरन्तरता हुनुपर्ने,
- बालश्रमको नकरात्मक असर सँगै बालश्रम प्रयोग गर्दा हुने दण्ड र सँजायका बारेमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्ने,
- बालश्रम शोषणमा संलग्न रोजगारदाताहरूलाई कानूनको कठघरामा उभ्याउन उजुरी दिने प्रथालाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्नु पर्ने,
- सरकारी, गैर सरकारी संस्था र निजी क्षेत्रलाई बालश्रम शोषणका विरुद्ध र बाल संरक्षणका लागि आचार संहिता निर्माण गरी क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ।

(च) युथ क्लब- नारायणगढ, चितवन

१. विषयगत कार्यालयको नाम : युथ क्लब- नारायणगढ, चितवन

२. लक्ष्य:

- समुदायलाई आत्मनिर्भर बनाई स्वावलम्बी आदर्श बालमैत्री समाजको स्थापना गर्ने

३. मुख्य उद्देश्य

- समुदायको जनशक्ति तथा भौतिक क्षमताको विकास गर्ने
- स्थानीय स्रोत र साधनको पहिचान र अधिकतम परिचालन गर्ने
- बालमैत्री समाजको स्थापना गर्ने

४. आर्थिक वर्ष २०७१/०७२ मा संचालित विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

(क)

कार्यक्रमको नाम	कार्यान्वयन स्थान	प्रगति प्रतिशत	कैफियत
बालश्रम र बाल संरक्षण कार्यक्रम CFLG	भरतपुर उप- महानगरपालिका को १-७ नं. वडा	१००	Aug 2014 to Jan. 2015
सामाजिक परिचालन कार्यक्रम LGCDP	रत्ननगर नगरपालिकाको ८-१६ नं. वडा	१००	२०७१ जेठ २१ बट शुरु

(ख) बालमैत्री स्थानिय शासन कार्यक्रम (बालश्रम र बालसंरक्षण)

क्र.स	कार्यक्रम तथा गतिविधि	लक्ष्य	उपलब्धी	बालक	बालिका	कैफियत
१.	बालबालिकाको पहिचान	६०	७७	१८	५९	
२.	मामला व्यवस्थापन योजना विकास		६०	१३	४७	
३.	मामला व्यवस्थापन तथा बन्द		७१	३९	३२	O US

						P
४	विद्यालय भर्ना		३२	१३	१९	
५.	सिप शिक्षा		१०		१०	१४ वर्ष भन्दा माथिका
६.	आर्यअर्जन		२५	८	१७	६बाखापालन, १६ठेला, २खुद्रा पसल१.रिक्शा
७.	मनोसामाजिक परामर्श		२५	२३	२	
८	पुनःस्थापना		२५	८	१७	
९.	अन्तर्क्रिया, अभिमुखिकरण, तालिम		४४८	२३३	२१५	

(ग) स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम (सामाजिक परिचालन)

क्र.स	कार्यक्रम तथा गतिविधि	लक्ष्य	उपलब्धी	कैफियत
१	सम्पन्ता स्तरीकरण सर्भेक्षण	४ वडा	४	एउटा वडामा कम्तीमा ३ वटा वस्तीमा
२.	वडा भेला	४	४	र.न.पा. को ८,९,११ र १३ नं. वडामा
३.	नागरिक सचेतना केन्द्रको गठन	४	४	एउटा वडामा ३० जनाको समिति

५. सरोकारपक्षको चाहाना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन बिगत एक वर्षमा गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत व्यवस्था तथा प्रकृयागत सुधारहरू:

- मागमा आधारीत कार्यक्रमहरूको छनौट गरिने ।
- आगामी ५ वर्षको संस्थागत रणनीतिक योजना निर्माण ।

६. सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने क्षमता :

सामाजिक जिम्मेवारी क्षेत्र	सूचक सहितको कामको विवरण
विद्यालय भवन निर्माण	मोहनपुर नि.मा.वि.मा ३ कोठे बल्क निर्माण रु. १लाख ५८ हजार
विद्यालयलाई जस्तापाता सहयोग	सिद्धी गा.वि.स.को दैतेस र छोरेवाङ्ग रा.प्रा.वि. लाई रु. ५६ हजार ८ सय
स्टेशनरी तथा खेलकुद सामग्री वितरण कार्यक्रम	दाहाखानी-खेतवारी रा.प्रा.वि.का १७७ बालबालिका
भुकम्प पीडितलाई सहयोग	गै.स.स. महासंघ मार्फत जि.वि.उ.स.चितवनलाई १० हजार
हाजिरीजवाफ प्रतियोगिता	भरतपुर उप-महानगरपालिका भित्रका सामुदायिक ३० विद्यालयहरू बिच

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेको समस्याहरू

- असचेतना
- छिट्टो प्रतिफलको आशा
- मौढिक मापन

८. भावी कार्यक्रम सञ्चालनको लागि चाल्नुपर्ने कदमहरू तथा सुझावहरू

- सचेतनाको कार्यक्रमलाई प्राथमिकताकासाथ सञ्चालन गर्नुपर्ने
- अनुगमनलाई प्रभावकारी ढंगले सञ्चालन गर्नुपर्ने
- बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रमलाई तल्लो निकायसम्म विस्तार गर्नुपर्ने
- बालश्रम न्यूनीकरणका लागि एकीकृत योजना निर्माणमा जोड दिनुपर्ने

कानूनी व्यवस्था र सामाजिक परिक्षणबाट देखिएका उपलब्धीहरू

क्र.स.	सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र	कानूनी व्यवस्था	उपलब्धी
१.	नागरिक समाजसंग छलफल तथा परामर्श	नेपाल सरकारले आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक चासोका कुनै विषय कार्यन्वयन गर्नु अघि सरोकारवाला तथा नागरिक समाजसंग आवश्यक परामर्श गर्न सक्नेछ । शुशासन ऐन २०६४ को दफा २०	योजना तर्जुमा गोष्ठी, सार्वजनिक परिक्षण सार्वजनिक सुनुवाई, परिषद्, इलाका गोष्ठी लगायतका कार्यक्रममा सरोकारवालाहरूसँग सहभागी गराउने गरेको ।
२	नागरिक वडापत्र	सर्वसाधारणलाई सेवा प्रदान गर्ने वा जनसम्पर्क कायम गर्ने प्रत्येक सरकारी कार्यालयले सबैले देख्ने ठाउँमा तोकिए बमोजिम नागरिक वडापत्र राख्नु पर्नेछ । शुशासन ऐन २०६४ को दफा २५	जिविस, विषयगत कार्यालय तथा गाउँपालिका कार्यालयहरूमा वडापत्र राखिएको ।
३.	घुम्ती सेवा संचालन	नेपाल सरकारले समय समयमा तोकिएका कार्यालयले तोकिए बमोजिम घुम्ती सेवा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था गर्न सक्नेछ । शुशासन ऐन २०६४ को दफा २६	विषयगत कार्यालयसंग सहकार्य र व्यक्तिगत घटना दर्ता, नागरिक लगायत कार्यमा सेवा सञ्चालन भएको ।
४.	न्यायोचित शुल्क निर्धारण	सेवा शुल्क निर्धारण गर्दा दुर्गम वा पिछडिएका क्षेत्रका बासिन्दालाई अन्य इलाकाका बासिन्दालाई भन्दा सहूलियत हुने गरी तोकिए बमोजिम सेवा शुल्क निर्धारण गरिनेछ । शुशासन ऐन २०६४ को दफा २७	परिषदबाट निर्णय भए बमोजिम तोकि गरेको ।
५	सार्वजनिक सुनुवाई	कार्यालयको काम, कारवाहीलाई स्वच्छ, पारदर्शी र बस्तुनिष्ठ बनाउन र सर्वसाधारण तथा सरोकारवालाको कानूनसम्मत सरोकारलाई सम्बोधन गर्न तोकिए बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाई गराउनु पर्नेछ । (शुशासन ऐन २०६४ को दफा ३०)	चौमासिक रुपमा विभिन्न क्षेत्रगत रुपमा गरीएको । तीन पटक सार्वजनिक सुनुवाई भएको । सार्वजनिक सुनुवाईको प्रतिवेदन जि.वि.स. सूचना शाखामा व्यवस्थित ।
६.	गुनासो व्यवस्थापन	कार्यालयले सम्पादन गरेको काम कारवाहीको गुणस्तर, प्रभावकारिता तथा त्यसमा हुन सक्ने अनियमितताको सम्बन्धमा गुनासो सुन्न सबैले देख्ने ठाउँमा गुनासो पेटिका राख्नु पर्नेछ । (शुशासन ऐन २०६४ को दफा ३१)	गुनासो सुन्ने अधिकारीको व्यवस्था भएको जि.वि.स. मा सुझाव तथा गुनासो पेटिका रहेको ।
७.	प्रवक्ताको व्यवस्था	मन्त्रालय विभाग तथा सरकारी निकाय एवं कार्यालयको कुनै अधिकृतलाई प्रवक्ता तोक्नु पर्नेछ । (शुशासन ऐन २०६४ को दफा ३५	प्रवक्ता तोकिएको छ ।
८	सूचनाको अद्यवधिक र प्रकाशन	सार्वजनिक निकायले आफ्नो निकायसंग सम्बन्धित सूचना अद्यवधिक गरी राख्नु पर्नेछ । सार्वजनिक निकायले सो निकायसंग सम्बन्धित सूचना सूचिकृत	विभिन्न प्रकाशनहरूको माध्यम द्वारा सूचनाको अद्यवधिक प्रकाशन भएको

		गरी प्रकाशन गर्नु पर्नेछ । सूचनाको हक ऐन २०६४ को दफा ५	
९	सूचना अधिकारीको व्यवस्था	सार्वजनिक निकायले आफ्नो कार्यालयमा रहेको सूचना प्रवाह गर्ने प्रयोजनको लागि सूचना अधिकारीको व्यवस्था गर्नेछ । (सूचनाको हक ऐन २०६४ को दफा ६)	सूचना अधिकारीको व्यवस्था भएको
१०	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमको निरिक्षण तथा अनुगमन	क) जिल्ला विकास समितिको कार्यालयले भत्ता/वृत्ति वितरण प्रक्रियाको निरिक्षण तथा अनुगमन गर्न सामाजिक सुरक्षा जिल्ला समन्वय समितिसंग समन्वय गरी अनुगमन गर्ने छ । ख) यस कार्यक्रमको स्थानिय विकास मन्त्रालय, महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, जिल्ला विकास समिति, गाउँ विकास समिति, नगरपालिकाका पदाधिकारी एवं कर्मचारीहरुबाट नियमित वा पटके अनुगमन गर्न सकिनेछ । ग) जि.वि.स. ले विषयगत कार्यालयहरुसंगको समन्वयमा अनुगमनका लागि आवश्यक रकमको व्यवस्था समेत गरी अन्य कार्यक्रमहरुसंग समन्वय गरी एकिकृत अनुगमन प्रणाली अवलम्बन गर्नेछ । (सामाजिक सुरक्षा सञ्चालन कार्यविधि २०६५ को बुँदा १३)	निरिक्षण तथा अनुगमन हुने गरेको ।
११	शिक्षा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति	जि.वि.स.को सामाजिक समिति अर्न्तगत रहने गरी लैससास कार्यान्वयन समिति गठन गरिनेछ ।	समिति निर्माण भएको छैन ।
१२	सूचना, शिक्षा तथा संचार कार्यक्रम	प्रत्येक स्थानिय निकायले IEC सम्बन्धी के के काम गर्ने हो सो को एकमुष्ट रुपमा योजना तथा कार्यक्रम बनाई अगाडि बढ्नु पर्दछ ।	छापा, श्रव्य दृष्य सामाग्रीहरु निर्माण भएको बुलेटिन सूचना तथा अभिलेख रहेको ।
१३	लक्षित वर्ग विकास कार्यक्रममा तोकिएको रकम विनियोजन र खर्च	क) सबै जातजातीका विपन्न वर्गका महिलाहरुलाई, बालबालिकाहरुलाई प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने कार्यक्रम/आयोजनाका लागि न्यूनतम १० प्रतिशत ख) सबै जातजातीका आर्थिक रुपमा विपन्न तथा आर्थिक एवं सामाजिक रुपमा पिछडिएका वग नेपाल सरकारले सूचना प्रकाशित गरी लक्षित समूह भनी तोकिएका वर्ग एवं समुदायले प्रत्यक्ष फाइदा पाउने कार्यक्रम/आयोजनाका लागि न्यूनतम १५	<ul style="list-style-type: none"> नीतिगत रुपमा तोकिए बमोजिम रकम विनियोजन गर्ने गरिएको । समिति गठन गरि काम गरिएको

		प्रतिशत । स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	
१४	योजना तर्जुमा	ऐनको दफा १९८ र नियमावलीको नियम २०४ गठित एकीकृत योजना तर्जुमा समितिलाई महिला, बालबालिका, दलित, आदिवासी/जनजातीको समेत प्रतिनिधित्व गराय समावेशीकरण गराउनु पर्नेछ । (स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● योजना निर्माण गर्दा टोल तह दे जिल्ला परिषद सम्म लक्षित समुदायका प्रतिनिधिहरू समावेश गर्ने गरिएको ।
१५	अन्तर निकाय समन्वय	पूर्वाधार लगायत आपसी सहकार्य र समन्वयका विषयहरूमा एक भन्दा बढी जिल्ला, नगरपालिका/गाउँ विकास समिति लाभाविन्त हुने देखिएमा नियमावलीको नियम २७३ बमोजिमको स्थानिय निकाय संयुक्त समिति गठन गरी कार्य गर्न सकिनेछ स्थानिय निकाय स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९	<ul style="list-style-type: none"> ● छिमेकी जिल्लाहरू नवलपरा मकवानपुर, तनहुँसंग सलाव सहकार्य हुने गरेको
१६	आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन	१) जिल्ला विकास समितिले रु ५० लाख लागत भन्दा माथिका भौतिक पूर्वाधारका योजनाहरू स्वीकृत गर्नु अगाडि सम्भाव्यता अध्ययन गराउनु पर्नेछ ।	संभाव्यता अध्ययन गर्ने गरिएको
१७	सार्वजनिक परिक्षण	जिल्ला विकास समितिबाट सञ्चालित सबै आयोजनाको आयोजना स्थलमै सार्वजनिक परिक्षण गर्नु पर्नेछ । (स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● सार्वजनिक परिक्षण आयोजना स्थलमा गर्ने गरिएको ।
१८	उपभोक्ता समितिमा सामाजिक समावेशीकरण	क) उपभोक्ता समितिका सदस्यहरूमा कम्तीमा ३३ प्रतिशत महिला समितिको अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष मध्ये कम्तीमा एक जना महिला पदाधिकारी हुनु पर्नेछ । लाभाविन्त समूहमा दलित, आदिवासी, जनजाती, पिछडिएका समुदाय तथा वर्ग, मधेसी, मुशिलम आदिको उपस्थिती रहेको अवस्थामा तिनीहरूको समेत प्रतिनिधित्व हुनु पर्नेछ । ख) उपभोक्ता समिति गठन गर्दा आयोजनाको कार्यन्वयनमा सहजीकरण एवं अनुगमन गर्न एकजना महिला सहित ५ सदस्यीय छुट्टै सपरीवेक्षण एवं अनुगमन समिति गठन गर्नु पर्नेछ । (स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● ऐनको आशय अनुरूप स्थानिय परिवेश अनुरूप सबै लक्षित समुदायलाई समावेश गरी निर्माण गर्ने प्रयत्न भएको ।

१९	सार्वजनिक निजी साभेदारी	१) जिल्ला विकास समितिले सञ्चालन गर्ने विकास निर्माण लगायत सेवा खरिद र सेवा प्रवाहका कार्य आर्थिक प्रशासन नियमावलीको नियम १५७ अनुसार सार्वजनिक निजी साभेदारी अर्न्तगत गराउन सक्नेछ । २) निजी क्षेत्र आकर्षित हुन सक्ने सम्भावित क्षेत्रहरुको पहिचान गरी त्यस्ता क्षेत्रहरुमा साभेदारीमा काम गर्न जिल्ला विकास समितिले निजी क्षेत्रलाई आव्हान गर्नु पर्नेछ । (स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● निजी क्षेत्रसंग (इभेन्ट वेस) व निश्चित कार्यक्रममा मात्रै सहक हुने गरेको ।
२०	ठेक्काबाट काम गराउँदाको व्यवस्था	ठेक्कापट्टाद्वारा काम गराउँदा आयोजनाको कार्यन्वयनमा सहजीकरण एवं अनुगमन गर्न एकजना महिला सहित ५ सदस्यीय छुट्टै सुपरिवेक्षण एवं अनुगमन समिति गठन गर्नु पर्नेछ । (स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● ठेक्कापट्टाद्वारा काम गराउँदा आयोजनाको कार्यन्वयन गर्ने समिति गठन गरी सुपरिवेक्षण अनुगमन गर्ने गरिएको ।
२१	मूल्यांकन तथा पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्था	जिल्ला विकास समितिले मन्त्रालयले तोकेको मापदण्ड बमोजिम जिल्लाको विकासमा उत्कृष्ट योगदान पुऱ्याउने व्यक्ति संस्था वा पदाधिकारीलाई पुरस्कृत गर्न सक्ने छ । (स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● कर्मचारीलाई पुरस्कारको व्यव गरिएको ● दीर्घ सेवा सम्मान प्रदान
२२	राजनीतिक नेतृत्व र कर्मचारी विच कार्य जिम्मेवारी	शुशासन(व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन २०६४ सुशासन का प्रावधान बमोजिम राजनीतिक नेतृत्व र कर्मचारीबीच कार्य जिम्मेवारी स्पष्ट किटान गरी परिषद्बाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ । (स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● राजनीतिक नेतृत्व र कर्मचारी वि कार्य जिम्मेवारीमा सहकार्य त सहयोगी भूमिका रहेको ।
२३	शाखा र कर्मचारीहरुको कार्य जिम्मेवारी	कार्यालयको कार्यमा विभिन्न विभाग, शाखा, कार्यालय, इकाईको कार्य जिम्मेवारी र उक्त शाखा इकाई कार्यालमा काम गर्ने प्रत्येक कर्मचारीको काम, कर्तव्य मिलाउनु पर्नेछ । (स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● शाखा र कर्मचारीहरुको क जिम्मेवारी बीच कार्य जिम्मेवारी सहकार्य तथा सहयोगी भूमि रहेको ।
२४	कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरण	प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्न जिल्ला विकास समितिले आफ्ना कर्मचारी एवं पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरणमा आवश्यक सुधार ल्याउनु पर्नेछ । (स्थानिय	<ul style="list-style-type: none"> ● कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुल अभिमुखीकरण, तालिम संचालन गरेको ।

		निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	
२५	गुनासो सम्बोधनको समिक्षा	नागरिकका लिखित वा मौखिक गुनासाहरुलाई प्रथामिकता दिई सम्बोधन गर्न कर्मचारी तोकनु पर्नेछ । स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिएको
२६	उजुरी प्रकृया	जिल्ला विकास समितिको समग्र सेवा प्रवाह र आयोजनाको कार्यान्वयन सम्बन्धमा सम्बन्धित पक्षका चित्त नबुझेमा जिल्ला विकास समिति समक्ष उजुरी दिन सकिनेछ । स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● जिल्ला विकास समिति समक्ष उजुरी दिने र त्यस्तो उजुरीको सुनुवाई व्यवस्था छ ।
२७	सम्पत्ति विवरण बुझाउने	जिल्ला विकास समितिका कर्मचारीहरुको सम्पत्ति विवरण स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली २०५६ को नियम २६४ (घ) बमोजिम प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले ६० दिन भित्र राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रले तोके बमोजिमको ढाँचामा व्यवस्थित गरी राख्नु पर्नेछ । स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● सम्पत्ति विवरण बुझाएको
२८	पदाधिकारी तथा कर्मचारीको अचारसंहिता	जिल्ला विकास समितिका पदाधिकारी एवं कर्मचारीहरुको आचारसंहिता पारित गराई लागु गर्नु गराउनु पर्नेछ । स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● आचारसंहितालाई पारित गरी पालना गर्ने गरेको
२९	सूचना पाटीको व्यवस्था	रु ५ लाख वा सो भन्दा बढी लागत अनुमान भएका कार्यक्रम/आयोजनाहरुको सूचना पाटी अनुसूची १७को क्रमसंख्या ८ बमोजिमको विवरण सर्वसाधारणले देख्न सक्ने गरी योजनास्थलमा राख्नु पर्नेछ । स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● आयोजना सूचना पाटी राख्ने गरेको ।
३०	आय व्यय विवरण	जिल्ला विकास समितिले आफ्नो अम्दानी तथा खर्च प्रत्येक चौमासिक र वार्षिक रुपमा विभिन्न माध्यमबाट सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ । स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो अम्दानी तथा खर्च प्रत्येक चौमासिक र वार्षिक रुपमा सार्वजनिक गर्ने गरेको ।
३१	सार्वजनिक परिक्षण	आयोजना सम्पन्न भैसकेपछि त्यसता आयोजनाको अनुसूची ३२ र ३३ बमोजिम सार्वजनिक परिक्षण गराउनु पर्नेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> ● आयोजना सम्पन्न भैसकेपछि सार्वजनिक परिक्षण गराउनु परेको छ ।

		स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	
३२	सामाजिक परिक्षण	जिल्ला विकास समितिले वडा नागरिक मञ्च समेतको सहभागितामा सरोकारवाला सबै पक्षको प्रतिनिधित्व रहेको भेलामा कम्तीमा वर्षको एकपटक सामाजिक परीक्षण गर्नु पर्नेछ । स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● सबै पक्षको प्रतिनिधित्व रहेको भेलामा सामाजिक परीक्षण गरेको ।
३३	IEC क्रियाकलापहरु	मन्त्रालयबाट जारी भएको स्थानिय निकाय सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०६६ बमोजिमका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु पर्ने छ । स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● तयारी गर्ने गरेको छ ।
३४	विवरण/जानकारी सार्वजनिककरण	जिल्ला विकास समितिले देहायका विषयहरु आफ्नो वेबसाइटमा राख्नुका अतिरिक्त स्थानिय वा राष्ट्रिय पत्रपत्रिका, एफ.एम. लगायतका सञ्चारका माध्यमहरुबाट सार्वजनिकीकरण गर्नु पर्नेछ । क) विकास साभेदार संस्थाहरुको विवरण, ख) अनुगमन तथा मूल्यांकनका प्रतिवेदनहरु ग) सेवा प्रवाहसंग सम्बन्धित निवेदनको ढाँचा तथा फारमहरु, घ) नागरिक वडापत्र ङ) जिल्ला विकास समितिले आवश्यक ठानेका अन्य विवरणहरु स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	<ul style="list-style-type: none"> ● आवधिक तथा वार्षिक योजना पुस्तकहरु ● प्रगति विवरणहरु ● कार्यविधि निर्देशिकाहरु ● अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रतिवेदनहरु ● नागरिक वडापत्र ● आन्तरिक तथा लेखापरिष्कार प्रतिवेदनहरु ● जिल्लाको पार्श्वचित्र रहेका छन् ।
३५	विद्युतिय बोलपत्र	जिल्ला विकास समितिको खरिद प्रक्रियालाई नियमित र पारदर्शी गराउनु पर्नेछ । ठेक्कापट्टा प्रक्रियामा हुन सक्ने अनियमितता, मिलोमतो र जवरजस्ती गर्ने जस्ता कानून विपरितका कार्यहरु निरुत्साहित गर्दै विद्युतिय बोलपत्र -इ विडिड)को प्रयोगलाई प्रवर्द्धन गर्नु पर्नेछ । जिविस अनुदान संचालन कार्यविधि २०६७ को बुँदा नं ४३.५	<ul style="list-style-type: none"> ● केन्द्रिय योजना र केही स्थानीय योजनाहरु ई विडिड बाट भएको छ ।
३६	जिल्ला विकास समितिको भूमिका	जिल्ला विकास समितिको भूमिका मूलतः सहजकर्ता, नियामक, अनुगमन र मूल्यांकनकर्ताको हुनेछ । कार्यक्रम/आयोजना कार्यन्वयन गर्दा जिल्ला विकास समितिले आफै नगरी	<ul style="list-style-type: none"> ● सम्बन्धित गाउँ विकास समितिहरु उपभोक्ता समितिहरूसंग सहकार्य मार्फत कार्य भएको छ ।

		सम्बन्धित विषयगत कार्यालय गाउँ विकास समिति, नगरपालिका, गैर सरकारी संस्था वा सामाजिक संस्था मार्फत गर्नु गराउनु प्राथमिकता दिनु पर्नेछ । स्थानिय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९)	
--	--	--	--

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ : प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण कार्यक्रमको छलफलको क्रममा सहभागीहरूले व्यक्त गरेका विचार, सुझाव, प्रतिक्रिया तथा प्रतिबद्धताको सारसंक्षेप:

अनुसूची: १

सन्जिव श्रेष्ठ: नि. स्थानिय विकास अधिकारी, जि.वि.स.:

स्वभाविक रुपमा जिल्ला विकास समितिले जिल्लाको समग्र विकासमा समन्वयकारी भूमिका खेल्नु पर्ने हुन्छ । यो सामाजिक परिक्षण समग्र जिल्ला विकासको लेखाजोखा हो । यद्यपी यसमा जिल्लामा रहेका सवै गैससहरु र विषयगत कार्यालयहरुको पूर्ण रुपमा बस्तुस्थिती चित्रण हुन सकेको छैन । जिविसका योजनाहरु अभै प्रभावकारी ढङ्गबाट सञ्चालन गर्नु पर्ने छ । सामाजिक परिक्षणबाट प्राप्त सुझाव तथा प्रतिवेदनमा उठान भएका सवालहरुलाई आगामी दिनमा संबोधन गरिने नै छ । आगामी वर्षमा सहभागीका जिज्ञासा र सुझावहरुलाई समेत ध्यानमा राखी कार्यक्रम ल्याइनेछ ।

विशुराम कुँवर: वरिष्ठ आलेप अधिकृत, जि.वि.स.:

सामाजिक परिक्षणबाट सरोकारवालाले सामाजिक कार्य सम्पादनको लागि भविष्यमा गर्न सक्ने सुधारको आसा राख्दछन् । सामाजिक, आर्थिक र राजनैतिक विकासक्रमलाई एकमुष्ठ मुल्यांकन गर्दा उपयुक्त सामाजिक परिक्षण हुन्छ । यसले शुशासन कायम राख्न पनि महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । यसैले सामाजिक परिक्षणमा औल्याइएका सवालहरुलाई संबोधन गर्नु पदछ ।

दामोदर आचार्य: जि.सि.अ, जिल्ला शिक्षा कार्यालय:

अपाङ्गता भएका बालबालिका, अति सिमान्तकृत र पिछडिएका बालबालिकाहरु, अभै विद्यालय शिक्षाको पहुँचमा आउन सकेका छैनन् । यस सम्बन्धि विशेष कार्यक्रम ल्याउन जरुरी छ । गुणात्मक शिक्षाको

विकासको लागि समुदायलाई अग्रसर बनाउने र गाउँ शिक्षा योजना तथा नगर शिक्षा योजना तयार गर्नु पर्दछ । यो सामाजिक परिक्षणमा शिक्षा कार्यालयको केही कार्यक्रमहरु छुटेको देखिन्छ ।

रमेश कुमार कर्मचार्य: नि.प्र.उ.अ. घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय:

घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयले संयुक्त बजार अनुगमनमा सक्रियता देखाएको छ । फर्महरुको रेकर्ड कम्प्युटरमा राखेको छ । ति सबै कुराहरु यहाँ समेटिनु जरुरी छ ।

शोभाकर अधिकारी: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय:

प्राविधिकहरुलाई थप तालिमको आवश्यकता छ । जिल्लाको सबै भू-भागमा स्वास्थ्य सेवा सहज बनाउन थप कार्यक्रम ल्याउन जरुरी छ ।

अनिल ढकाल: पत्रकार:

जिल्ला विकासका गतिविधिहरु पत्रकार सम्मेलन मार्फत सार्वजनिक गर्दा राम्रो हुने र सूचना केन्द्र थप व्यवस्थित गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

अनुसूची २ : प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण कार्यक्रममा उपस्थित हुन पठाइएका पत्र, भर्पाई तथा सार्वजनिक सूचना

अनुसूची ३ : प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण कार्यक्रमको उपस्थिति तथा माइन्ट

अनुसूची ४ : कार्यक्रमको भलक